

Rapport

Elevernes oplevelser af skolen i folkeskolereformens fjerde år

En kortlægning

Kasper Skou Arendt, Vibeke Myrup Jensen & Chantal Pohl Nielsen

*Elevernes oplevelser af skolen i folkeskolereformens fjerde år
– En kortlægning*

© VIVE og forfatterne, 2018

Fotograf: Ricky John Molloy

e-ISBN: 978-87-7119-560-6

Projekt: 100741

VIVE – Viden til Velfærd

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K

www.vive.dk

VIVE blev etableret den 1. juli 2017 efter en fusion mellem KORA og SFI. Centeret er en uafhængig statslig institution, som skal levere viden, der bidrager til at udvikle velfærdssamfundet og den offentlige sektor. VIVE beskæftiger sig med de samme emneområder og typer af opgaver som de to hidtidige organisationer.

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

I august 2014 implementerede regeringen, sammen med Venstre og Dansk Folkeparti, den nye folkeskolelov. Folkeskolereformen medførte mange ændringer i elevernes skoledag. I denne rapport belyser vi elevernes oplevelser af skolen i 2018, det vil sige fire år efter indførelsen af folkeskolereformen. Vi følger også op på tidligere undersøgelser af elevernes oplevelser ved at undersøge udviklingen fra 2014 til 2016 og frem til 2018 for forskellige elevgrupper.

Rapporten er finansieret af Undervisningsministeriet og indgår i Evaluerings- og Følgeforskningsprogrammet for folkeskolereformen, der blev iværksat i forlængelse af den politiske aftale om selve reformen. Formålet med følgeforskningsprogrammet er at skabe grundlag for, at aktører på alle niveauer i styringskæden løbende kan lære af erfaringer og resultater. Derudover skal programmet både kunne dokumentere implementeringen og virkningen af folkeskolereformen og dens vigtigste initiativer samt styrke den empiriske forskning om ledelse, undervisning og læring. Overordnet skal programmet danne grundlag for viden om, hvordan kommuner og skoler kan tilrettelægge den længere og mere varierede skoledag og de øvrige elementer i folkeskolereformen, til gavn for alle. Denne rapport handler om elevernes oplevelse af folkeskolen og bidrager således med ét af flere perspektiver på reformen.

Først og fremmest takker VIVE de elever, lærere, pædagoger og skoler, som har medvirket i denne dataindsamling.

Dernæst takker vi medlemmerne af ministeriets referencegruppe, som er tilknyttet evaluerings- og følgeforskningsprogrammet for folkeskolereformen for nyttige kommentarer.

Rapporten er udfærdiget af analytiker Kasper Skou Arendt, seniorforsker Vibeke Myrup Jensen og seniorforsker Chantal Pohl Nielsen. Studentermedhjælper Emil Thranholm har bistået dataarbejdet og har arbejdet med tabeller og figurer. Seniorprojektleder Mette Slottved har bistået med sproglig redigering. Afdelingsleder i VIVE Uddannelse, Mads Leth Jakobsen, seniorforsker Beatrice Schindler Rangvid og projektchef Hanne Søndergaard Pedersen har forestået kvalitetssikringen af rapporten.

Mads Leth Jakobsen
Forsknings- og analysechef for VIVE Uddannelse
2018

Indhold

Sammenfatning	5
Indledning.....	9
Læsevejledning	10
1 Elever i indskolingen.....	12
1.1 Generel skoletrivsel	13
1.2 Oplevelse af undervisningen – faglig trivsel	14
1.3 Motion og bevægelse samt eksterne aktiviteter i skoletiden	17
1.4 Livet uden for skolen.....	19
1.5 Forskelle mellem elevgrupper på 2. klassetrin	22
2 Elever på mellemtrinnet og i udskolingen	27
2.1 Overblik over ændringer i indeksene fra 2014, 2016 til 2018	29
2.2 Generel skoletrivsel	31
2.3 Faglig deltagelse og interesse for skolen	34
2.4 Støtte fra familien.....	37
2.5 Lærer-elev-relation.....	40
2.6 Karakteristika ved undervisningen.....	43
2.7 Tydelighed og klare mål.....	47
2.8 Eksterne aktiviteter i skolen	50
2.9 Fysisk aktivitet.....	51
2.10 Holdning til længere skoledag	54
3 Tema: Elevengagement, faglig deltagelse og trivsel	59
3.1 En faglig og social dimension af elevengagement	59
3.2 Indeksbesvarelser for elever på mellemtrin og i udskoling.....	62
3.3 Resultater af elevernes oplevelse af undervisningen og sammenhængen med trivsel samt deltagelse i skolen	63
3.4 Elevernes oplevelse af undervisningen og hverdag i skolen, fordelt på forskellige elevgrupper	66
3.5 Opsummering	69
Bilag 1 Data og metode.....	71
Bilag 2 Gennemsnit i indeks fordelt på mellemtrin og udskoling og ændringer over tid	74
Bilag 3 Sammenhænge mellem indeks for udvalgte elevgrupper	79
Bilag 4 Spørgsmål, der driver sammenhæng mellem indeks.....	80
Litteratur	82

Sammenfatning

Denne kortlægning giver et indblik i, hvordan danske folkeskoleelever oplever skolen i foråret 2018, det vil sige knap fire år, efter reformen trådte i kraft. Gennem en række beskrivende analyser af elevers spørgeskemabesvarelser undersøger vi, hvordan elever på udvalgte klassetrin samt forskellige elevgrupper oplever hverdagen i folkeskolen.

Kortlægningen er en del af det omfattende evaluerings- og følgeforskningsprogram for folkeskole-reformen, som blev iværksat af Undervisningsministeriet i forlængelse af den politiske aftale om folkeskolereformen. Formålet med programmet er blandt andet gennem systematiske dataindsamlinger at undersøge og videreformidle de umiddelbare virkninger af reformen til skoler, kommuner, politikere og interessenter. Der er løbende udkommet statusrapporter i følgeforskningsprogrammet med fokus på blandt andet elever, lærere og pædagoger samt skoleledelse. Den endelige evaluering af reformens betydning for eleverne forventes at udkomme i 2019.

Siden 2014 har elever fra udvalgte klassetrin på et repræsentativt udsnit af landets folkeskoler be-svaret spørgeskemaer én gang om året til brug for følgeforskningen. I 2014, 2016 og 2018 har elever på 4., 6., 8. og 9. klassetrin deltaget i undersøgelsen, mens elever på 2. klassetrin også har deltaget i 2018. For eleverne på 2. klassetrin giver vi et overblik over status i 2018. For elever på mellemtrin-net og i udskoling ser vi i denne kortlægning på, om elevernes oplevelse af folkeskolen har ændret sig siden foråret, lige inden reformen blev implementeret. Inden for hvert af de medvirkende klasse-trin undersøger vi, hvordan forskellige elevgrupper – opdelt efter køn, etnicitet og forældrebaggrund – oplever folkeskolen.

Som med tidligere statusrapporter om elevernes oplevelse af skolen indeholder denne kortlægning også et temakapitel. I 2018 handler temakapitlet om sammenhængene mellem på den ene side elevernes oplevelse af undervisningen og deres lærere, og på den anden side elevernes faglige deltagelse og interesse samt trivsel.

Oplevelse af skolen i 2018 for elever i indskoling

I 2018 har elever i 2. klasse svaret på en række spørgsmål, der handler om deres generelle skole-trivsel:

- Langt de fleste elever i 2. klasse er i 2018 glade for at gå i skole, idet 96 pct. af eleverne svarer, at de enten er "meget glade" eller "lidt glade" for skolen, og 92 pct. svarer, at de er glade for at lave skolearbejde. Cirka 8 pct. udtrykker, at de ikke er glade for skolearbejdet. Der er dog stadig forskel på, hvor glade børn med forskellige karakteristika er for skolen. Særligt piger og elever med anden etnisk baggrund end dansk kan godt lide at gå i skole. Langt de fleste elever i indskoling har nogle at lege med i frikvartererne, og elever fra uddannelsesvante hjem og elever, som bor med begge forældre, leger oftere sammen med klassekammeraterne i frikvartererne.
- 60 pct. af eleverne i 2. klasse keder sig i dansk-/matematikundervisningen. De fleste af disse keder sig kun engang imellem. 15 pct. af eleverne keder sig imidlertid det meste af tiden. Elever, der keder sig, er også mindre opmærksomme i undervisningen og får derfor ofte også et lavere udbytte af undervisningen. Kedsomhed kan hænge sammen med, at man ikke får passende faglige udfordringer. 15 pct. af eleverne i 2. klasse synes, at opgaverne i dansk/matematik er for lette, mens 10 pct. synes, de er for svære. Begge elevtyper er i særlig risiko for at kede sig.
- Forstyrrende uro synes at være et problem for eleverne i 2. klasse. 20 pct. af eleverne oplever ikke, at der er ro, når der skal arbejdes i dansk- eller matematiktimerne. Det er faktisk kun 13 pct. af eleverne, der oplever, at der "for det meste" er ro til at arbejde med opgaverne.

- Godt halvdelen af eleverne i 2. klasse ved "for det meste", hvad de skal lære i dansk-/matematiktimerne, mens yderligere 40 pct. ved det "nogle gange". Tydelighed og klare mål i undervisningen, fx gennem angivelser af tydelige forventninger og instruktioner til eleverne, er nogle af de greb, der kan løfte elevernes motivation for deltagelse i undervisningen, og som er en væsentlig forudsætning for faglig progression (se fx Seidel m.fl., 2005; Shouse, 2001; Wentzel, 2002).
- Faglig progression handler også om, at eleverne ved, hvordan de kan dygtiggøre sig i et fag. 20 pct. af eleverne i 2. klasse ved ikke, hvordan han eller hun kan blive bedre til dansk/matematik. Her ligger en udfordring i forhold til at indfri reformens målsætning om, at alle elever skal udfordres, så de kan blive så dygtige, som de kan.
- 62 pct. af eleverne i 2. klasse svarer "ja, lidt" til, at der laves fx bevægelseslege i dansk-/matematiktimerne, og yderligere 14 pct. svarer, at det gør de "meget". Tidligere undersøgelser har indikeret, at inddragelse af bevægelse i undervisningen kan løfte det faglige niveau blandt elever på mellemtrinnet (Jacobsen m.fl., 2017b). Dermed er der sandsynligvis også et potentiale for, at noget lignende gælder for indskolings elever.
- I forhold til livet uden for skolen, så kan vi konstatere, at over halvdelen af eleverne (56 pct.) "for det meste" går i SFO/fritidsordning, mens 28 pct. benytter sig af muligheden "nogle gange". Derudover går samlet set 82 pct. af eleverne i 2. klasse til mindst én fritidsaktivitet. Her er der klare forskelle i elevernes liv uden for skolen afhængig af deres familiebaggrund. Særligt etnisk danske elever, elever, der ikke bor med begge forældre, samt elever fra uddannelsesvante hjem benytter sig af SFO/fritidsordninger, mens piger, danske elever, elever, der bor med begge forældre, og elever fra uddannelsesvante hjem går til flere fritidsaktiviteter.

Oplevelse af skolen i 2018 for elever på mellemtrinnet og i udskolingen

I 2018 har elever på 4., 6., 8. og 9. klassetrin besvaret et spørgeskema om deres oplevelse af skolen. Det har elever på de samme klassetrin også gjort i årene 2014 og 2016. Det giver mulighed for at se på, hvordan elevernes oplevelse af skolelivet har ændret sig siden 2014. I disse beskrivende analyser er det således tre øjeblikksbilleder over tid, der sammenlignes.

- Overordnet set trives de fleste af eleverne på både mellemtrinnet og i udskolingen godt i 2018, idet 72 pct. ligger i øverste tredjedel af det indeks, der samler elevernes svar på spørgsmål om deres generelle skoletrivsel, mens 5 pct. ligger i nederste tredjedel. Det er en anelse højere end i 2016, hvor andelen var 71 pct. men stadig lidt lavere end i 2014, hvor 75 pct. af eleverne på de samme klassetrin lå i den øverste tredjedel. Forskellen mellem 2016 og 2018 i forhold til 2014 skyldes især, at der er lidt færre elever, der ligger allerøverst i trivselsfordelingen. Der er en tendens til, at yngre elever trives lidt bedre end de ældre elever. Gruppen af sårbare elever, dvs. elever med socio-emotionelle udfordringer, trives generelt mindre godt i skolen end deres klassekammerater (en forskel på 0,17 på en skala fra 0-1 i 2018). Dette resultat er på sin vis ikke overraskende, idet vi tidligere – i regi af følgeforskningen om folkeskolereformen samt i forbindelse med Inklusionspanelet – har set, at elever med særlige behov generelt har en lavere trivsel end deres klassekammerater. Gruppen af sårbare elever har et lidt lavere niveau af trivsel i 2018 sammenlignet med 2014. Med blot to datapunkter kan man imidlertid ikke være sikker på, at dette er udtryk for en vedvarende forandring, eller om der blot er tale om et enkelt års udsving.
- Eleverne på både mellemtrinnet og i udskolingen har siden 2016 udvist et forholdsvist højt og stabilt niveau af deltagelse og interesse i det faglige. 65 pct. af eleverne på mellemtrinnet og i udskolingen ligger i den øverste tredjedel af indekset for faglig deltagelse og interesse i både 2016 og 2018. Det er et niveau, som ligger en smule højere end i 2014, hvor andelen var 63

pct. Der er forskelle i den faglige deltagelse og interesse afhængigt af elevens baggrundskarakteristika: Piger og elever, der bor med begge forældre, deltager og interesserer sig generelt mere for det faglige. Gruppen af sårbare elever deltager mindre i det faglige end deres klassekammerater (en forskel på 0,15 på en skala fra 0-1 i 2018). Igen flugter dette med tidligere fund såvel i følgeforskningen og i Inklusionspanelets analyser af elever med særlige behov. Til forskel for trivselsindekset synes niveauet for faglig deltagelse og interesse imidlertid at være en smule højere for gruppen af sårbare elever, når man sammenligner 2014 med 2018. Dog er der igen blot tale om to datapunkter, og derfor skal man være varsom med fortolkningen heraf. Siden 2014 er den faglige deltagelse og interesse steget en smule for gruppen af elever fra mindre uddannelsesvante hjem. Niveauet for de etniske minoriteters faglige deltagelse og interesse er i al væsentlighed fastholdt på niveau med de etniske danske elevers – og det på trods af et mindre fald fra 2016 til 2018.

- 82 pct. af eleverne oplever at have gode relationer til deres lærere. Denne andel er fastholdt siden foråret før folkeskolereformen. Som i tidligere statusrapporter ser vi stadig, at lidt færre blandt de sårbare elever, dvs. elever med socio-emotionelle udfordringer, oplever at have gode relationer til lærerne. Dette kan skyldes, at sårbare elever generelt er mindre positive over for skolen. Lidt færre i gruppen af elever, som ikke bor med begge forældre, synes at have gode relationer til lærerne sammenlignet med klassekammeraterne. Der er dog tegn på en lille, men støt positiv, fremgang i de oplevede lærer-elev-relationer for denne gruppe af elever i perioden 2014-2018.
- Forstyrrende larm i undervisningen er ifølge eleverne fortsat en udfordring på både mellemtrinnet og i udskolingen. På mellemtrinnet bliver 24 pct. forstyrret "for det meste" eller "altid", mens 17 pct. i udskolingen bliver forstyrret i 2018. Ser vi over tid, er der en svag tendens til, at lidt færre oplever at blive forstyrret. Ikke desto mindre indikerer resultaterne fortsat, at dette er et problem for en del elever.
- 62 pct. af eleverne oplever et højt niveau af tydelighed og klare mål i dansk eller matematik. Oplevelsen af tydelighed og klare mål i undervisningen er størst blandt elever på mellemtrinnet, mens elever i udskolingen samt de mere sårbare elever i mindre grad oplever tydelighed og klare mål.
- 32 pct. af eleverne – målt på indekset for fysisk aktivitet – er meget fysisk aktive og kan godt lide det. Dette indeks indeholder svar på to spørgsmål: Hvor fysisk aktive eleverne er i skoletiden, og om de kan lide at være det? Elever i udskolingen bevæger sig i gennemsnit noget mindre og er mindre begejstrede for den fysiske aktivitet. Dette kan hænge sammen med, at lærerne finder det sværere at motivere elever i udskolingen til at deltage i bevægelsesaktiviteter (Jacobsen m.fl., 2017b). Vi ser små tegn på, at piger er blevet gladere for at bevæge sig i skolen – dette var en gruppe, der tidligere var mere kritiske.
- I dag svarer 68 pct. af eleverne på mellemtrinnet og 83 pct. af eleverne i udskolingen, at skoledagen er for lang. Særligt drenge, etnisk danske elever og sårbare elever oplever, at skoledagen er for lang, set i forhold til andre elever. Vi ser i 2018 en tendens til, at eleverne på både mellemtrinnet og i udskolingen er lidt mindre kritiske over for skoledagens længde end i 2016. Niveauet er imidlertid fortsat højt, sammenlignet med niveauet i 2014. Fra 2014 til 2016 steg andelen af elever, der syntes, at skoledagen var enten lidt for lang eller alt for lang fra henholdsvis 42 til 78 pct. for elever på mellemtrinnet og fra 52 til 87 pct. i udskolingen. Jo mere kritiske eleverne er over for skoledagens længde, desto mindre trives de. Det er dog samtidig sådan, at selv blandt de elever, som forholder sig mest kritisk over for skoledagens længde, er der en ganske høj trivsel. På både mellemtrinnet og i udskolingen er gennemsnitsscoren i 2018 for elever, der synes, at skoledagen er alt for lang, over 0,7, hvilket er vores grænseværdi for høj trivsel.

Oplevelse af skolen i forhold til trivsel samt faglig deltagelse og interesse

I rapportens temakapitel undersøger vi sammenhængen mellem elevernes oplevelser af undervisningen og deres lærere på den ene side og elevernes faglige deltagelse samt trivsel på den anden side. Konkret ser vi på, hvordan skoletrivsel og faglig deltagelse og interesse hænger sammen med:

- Lærer-elev-relationer
- Karakteristika ved undervisningen
- Tydelighed og klare mål
- Eksterne aktiviteter
- Fysisk aktivitet.

Overordnet set viser analyserne:

- Der er en positiv sammenhæng mellem elevernes oplevelse af stort set alle de førnævnte aspekter af undervisningen og elevernes deltagelse og interesse samt trivsel, både på mellemtrinnet og i udskoling.
- Der er en stærkere sammenhæng mellem elevernes oplevelser af positive karakteristika ved undervisningen og deres deltagelse og interesse samt trivsel end fx sammenhængen mellem elevernes deltagelse i fysisk aktivitet og deres faglige deltagelse samt trivsel.
- Den positive sammenhæng mellem lærer-elev-relationer og elevernes deltagelse og interesse samt trivsel er stærkere for elever på mellemtrinnet end i udskoling.
- Der er en stærkere sammenhæng mellem elevernes oplevelse af de fem aspekter af undervisningen og deres faglige deltagelse og interesse end mellem deres oplevelse af undervisningen og deres trivsel.
- Der er en stærkere positiv sammenhæng mellem elevernes karakteristika af undervisningen og elevernes faglige deltagelse hos drenge end hos piger. Fysisk aktivitet synes i højere grad at spille en rolle for den faglige deltagelse og interesse hos drenge end hos piger.
- For elevgrupper, som ofte har dårligere faglige resultater – dvs. elever med anden etnicitet end dansk, elever fra uddannelsesfremmede hjem, elever, som ikke bor med begge forældre, og sårbare elever – finder vi en generel tendens til, at oplevelsen af positive karakteristika ved undervisningen samt af tydelighed og klare mål i undervisningen i højere grad synes at spille en rolle for deres trivsel end for andre elever. Spørgsmålene i de to indeks dækker fx over, hvorvidt læreren er i stand til at skabe ro i klassen, hvorvidt eleven oplever, at der gives spændende opgaver, om lærerne udtrykker klare forventninger til, hvad den enkelte elev skal lære eller elevens oplevelse af at vide, hvad han/hun skal lære.
- Vi finder en sammenhæng mellem positiv oplevelse af klasserumsledelse og faglig deltagelse og interesse for de elever, der typisk har dårligere faglige resultater. Denne sammenhæng er stærkere for alle svagere elevgrupper, på nær minoritets elever. Resultatet flugter delvist med pointer fremhævet i tidligere analyser, fx Winter og Nielsen (2013), som viste, at tydelige faglige rammer og god klasserumsledelse har en positiv indvirkning på elevernes faglige præstationer – i særlig grad for elever med svagere social baggrund. Vores resultater peger endvidere på, at god klasserumsledelse kan øge skoletrivsel og faglig deltagelse og interesse blandt sårbare elever.
- Sårbare elevernes skoletrivsel øges også en smule, når de deltager i eksterne aktiviteter, fx ture uden for skolen.
- Gode relationer til lærerne og hyppig fysisk aktivitet synes at have en mindre positiv sammenhæng med sårbare elevernes faglige deltagelse og interesse relativt til andre elever, der ikke har socio-emotionelle udfordringer.

Indledning

I juni 2013 indgik et bredt flertal i Folketinget en aftale om en reform af folkeskolen med henblik på at opnå et fagligt løft. Folkeskolereformen betød, at der fra starten af skoleåret 2014/2015 skulle implementeres en ny skoledag for alle elever i folkeskolen. De overordnede mål med reformen er, at alle elever skal udfordres, så de bliver så dygtige de kan, at betydningen af elevernes sociale baggrund for deres faglige resultater mindskes, og at trivsel i skolen styrkes.

I forbindelse med reformen igangsatte Undervisningsministeriet et omfattende evaluerings- og følgeforskningsprogram. Programmet skal løbende formidle erfaringer med implementeringen og de umiddelbare virkninger af reformen til skolerne, kommunerne, politikere og andre interessenter. Følgeforskningen bygger primært på systematisk dataindsamling blandt elever, lærere, pædagoger, skoleledere, forældre og skolebestyrelsesformænd på et stort antal repræsentativt udvalgte skoler samt forvaltning og udvalgsformænd i alle kommuner gennem spørgeskemaundersøgelser. Der er årligt indsamlet data siden foråret 2014.

Denne rapport beskriver, hvordan de danske folkeskoleelever oplever deres skoleliv i foråret 2018, det vil sige knap fire år, efter reformen trådte i kraft. Beskrivelsen tager afsæt i data indsamlet ved hjælp af spørgeskemaer, som elever på udvalgte klassetrin har besvaret én gang årligt i perioden 2014-2018.

Ved dataindsamlingen i 2018 medvirkede elever fra de deltagende skolers 2., 4., 6., 8. og 9. klassetrin. Det er første gang, at elever fra 2. klassetrin er med, mens det er tredje gang, at elever på 4., 6. og 8. klasse deltager. Elever på 9. klassetrin har deltaget i hver af de fem dataindsamlinger (jf. strukturen for dataindsamlingen afbildet i Bilag 1). Det betyder, at vi i denne rapport kan give et overblik over, hvordan eleverne på 2. klassetrin oplever deres hverdag i folkeskolen, mens vi for elever på mellemtrinnet og i udskoling – ud over et overblik over status i foråret 2018 – også kan sammenligne med, hvordan det så ud for de tilsvarende klassetrin i 2014 og 2016. Det skal her bemærkes, at dataindsamlingen i 2014 fungerer som en slags baseline, idet den foregik i foråret, og dermed lige umiddelbart inden reformen trådte i kraft i august 2014.

Rapporten bidrager til følgeforskningsprogrammet ved løbende at følge og gøre status over, hvordan eleverne på forskellige klassetrin oplever deres hverdag i folkeskolen. Det har vi gjort lige umiddelbart inden samt i de første fire år efter reformen. Vi belyser elevernes trivsel i skolen, deres faglige deltagelse og interesse, deres oplevelser af tydelighed og andre karakteristika ved undervisningen samt kvaliteten i lærer-elev-relationerne. Vi ser også på omfanget af bevægelsesaktiviteter og "Åben Skole"-aktiviteter, samt hvad eleverne synes om disse. Endelig følger vi også udviklingen i elevernes holdning til skoledagens længde.

Som i de tidligere kortlægningsrapporter om eleverne, indeholder denne rapport også et særligt temakapitel. Denne gang er temaet elevers engagement, og hvordan det hænger sammen med andre aspekter af elevers ageren i skolen. Det gør vi, fordi forskningen viser, at et højt engagement i skolen er en vigtig forudsætning for elevers læring og trivsel (Rangvid, 2018). På den måde kan temakapitlet ses som et grundlag for kommende analyser af, hvad der skal til for at skabe de bedst mulige betingelser for elevernes læring og trivsel i folkeskolen fire år efter, at skolerne har arbejdet med at implementere reformens mange elementer. Målet med denne rapport er således at lave en kortlægning, og dermed indeholder den ikke en evaluering af reformen – hverken i sin helhed eller i sine enkeltdele. Den endelige evaluering af reformens betydning for elevernes læring og trivsel er i regi af følgeforskningsprojekt planlagt til at udkomme i 2019.

Elevdelen af følgeforskningsprogrammet for folkeskolereformen har overordnet set til formål at give indblik i og løbende samle op på elevernes oplevelser af og erfaringer med den nye folkeskole.

Formålet med denne kortlægning er derfor, at:

- Give et overblik over 2. klasse-elevernes oplevelser af hverdagen i folkeskolen i 2018, herunder at identificere eventuelle forskelle på tværs af køn, etnicitet og familiebaggrund.
- Give et overblik over mellemtrinnets og udskolingselevernes syn på deres skoledag, som den så ud i foråret 2018 og se på eventuelle forskelle i forhold til tilsvarende klassetrinns syn på skolen i henholdsvis foråret 2014 og foråret 2016. Også her undersøger vi, om der skulle være forskelle på tværs af køn, etnicitet og familiebaggrund.
- Undersøge – som et særligt tema – sammenhænge mellem elevernes oplevelse af undervisningen og deres lærere på den ene side og elevernes faglige deltagelse og interesse samt generelle skoletrivsel på den anden. Denne analyse vedrører elever på mellemtrinnet og i udskoling, og også her ser vi på forskelle på tværs af elevgrupper.

I analyserne ser vi som nævnt på, hvordan forskellige elevgrupper oplever forskellige aspekter af skoledagen. Her ser vi overordnet på:

- Drengene versus piger
- Elever ikke bor sammen med begge forældre versus elever fra kernefamilier
- Elever med anden etnicitet end dansk versus etnisk danske elever
- Forældre uden en erhvervskompetencegivende uddannelse versus forældre med¹
- Sårbare elever versus ikke sårbare elever.²

Grupperne er valgt, fordi de i mange tidligere analyser har vist sig at være forskellige, når det gælder trivsel, men også hvad angår deltagelse og interesse samt ikke mindst faglige resultater (se fx Hansen, Jensen & Nielsen, 2017; Jensen, Arendt & Nielsen, 2018; Rangvid, 2018).

Læsevejledning

Kortlægningen er struktureret således, at kapitel 1 beskriver 2. klasse-elevernes oplevelse af deres skolehverdag i 2018. Fokus er på, hvordan eleverne trives socialt og fagligt, samt hvordan de oplever forskellige aspekter af undervisningen. Kapitlet afsluttes med et blik på disse emner på tværs af køn, etnicitet og familiebaggrund.

I kapitel 2 beskriver vi, hvordan elever på mellemtrinnet og i udskoling trives, deltager og i øvrigt oplever forskellige aspekter af undervisningen. Som i de tidligere årlige kortlægninger, analyseres mellemtrinnets og udskolingselevernes besvarelser primært ved hjælp af en række indeks, der er konstrueret ved hjælp af faktoranalyse. Disse indeks sammenfatter elevernes svar på en lang række spørgsmål i specifikke temaer som fx generel skoletrivsel, faglig deltagelse og interesse samt fysisk aktivitet i skolen. Analyserne sammenligner tre øjeblikksbilleder i henholdsvis 2014, 2016 og 2018 af, hvordan elever på mellemtrinnet (4. og 6. klassetrin) og i udskoling (8. og 9. klassetrin) oplever deres hverdag i folkeskolen. Også dette kapitel afsluttes med en belysning af forskelle på tværs af køn, etnicitet og familiebaggrund.

¹ Nærmere betegnet er en erhvervskompetencegivende uddannelse en erhvervsfaglig uddannelse eller en videregående uddannelse. Ungdomsuddannelser som STX betegnes ikke som en erhvervskompetencegivende uddannelse.

² Sårbare elever scorer uden for normalområdet på SDQ-skalaen, mens de øvrige elever scorer inden for normalområdet eller i grænseområdet, jf. kapitel 2.

Kapitel 3 er et temakapitel, og adskiller sig derfor fra kortlægningens to første kapitler ved at være mere analyserende end blot beskrivende. I temakapitlet ser vi nærmere på sammenhænge mellem elevernes oplevelser af undervisningen på den ene side og forskellige aspekter af elevernes engagement, deltagelse i undervisningen og trivsel på den anden side. Her undersøger vi også, om der er forskelle på sammenhængene, når vi opdeler eleverne på køn, etnicitet, familiebaggrund og socio-emotionel sårbarhed.

I Bilag 1 redegør vi kort for rapportens datagrundlag og følgeforskningspanelets struktur, ligesom vi giver en kort beskrivelse af de statistiske metoder, vi anvender.

1 Elever i indskolingen

Fra tidligere forskning ved vi, at indskolingselevernes hverdag i skolen i høj grad er præget af det sociale og faglige miljø, der er i klassen. Når eleverne selv sætter ord på, hvad en god skoledag består af, handler det gerne om gode lege sammen med klassekammeraterne samt trygge og tillidsfulde relationer til lærerne (Kjer, Nielsen & Friis-Hansen, 2018). Det at få stillet spændende opgaver, at have en vis indflydelse på fx emner eller gruppesammensætning, samt inddragelse af bevægelse i løbet af skoledagen, synes endvidere at være noget af det, der fremmer motivationen hos de fleste af folkeskolens yngste elever (Kjer, Nielsen & Friis-Hansen, 2018). Dette er således nogle af de områder, der samlet set er med til at definere indskolingselevernes oplevelse af at gå i skole. Mens en sådan kvalitativ undersøgelse giver indsigt i, hvilke områder der er vigtige for indskolingselever, er udsigelseskraften i forhold til den samlede elevflok begrænset. Derfor spørger vi, i denne kortlægning, indskolingselever på et repræsentativt udsnit af folkeskoler om deres oplevelser af disse områder for at tegne et overordnet billede af, hvordan eleverne i indskolingen oplever deres hverdag i folkeskolen i 2018.

Beskrivelsen baserer sig på 2. klasse-elevs besvarelser af et spørgeskema udviklet specifikt til indskolingselever. I de første tre dataindsamlinger til følgeforskningen om folkeskolereformen medvirkede indskolingseleverne ikke i undersøgelsen. Denne elevgruppe var i stedet repræsenteret gennem besvarelser fra forældre. Et politisk ønske om at opnå indsigt i, hvordan de yngste elever oplever skolen, gjorde, at man i foråret 2017 lod elever på 1. og 3. klassetrin besvare et spørgeskema, som var blevet udviklet, pilotafprøvet og tilpasset netop denne aldersgruppe (Keilow & Højen-Sørensen, 2017). Resultaterne fra denne første dataindsamling blandt folkeskolens yngste elever er afrapporteret i Nielsen, Keilow & Westergaard (2017).

I foråret 2018 er det samme spørgeskema blevet brugt til at indsamle svar fra elever på 2. klassetrin, som denne gang repræsenterer indskolingseleverne. Det er disse elevs besvarelser, som vi i dette kapitel giver et overblik over. I enkelte tilfælde kommenterer vi på, hvordan besvarelsesmønstrene så ud for eleverne i 1. og 3. klasserne i 2017, da der kan være interessante niveauforskelle³, men vi forholder os ikke til ændringer over tid i dette kapitel.

Spørgeskemaet til folkeskolens yngste elever dækker over en række spørgsmål, der passer ind i følgende fem overordnede temaer, og som udgør opbygningen af dette kapitel:

- Generel skoletrivsel
- Oplevelse af undervisningen
- Motion og bevægelse samt eksterne aktiviteter i skoletiden
- SFO/fritidsordning
- Livet uden for skolen

Datagrundlaget består af besvarelser fra 6.482 elever på 2. klassetrin indsamlet i foråret 2018, svarende til en svarprocent på 68,7 pct.

³ Forskelle i besvarelsesmønstrene fra elever i hhv. 1. og 3. klasse kan skyldes forskelle i modenhed men også forskelle i erfaringer med at gå i skole. En grundig beskrivelse heraf findes i Nielsen, Keilow & Westergaard (2017).

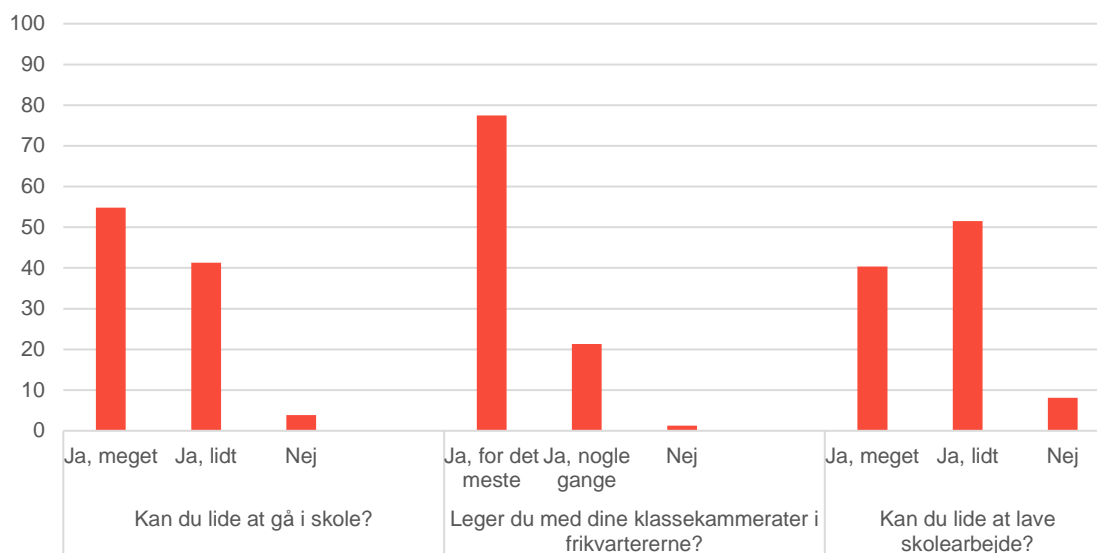
Helt overordnet finder vi følgende:

- Eleverne i folkeskolens 2. klasser er generelt glade for at gå i skole – særligt deres sociale trivsel er høj og langt de fleste elever leger tit med klassekammeraterne i frikvartererne.
- Elevernes glæde ved de faglige aspekter af skolelivet ligger på et lidt lavere niveau end glæden ved de sociale aspekter.
- De fleste indskolingslever oplever, at de opgaver, de stilles i dansk og matematik, er passende i sværhedsgrad. Cirka 15 pct. synes dog, at opgaverne er for lette, og ca. 10 pct. finder dem for svære.
- Der er 20 pct. af eleverne på 2. klasses trin, som ikke oplever, at der er ro i dansk-/matematiktimerne, når der skal arbejdes.
- 8 ud af 10 elever på 2. klasses trin går til mindst én fritidsaktivitet.
- Mere end halvdelen af eleverne på 2. klasses trin går hyppigt i SFO/fritidsordning efter skole, godt en fjerdedel bruger den en gang imellem. Cirka 15 pct. af eleverne bruger den slet ikke.

1.1 Generel skoletrivsel

Det overordnede billede af den generelle skoletrivsel blandt eleverne i 2. klasse er ganske positivt. Langt de fleste elever er glade for at gå i skole: 54,8 pct. af eleverne svarer ”ja, meget” og 41,3 pct. svarer ”ja, lidt” til spørgsmålet ”Kan du lige at gå i skole?” Kun få elever (3,8 pct.) kan ikke lide at gå i skole, jf. Figur 1.1.

Figur 1.1 Elever i 2. klasse i 2018. Andele i procent.

Anm.: Antal elevbesvarelser: mellem 6.439 og 6.452 (2018).

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

Eleverne er også blevet spurgt, hvor tit de leger med klassekammeraterne i frikvartererne, og om de kan lide at lave skolearbejde. Her ses en forskel i elevernes svarmønstre. Langt de fleste 2. klasse-elever fortæller, at de tit leger med deres klassekammerater i frikvartererne: 77,4 pct. af eleverne svarer, at de ”for det meste” leger med deres klassekammerater, mens 21,3 pct. svarer, at de ”nogle gange” leger med klassekammeraterne, jf. Figur 1.1. Under 2 pct. af eleverne svarer, at de

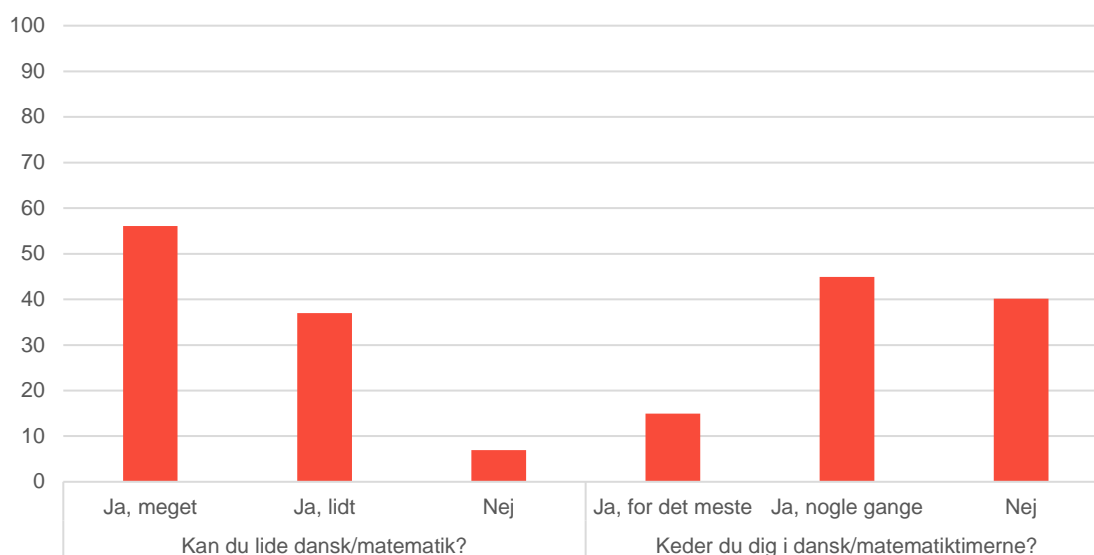
ikke leger med deres klassekammerater. Sidstnævnte er elever, om hvem der selvsagt bør være en særlig opmærksomhed omkring for at undgå ensomhed eller social eksklusion i skolen.

Elevernes glæde ved de faglige aspekter af skolen udtrykkes en smule mere afdæmpet sammenlignet med både deres generelle glæde ved at gå i skole og den sociale, legende del af det at gå i skole. 40,3 pct. af 2. klasse-eleverne svarer i 2018, at de "for det meste" kan lide at lave skolearbejde, mens 51,5 pct. svarer, at de "nogle gange" kan lide det. 8,1 pct. af eleverne svarer, at de ikke kan lide at lave skolearbejde, jf. Figur 1.1. Elever, som ikke kan lide at lave skolearbejde, bør der være en vis opmærksomhed omkring. Analysen af indskolingselevernes besvarelser fra 2017 pegede på, at for den lille gruppe af elever, som ikke kan lide at gå i skole, er det særligt skolearbejdet, der tynger snarere end de sociale aspekter ved skolen (Nielsen, Keilow & Westergaard, 2017). Det samme gør sig gældende i 2018 (ikke rapporteret).

1.2 Oplevelse af undervisningen – faglig trivsel

De fleste elever i 2.klasse kan godt lidt fagene dansk og matematik, jf. Figur 1.2. I 2018 har 56,1 pct. svaret "ja, meget" til dette spørgsmål, mens 37 pct. svarer "ja, lidt". Dog angiver 15 pct. af eleverne samtidig, at de "for det meste" keder sig i undervisningen og yderligere 45 pct. keder sig 'nogle gange'. At 6 ud af 10 elever i 2. klasse giver udtryk for, at de keder sig i undervisningen i større eller mindre grad, er værd at hæfte sig ved. Elever, der keder sig, har ofte også mindre interesse for faget, de er mindre opmærksomme i undervisningen og får derfor ofte også et lavere udbytte heraf (Macklem, 2015; Rangvid 2018). I kommende analyser kunne oplevelsen af kedsomhed være et aspekt af elevernes skoleoplevelser, der er relevant at undersøge nærmere.

Figur 1.2 Elever i 2. klasse i 2018. Andele i procent.

Anm.: Antal elevbesvarelser: 6.435 (2018)

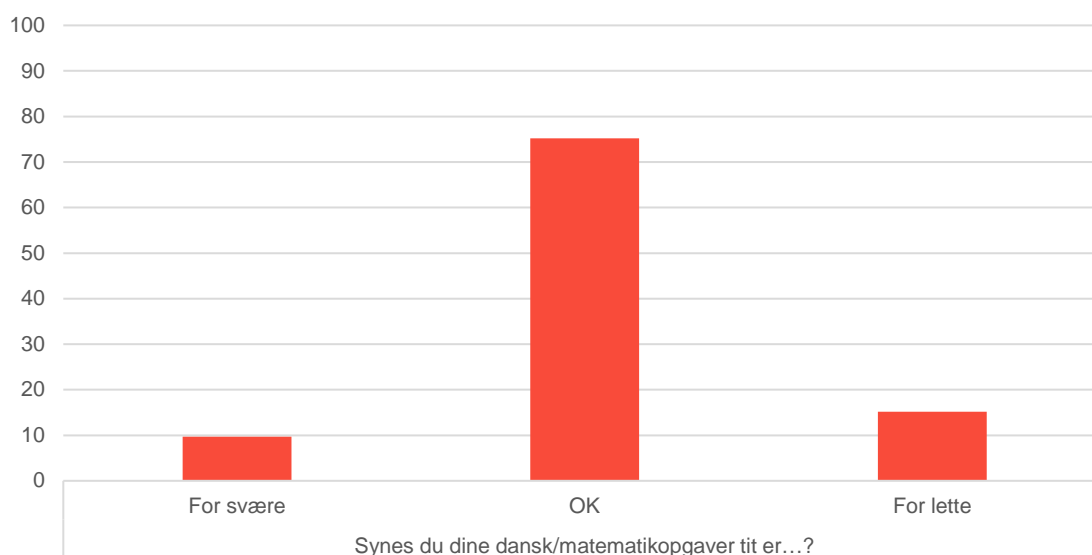
Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

Oplevelse af undervisningsdifferentiering

En af folkeskolereformens overordnede mål er, at alle skal blive så dygtige, de kan. Det handler i høj grad om, at alle elever skal mødes med passende faglige udfordringer. I en kvalitativ undersøgelse blandt folkeskolens yngste elever har vi set, hvordan elever, der ikke bliver fagligt udfordrede, kan blive demotiverede og kritiske over for undervisningen. De kan endda give udtryk for, at den resulterende kedsomhed er med til at gøre, at skoledagen føles lang (Kjer, Nielsen & Friis-Hansen, 2018).

Ud fra spørgeskemabesvarelsene kan det konstateres, at de fleste elever på 2. klassetrin synes, at de får passende opgaver: 75,2 pct. af eleverne tilkendegiver, at deres dansk-/matematikopgaver er passende i sværhedsgrad, mens 15 pct. synes, at opgaverne er for lette, jf. Figur 1.3. I den anden ende af skalaen er der 10 pct. af 2. klasse-eleverne, der synes, at opgaverne er for svære. Faktisk fandt vi på baggrund af besvarelser fra 1. og 3. klassetrin i 2017, at problemet med at kede sig i timerne var mest udbredt blandt de elever, der tit finder opgaverne i dansk/matematik for svære (Nielsen, Keilow & Westergaard, 2017). Dette gælder fortsat for elever i 2. klasse i 2018 (ikke rapporteret).

Figur 1.3 Elevbesvarelser på spørgsmålet: "Synes du dine dansk/matematikopgaver tit er...?" Elever i indskolingen, 2018. Andele i procent.

Anm.: Antal elevbesvarelser: 6.416 (2018).

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

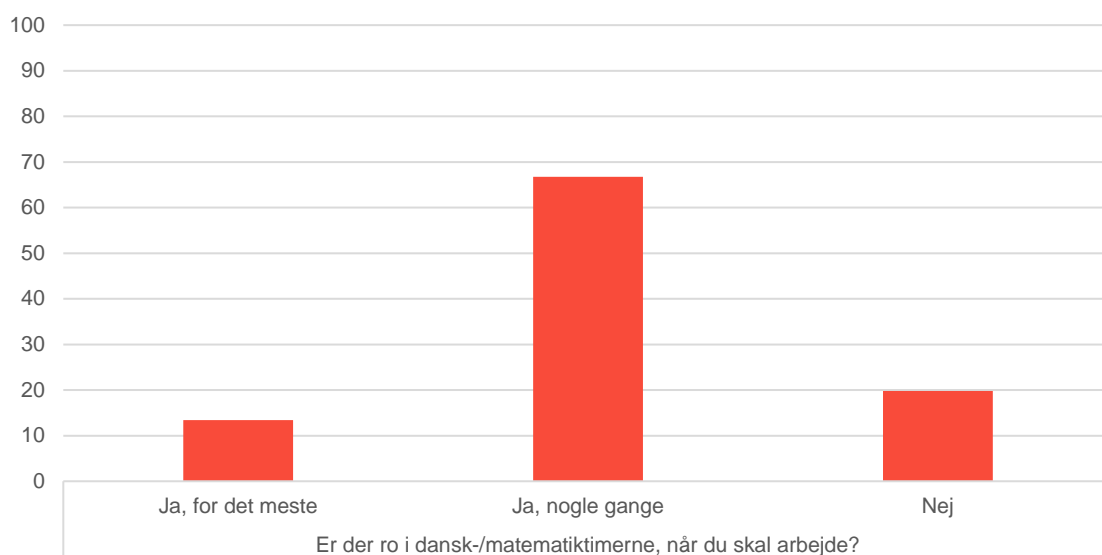
Arbejdsro i timerne

I aftaleteksten vedrørende Folkeskolereformen adresseres behovet for skabe et bedre undervisningsmiljø i de enkelte klasser. Der var ekspliciteret et behov for at mindske den undervisningsforstyrrende uro. I en kvalitativ undersøgelse gennemført i skoleåret 2017/2018, viste analysen af de medvirkende klassers faglige miljøer, at forstyrrende larm og uro er et aspekt, som fylder meget for de yngste elever i folkeskolen. Det er et emne, som spontant dukkede op i en del af interviewene (Kjer, Nielsen & Friis-Hansen, 2018). Emnet optager også forældrene. I 2018 mener knap 2 ud af 3 forældre til elever på 0., 2. og 4. klassetrin, at der er for megen forstyrrende støj i undervisningen (Rambøll, 2018), hvilket er på niveau med tidligere undersøgelser (fx Arendt, Baunkjær & Rangvid, 2017).

Spørgeskemabesvarelsenerne fra 2. klasse-eleverne viser, at hver femte elev i 2. klasse i 2018 mener ikke, at der er ro, når de skal arbejde. Samtidig svarer blot 13 pct., at der "for det meste er ro", når de skal arbejde i dansk- eller matematiktimerne, mens 67 pct. af eleverne svarer, at der "nogle gange" er ro, når der skal arbejdes, jf. Figur 1.4.

Observationer af klasserne, som medvirkede i den førnævnte kvalitative undersøgelse, viste, hvordan den enkelte lærers evne til at rammesætte og strukturere undervisningen kan dæmpe forstyrrende uro (Kjer, Nielsen & Friis-Hansen, 2018). Analysen pegede endvidere på, hvordan opbygning af gode, tillidsfulde relationer mellem lærere og elever synes at være med til at forebygge forstyrrende uro. Endelig fremhævede analysen flere eksempler på, at eleverne selv efterspørger både tid og ro til faglig fordybelse, og at enkelte nærmest blive irriteret over "afbrydelser" på det "forkerte" tidspunkt.

Figur 1.4 Elevbesvarelser på spørgsmålet: "Er der ro i dansk-/matematiktimerne, når du skal arbejde?" Elever i indskoling, 2017 og 2018. Andele i procent.

Anm.: Antal elevbesvarelser: 6.423 (2018).

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

Tydelighed og klare mål i undervisningen

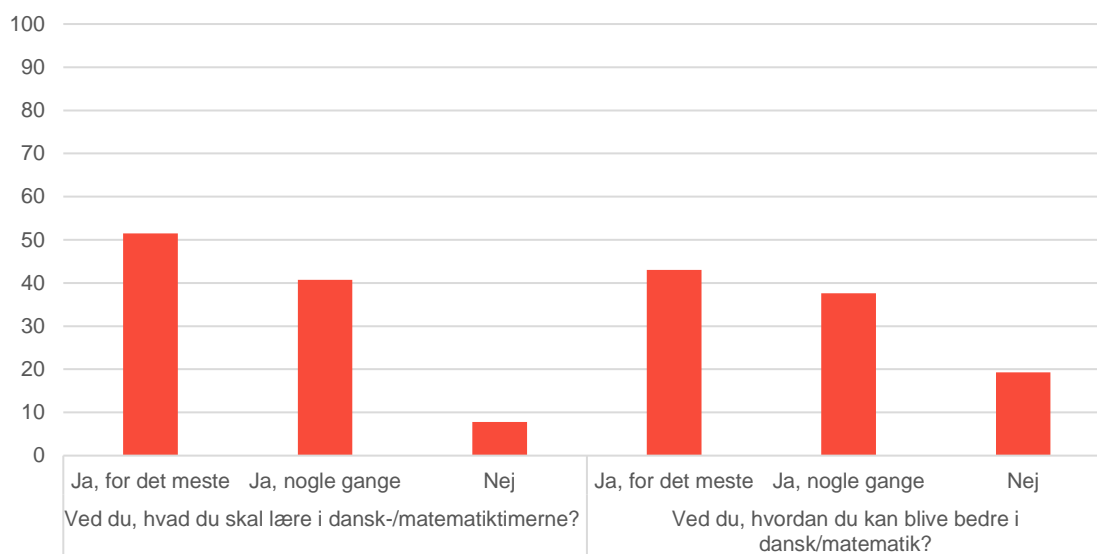
I aftaleteksten vedrørende Folkeskolereformen omtales tydelige læringsmål som et bidrag til at understøtte elevernes faglige progression. En kvalitativ analyse af undervisningsmiljøet i seks klasser på 2. og 4. klassesetrin i skoleåret 2017/2018, viste ret store forskelle på, hvor meget og hvordan lærerne arbejder med mål i undervisningen (Kjer, Nielsen & Friis-Hansen, 2018). Observationer i samme studie illustrerede, hvordan lærernes angivelse af tydelige forventninger og instruktioner til eleverne synes at motivere dem til at deltage aktivt i de faglige fællesskaber.

I spørgeskemaundersøgelsen, som danner grundlag for denne rapport's analyser, giver over halvdelen af eleverne i 2. klasse (51 pct.) i 2018 udtryk for, at de "for det meste" ved, hvad de skal lære i dansk eller matematiktimerne, jf. Figur 1.5. Yderligere 41 pct. svarer, at de "nogle gange" ved, hvad de skal lære. I Nielsen, Keilow & Westergaard (2017) så vi, at der var en større andel af elever på 3. klassesetrin, der vidste, hvad de skulle lære set i forhold til elever på 1. klassesetrin. Formodningen

bag det mønster er, at eleverne i højere grad bliver bevidste om, hvad de skal lære i fagene i takt med, at de bliver ældre.

At vide, hvordan man kan blive bedre til et fag er også et udtryk for, om læringsprocessen og læringsmålene er tydelige. Her svarer 43 pct. af de adspurgte indskolingselever i 2018, at de "for det meste" ved, hvordan de skal blive bedre, mens 38 pct. svarer, at de "nogle gange" ved, hvordan de skal blive bedre i dansk/matematik. Knap hver femte elev (19 pct.) ved dog ikke, hvordan de bliver bedre. Denne gruppe elever vil kræve et særligt fokus på at få synliggjort, hvordan de kan udvikle sig fagligt.

Figur 1.5 Elever i indskoling, 2017 og 2018. Andele i procent.

Anm.: Antal elevbesvarelser: mellem 6.429 og 6.433 (2018).

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

1.3 Motion og bevægelse samt eksterne aktiviteter i skoletiden

Bevægelse i timerne

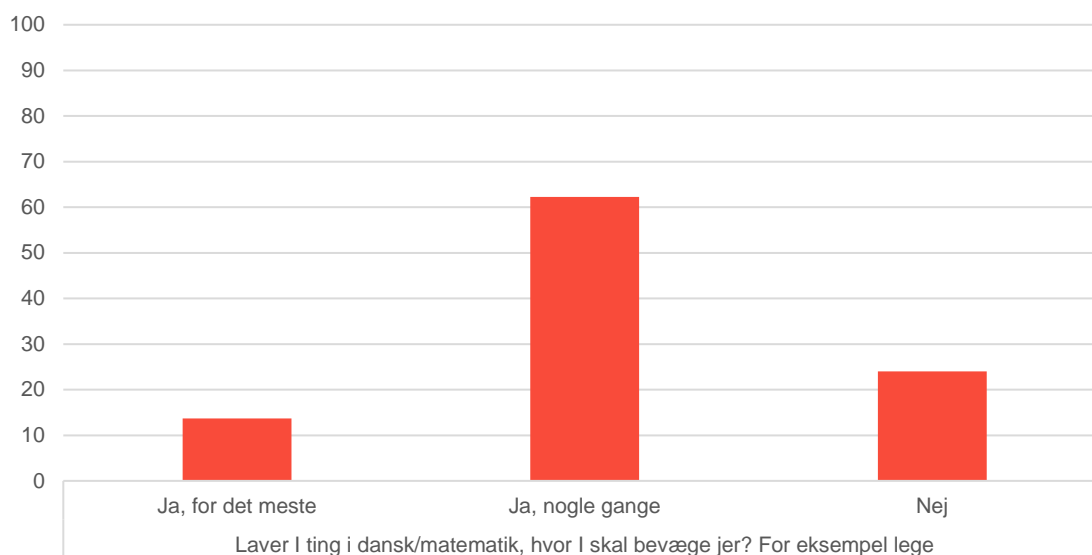
En af folkeskolereformens konkrete indsatser er, at eleverne i gennemsnit skal bevæge sig 45 minutter i løbet af skoledagen. Det er tanken, at motion og bevægelse skal indgå som en naturlig del af skoledagen for at fremme elevernes sundhed samt understøtte deres motivation og læring i fagene. Skolerne har stor frihed til at implementere indsatsen på den måde, som passer bedst på den enkelte skole – fx som et skemalagt bånd til daglig motion, som del af den øvrige understøttende undervisning, som hele motionsdage eller inkorporeret i den fagspecifikke undervisning (Jacobsen m.fl., 2017b). Flere af de kvalitative undersøgelser i regi af følgeforskningsprogrammet har vist, at bevægelse i løbet af skoledagen er noget af det, eleverne er rigtig glade for og efterspørger mere af (Jacobsen m.fl. 2017b; Kjer, Nielsen & Friis-Hansen, 2018).

Indskolingseleverne spørges, om de laver ting i dansk/matematik, hvor de skal bevæge sig – fx gennem lege. Mens bevægelse som nævnt kan foregå på mange måder, er lege nævnt her som eksempel, da de er et forholdsvist håndgribeligt koncept for elever i indskoling (Keilow & Højen-Sørensen, 2017). Det bør være et indsatsområde, som man bør følge tæt fremover, idet undersøgelser af motion og bevægelse efter reformen påviser, at inddragelse af bevægelse i undervisningen

– på mellemtrinnet – har positiv betydning for elevernes læringsparathed faglige præstationer målt på de nationale test (Jensen, Skov & Thranholm, 2018; Jacobsen m.fl., 2017b). Om noget lignende gælder for elever i indskolingen, har man endnu ikke kunnet påvise, men at man finder en positiv sammenhæng på mellemtrinnet, indikerer et potentiale for de yngre elever. Især når det pædagogiske personale har de bedste erfaringer med motion og bevægelse i indskolingen (Jensen, Skov & Thranholm, 2018).

Det er en vigtig pointe, at inddragelse af bevægelsesaktiviteter i den fagspecifikke undervisning blot er én måde at sikre, at eleverne får bevæget sig i løbet af skoledagen. Skolerne har som nævnt store frihedsgrader, i forhold til hvordan de vælger at udmønte dette reformelement. Derfor kan elever, der svarer "nej", stadig opleve at få bevægelse i skoletiden på andre måder end gennem fx lege i dansk- eller matematiktimerne. Med andre ord må andelen af elever, der svarer "nej", *ikke* tages som udtryk for, at eleverne ikke får de 45 minutters daglige motion og bevægelse, som er et af reformens krav.

Figur 1.6 Elevbesvarelser på spørgsmålet "Laver I ting i dansk/matematik, hvor I skal bevæge jer? For eksempel lege". Elever i 2. klasse i 2018. Andele i procent.

Anm.: Antal elevbesvarelser: 6.411 (2018).

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

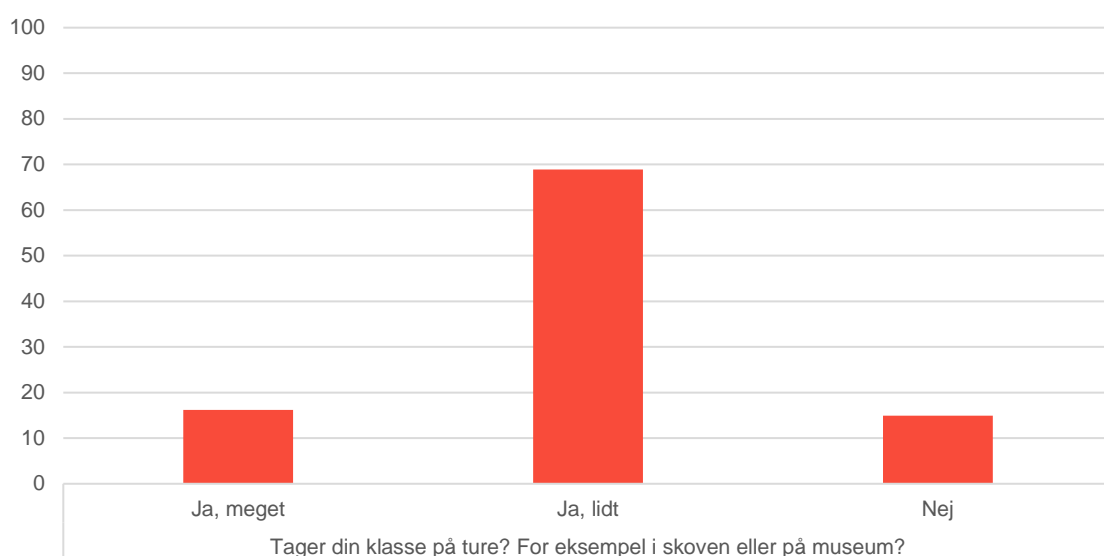
Eksterne aktiviteter i skoletiden

Et af reformens andre kerneelementer består i at åbne skolen mod det omkringliggende civilsamfund. En af måderne at gøre det på, er blandt andet ved at invitere eksterne aktører ind i undervisningen eller ved at tage undervisningen ud af klasselokalet, fx ved at tage på besøg. Fra tidligere analyser ved vi, at dette er et af de elementer, som skolerne ikke er nået så langt med at implementere, og hvor skolerne har haft brug for lidt mere tid til at finde gode løsninger (Bjørnholt, Mikkelsen & Tranholm, 2018).

For at gøre emnet så konkret for eleverne som muligt er eleverne i indskolingen blevet spurgt, hvor ofte deres klasse tager på ture – fx i skoven eller på museum. Her svarer 16 pct. af eleverne "ja, meget", mens 69 pct. af eleverne svarer "ja, lidt". 15 pct. af eleverne svarer "nej". jf. Figur 1.7.

På samme måde, som at bevægelse i løbet af skoledagen kan tage mange andre former end fx lege i dansk-/matematiktimerne, så kan skolernes indsatser i regi af Åben Skole bestå af meget andet, end dem vi benævner her som *eksterne aktiviteter*. Derfor skal andelen af elever, der svarer "nej" til disse spørgsmål *ikke* tages som udtryk for, at der på disse børns skoler slet ikke foregår aktiviteter, der retter sig mod det lokale kultur-, forenings- og erhvervsliv. Hensynet til blandt andet længden af spørgeskemaerne samt spørgsmålsformuleringerne udelukker imidlertid en mere fyldestgørende afdækning af Åben Skole-aktiviteter. Elevernes svar indikerer dog, at indskolingseleverne i nogen grad oplever, at omverdenen inddrages som en del af skoledagen. Se i øvrigt Danmarks Evalueringsinstitut (2018) for en erfaringsopsamling fra 12 udviklingsprojekter med fokus på den Åbne Skole.

Figur 1.7 Elevbesvarelser på spørgsmålet: "Tager din klasse på ture? For eksempel i skoven eller på museum?" Elever i 2. klasse i 2018. Andele i procent.

Anm.: Antal elevbesvarelser: 6.447 (2018).

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

1.4 Livet uden for skolen

SFO/fritidsordning

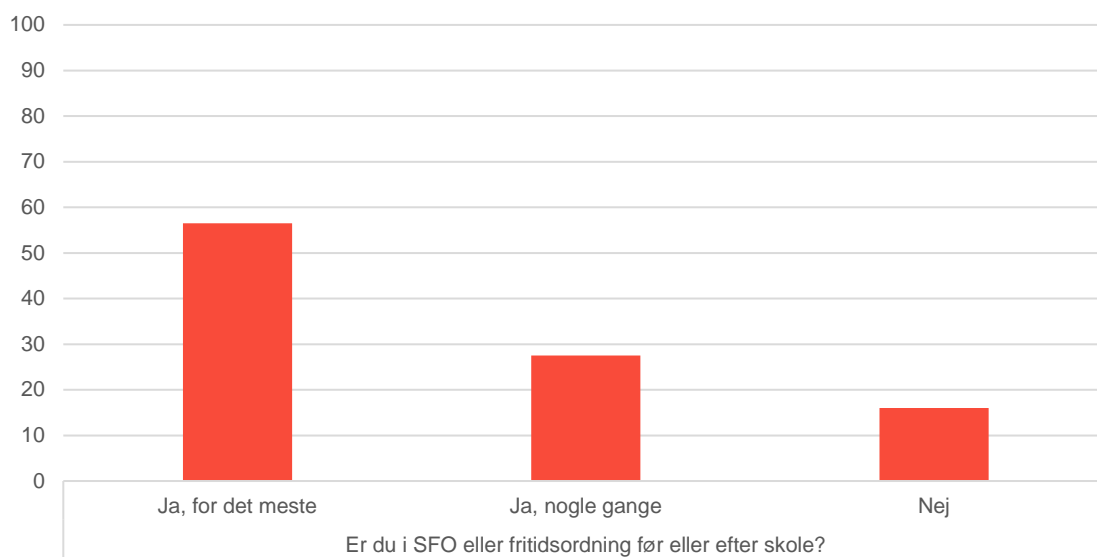
Elever på alle klassetrin fik med reformens indførelse i august 2014 en længere skoledag. I den forbindelse udtrykte nogle interessegrupper en bekymring for, om dette ville udhule SFO/fritidsordningerne. Da vi kun har spørgeskemabesvarelser fra indskolingselever i 2017 og 2018, kan vi ikke ud fra disse data sige, om der er sket en ændring i elevernes brug af SFO/fritidsordningerne før og efter reformen. Danmarks Evalueringsinstitut (2017), Arendt, Baunkjær & Rangvid (2017) og Ramboell (2018) analyserer besvarelser fra forældre vedrørende deres barns deltagelse i SFO/fritidsordninger.⁴ Analyserne viser tendenser mod, at færre elever benytter sig af SFO/fritidsordninger – dog er skiftene så små, at niveauet mest af alt bør fortolkes som stort set uændret. Besvarelserne fra elever i henholdsvis 0. og 2. klasse i 2018 viser, som i tidligere undersøgelser (Nielsen, Keilow &

⁴ Danmarks Evalueringsinstitut samler besvarelser fra forældre til børn på 0., 2. og 4. klassetrin i 2016, mens Arendt, Baunkjær & Rangvid samler besvarelser fra forældre til børn på 1., 3. og 5. klassetrin i 2017.

Westergaard, 2017) et tydeligt aldersmønster: De ældre indskolingselever gør klart mindre brug af SFO/fritidsordningen end de yngre elever, idet 93 pct. af eleverne i 0. klasse går i SFO/fritidshjem, mens 86 pct. af eleverne i 2. klasse gør (Rambøll 2018).

For 2018 kan det niveaumæssigt konstateres, at over halvdelen (56 pct.) af indskolingseleverne "for det meste" er i SFO/fritidsordning efter skole, og yderligere 28 pct. er det "nogle gange", jf. Figur 1.8. Hver 6. indskolingselev (16 pct.) går ifølge eget udsagn ikke i SFO/fritidsordning efter skole i 2018.

Figur 1.8 Elevbesvarelser på spørgsmålet: "Er du i SFO eller fritidsordning før eller efter skole?" Elever i 2. klasse i 2018. Andele i procent.

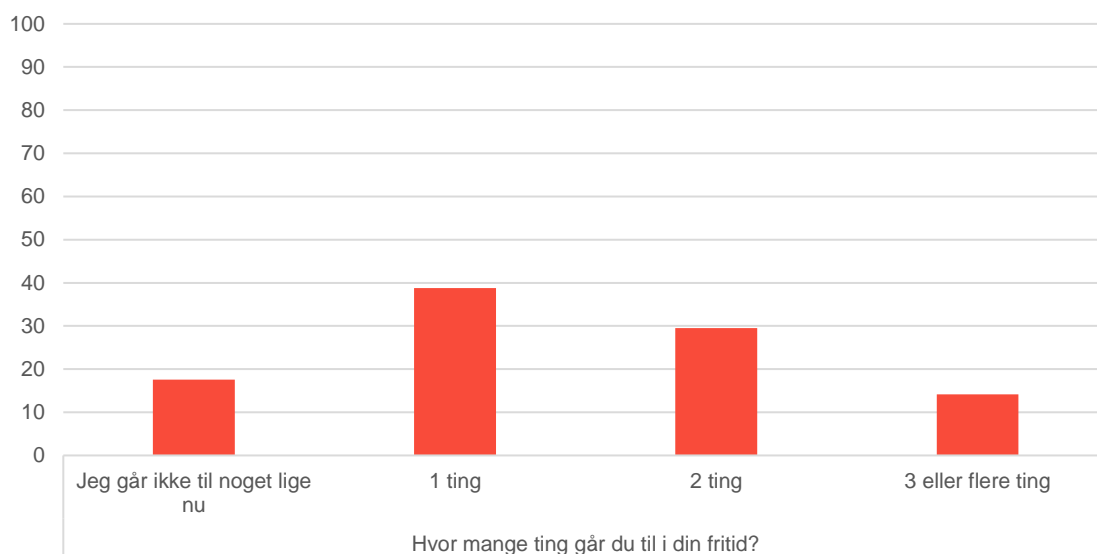
Anm.: Antal elevbesvarelser: 6.394 (2018).

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

Den længere skoledag gav endvidere en vis bekymring for, om den ville gå ud over elevernes muligheder for at deltage i fritidsaktiviteter. Vi kan konstatere ud fra elevernes spørgeskemabesvarelser, at samlet set går 8 ud af 10 elever på 2. klassetrin i 2018 til mindst én fritidsaktivitet, jf. Figur 1.9. Heraf går halvdelen til én aktivitet, en tredjedel går til 2 aktiviteter, og de resterende går til 3 eller flere aktiviteter.

At der er en sammenhæng mellem antallet af fritidsaktiviteter og antallet af lange skoledage (defineret for indskolingselever som skemalagt undervisning til efter kl. 14) påviser Arendt og Skov (2017). Elever i indskoling, der har mindst én lang skoledag om ugen, går oftere slet ikke til nogen fritidsaktivitet end elever, der ikke har lange skoledage. I skoleåret 2016/2017 havde 20 pct. af eleverne i indskoling mindst én lang skoledag om ugen. Denne variation i, hvor mange lange skoledage elever har, skyldes, at en del skoler har anvendt folkeskolelovens § 16b til at afkorte skoledagen ved at reducere den understøttende undervisning og i stedet konvertere ressourcerne til tolærordninger i den fagspecifikke undervisning. I skoleåret 2017/2018 havde ca. 43 pct. af skolerne brugt § 16b til at afkorte skoledagen i mindst én klasse på et klassetrin (Rigsrevisionen 2018, Epiration, 2017).

Figur 1.9 Elevbesvarelser på spørgsmålet: "Hvor mange ting går du til i din fritid?" Indskolingen. Elever i indskolingen, 2017 og 2018. Andele i procent.

Anm.: Antal elevbesvarelser: 6.404 (2018).

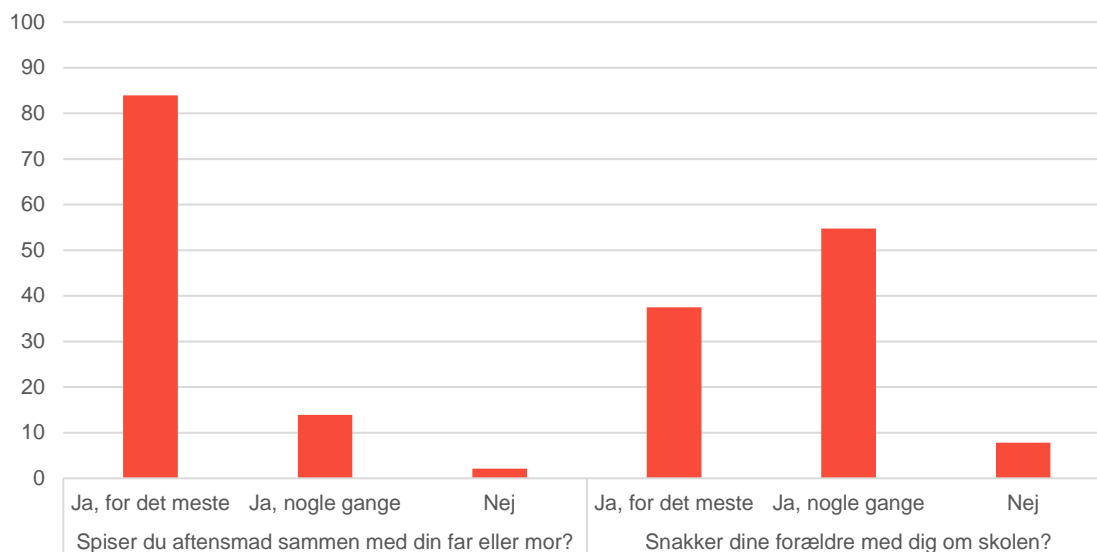
Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

Familieliv og forældrenes interesse for elevens skolegang

Forskningen viser, at forældrenes støtte til og engagement i deres børns skolearbejde bidrager til at øge elevernes faglige læring (se fx Dyssegaard & Egelund, 2016, og Andersen & Nielsen, 2016). Derudover viser, Jensen, Arendt & Nielsen (2018), at forældres generelle engagement i deres børns skoleliv også har betydning for, om eleverne oplever at kunne få hjælp til lektierne.

Indskolingseleverne er blevet bedt om at besvare et par spørgsmål om dagligdagen i deres familie. Svarene herpå kan bruges som en proxy for forældrenes engagement i børnenes skoleliv. De fleste elever i indskolingen (84 pct.) fortæller, at de "for det meste" spiser aftensmad med deres forældre, mens 14 pct. gør det "nogle gange", jf. Figur 1.10. Kun 2 pct. svarer, at forældrene ikke spiser aftensmad med dem.

Figur 1.10 Elever i 2. klasse i 2018. Andele i procent.

Anm.: Antal elevbesvarelser: mellem 6.377 og 6.387 (2018).

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

De fleste elever oplever, at deres forældre snakker med dem om, hvad der sker i skolen: 37 pct. af eleverne angiver, at deres forældre "for det meste" snakker med dem om skolen, mens yderligere 55 pct. svarer, at det sker "nogle gange", jf. Figur 1.10. Knap hver 10. indskolingselev (8 pct.) svarer imidlertid "nej" til spørgsmålet, om deres forældre snakker med dem om skolen. Dette er en elevgruppe, som man bør have en vis opmærksomhed på, netop fordi forældrenes interesse for og støtte til deres børns skolegang er vigtig i forhold til blandt andet deres faglige udvikling. Det er klart, at svære sociale problemer i et hjem vil kræve involvering af andre instanser end skolen, men observationer i forbindelse med et kvalitativt studie i indskolingsklasser gav eksempler på, hvordan en lærer kan spille en vigtig rolle i en periode, hvor en elevs forældre af forskellige grunde har mindre overskud til at udvise interesse for barnets skolegang. Opbygning af gode og tillidsfulde lærer-elevrelationer i hverdagen, hvor læreren har et blik for "det hele barn", gør at hun kan støtte en elev, som fx i en periode oplever, at familielivet er udfordrende (Kjer, Nielsen & Friis-Hansen, 2018).

1.5 Forskelle mellem elevgrupper på 2. klassetrin

I denne del af kapitlet går vi i dybden med, hvordan forskellige elevgrupper i indskolingens 2. klasser oplever de forskellige aspekter af deres hverdag i skolen. Det gør vi, fordi mange tidligere analyser har vist, at der eksempelvis kan være kønsforskelle i forhold til trivsel samt faglig deltagelse og interesse, når det gælder elever på mellemtrinnet og i udskoling (se fx Hansen, Jensen & Nielsen, 2017, Jensen, Arendt & Nielsen, 2018). Derfor er det også af interesse at undersøge om lignende forskelle også ses blandt folkeskolens yngste elever.

Elevgrupperne opdeles i forhold til:

- Køn
- Etnisk baggrund
- Om eleven bor med begge forældre
- Om elevens forældre har en erhvervskompetencegivende uddannelse.

Overordnet set finder vi tydelige kønsmæssige og socioøkonomiske skel i forhold til den generelle skoletrivsel. Blandt andet finder vi, at piger og elever med anden etnisk baggrund udtrykker større glæde ved skolearbejdet end andre elever. At piger er mere positivt indstillede over for skolearbejdet end drengene, er et mønster, som vi også genfinder blandt elever på mellemtrinnet og i udskolingen (jf. Nielsen, Hansen & Jensen, 2015). På 2. klassetrin er der imidlertid ikke substantielle forskelle mellem drenge og piger med hensyn til de sociale aspekter af skolen⁵, her illustreret ved, hvor tit de leger med klassekammeraterne i frikvartererne. Blandt elever på mellemtrinnet og i udskolingen har vi imidlertid set en kønsmæssig forskel i retning af, at drengene i højere grad end pigerne er glade for deres klasse og føler, at de hører til på deres skole (Nielsen, Hansen & Jensen, 2015). Selvom de yngste og de ældre elever stilles forskellige spørgsmål, så handler alle spørgsmålene om at føle sig godt tilpas i dagligdagen på skolen. Derfor er det interessant at notere, at sådanne kønsforskelle tilsyneladende ikke er så fremtrædende på 2. klassetrin, men bliver det på mellemtrinnet og i udskolingen.

Elever med anden etnisk baggrund end dansk giver udtryk for at være glattere for at gå i skole, og de kan også bedre lide skolearbejdet end etnisk danske elever. Selvom forskellene er relativt små, så er det også det mønster, der genfindes blandt eleverne på mellemtrinnet og i udskolingen (Nielsen, Hansen & Jensen, 2015). Andre undersøgelser har også tidligere påpeget en sådan forskel. Deding og Olsson (2009) finder eksempelvis, at 11-årige elever med anden etnisk baggrund end dansk generelt er mere glade for at gå i skole end etnisk danske børn. Jensen og Holstein (2010) finder også forskelle i, hvor glade etnisk danske og tosprogede elever er for at gå i skole, men her er forskellene meget små i absolutte tal.

Vender vi blikket mod elevernes sociale liv i skolen, ser vi, at det er de danske børn, der oftere finder sammen med klassekammeraterne i legene i frikvartererne. Derudover ser det ud til, at familiebaggrunden spiller en vis rolle. Det konstateres i hvert tilfælde, at elever, der bor med begge forældre, og elever, hvis forældre har en erhvervskompetencegivende uddannelse, i højere grad leger med klassekammeraterne i frikvartererne end de øvrige elever, jf. Tabel 1.1. Disse forskelle på tværs af køn, etnicitet og familiebaggrund kalder på undersøgelser, der viser om nogle måder at tilrettelægge undervisningen på, som kan reducere disse forskelle. Der er flere mulige hypoteser, man kunne undersøge. Spiller hyppigheden af lærerens inddragelse af bevægelsesaktiviteter i undervisningen noget for, hvor inkluderende eleverne er over for hinanden, når det handler om at lege sammen i frikvartererne? Er der en sammenhæng mellem, hvor meget der arbejdes henholdsvis individuelt eller i grupper i en klasse på den ene side, og hvor glade eleverne er for skolearbejdet på den anden?

⁵ Der er en statistisk signifikant forskel markeret med et '+-tegn' for drenge i tabellen, men der er ikke af en størrelsesorden, som vi definerer som substantiel, jf. anmærkningen i tabellen.

Tabel 1.1 Forskelle i generel skoletrivsel fordelt på elevers socioøkonomiske baggrundskarakteristika. Elever i indskolingen, 2018.

Spørgsmål	Køn	Etnicitet	Bor med begge forældre	Forældres uddannelsesniveau
<i>Kan du lide at gå i skole?</i>	Piger +	Etniske minoriteter +	Bor med begge forældre +	Har ikke erhv.kompetencegivende udd. +
<i>Leger du med dine klassekammerater i frikvartererne?</i>	Drenge +	Danske +	Bor med begge forældre +	Har erhv.kompetencegivende udd. +
<i>Kan du lide at lave skolearbejde?</i>	Piger +	Etniske minoriteter +	Bor med begge forældre +	Har ikke erhv.kompetencegivende udd. +

Anm.: Forskelle er signifikante ved Pearson Chi2 test, $p < 0,05$. Felter markeret med **fed** illustrerer substantielle forskelle i fordelingerne (større end 5 procentpoints forskelle i en svarkategori).

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

Ser vi på de forskellige elevgruppers oplevelser af undervisningen, er mønsteret mindre tydeligt. Elever med anden etnisk baggrund end dansk er gladere for dansk- og matematikundervisning end etniske danske elever, jf. Tabel 1.2. Drenge og etnisk danske elever keder sig oftere i undervisningen. Tabellen viser også, at besvarelser fra elever, hvis forældre har en erhvervskompetencegivende uddannelse oftere svarer i den midterste svarkategori end elever, hvis forældre har en anden uddannelsesmæssig baggrund. For eksempel svarer flere elever, hvis forældre har en erhvervskompetencegivende uddannelse, at de "nogle gange" kan lide dansk/matematik, og at deres opgaver i fagene er "OK", frem for enten for lette eller for svære, Når det kommer til oplevelsen af arbejdsro i timerne, oplever lidt flere piger end drenge, at der nogle gange er ro.

Tabel 1.2 Forskelle i oplevelse af undervisningen fordelt på elevers socioøkonomiske baggrundskarakteristika. Elever i indskolingen, 2018.

Spørgsmål	Køn	Etnicitet	Bor med begge forældre	Forældres uddannelsesniveau
<i>Kan du lide dansk/matematik?</i>	Piger +	Etniske minoriteter +	Bor med begge forældre +	Har erhv.kompetencegivende udd. mere tilbøjelige til at svare "ja, nogle gange".
<i>Keder du dig i dansk/matematiktimerne?</i>	Drenge +	Danske +	Bor ikke med begge forældre +	Har ikke erhv.kompetencegivende udd. +
<i>Synes du, at dine dansk/matematikopgaver tit er...</i>	Drenge synes de er for lette	Danskere mere tilbøjelige til at svare "OK"	Bor ikke med begge forældre synes i højere grad de er svære	Har erhv.kompetencegivende udd. mere tilbøjelige til at svare "OK"
<i>Er der ro i dansk/matematiktimerne, når du skal arbejde?</i>	Piger mere tilbøjelige til at svare "ja, nogle gange"	Ingen forskel	Bor med begge forældre +	Har erhv.kompetencegivende udd. +

Anm.: Forskelle er signifikante ved Pearson Chi2 test, $p < 0,05$. Felter markeret med **fed** illustrerer substantielle forskelle i fordelingerne (større end 5 procentpoints forskelle i en svarkategori).

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

Hvad angår tydelighed og klare mål ved undervisningen oplever en substantiel større andel af de elever, der ikke bor med begge forældre, at de ikke ved, hvad de skal lære i dansk/matematik. Elever med anden etnicitet end dansk er i højere grad end etnisk danske elever klar over, hvordan de kan blive bedre i dansk og matematik, hvilket falder godt i tråd med deres højere glæde ved skolearbejdet.

Tabel 1.3 Forskelle i oplevelse af tydelighed og klare mål fordelt på elevers socioøkonomiske baggrundskarakteristika. Elever i indskolingen, 2018.

Spørgsmål	Køn	Etnicitet	Bor med begge forældre	Forældres uddannelsesniveau
Ved du, hvad du skal lære i dansk/matematik-timerne?	Piger +	Ingen forskel	Bor ikke med begge forældre -	Har erhv.kompetencegivende udd. +
Ved du, hvordan du kan blive bedre i dansk/matematik?	Piger +	Etniske minoriteter +	Bor ikke med begge forældre -	Har erhv.kompetencegivende udd. mere tilbøjelige til at svare "nogle gange"

Anm.: Forskelle er signifikante ved Pearson Chi2 test, $p < 0,05$. Felter markeret med **fed** illustrerer substantielle forskelle i fordelingerne (større end 5 procentpoints forskelle i en svarkategori).

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

Der er tre grupper af elever, som oftere gør brug af SFO/fritidsordningen efter skolen end andre. Det er de etnisk danske elever, elever som ikke bor med begge forældre, og elever, hvis forældre har en erhvervskompetencegivende uddannelse. Derudover er der også tydelige sociale forskelle på, hvor mange fritidsaktiviteter eleverne i 2. klasse går til. Generelt går piger, etnisk danske elever, elever, der bor med begge deres forældre, samt elever, hvis forældre har en erhvervskompetencegivende uddannelse, til flere fritidsinteresser end andre elever, jf. Tabel 1.4.

Tabel 1.4 Forskelle i elevbesvarelser på spørgsmål om SFO/fritidsordning og fritidsaktiviteter på elevers socioøkonomiske baggrundskarakteristika. Elever i indskolingen. 2018.

Spørgsmål	Køn	Etnicitet	Bor med begge forældre	Forældres uddannelsesniveau
Er du i SFO eller fritidsordning før eller efter skole?	Piger +	Danske +	Bor ikke med begge forældre +	Har erhv.kompetencegivende udd. +
Hvor mange ting går du til i din fritid? Fx svømning, dans, spejder	Piger +	Danske +	Bor med begge forældre +	Har erhv.kompetencegivende udd. +

Anm.: Forskelle er signifikante ved Pearson Chi2 test, $p < 0,05$. Felter markeret med **fed** illustrerer substantielle forskelle i fordelingerne (større end 5 procentpoints forskelle i en svarkategori).

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 4.5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

Flere etnisk danske elever, elever der bor med begge forældre og elever, hvis forældre har en erhvervskompetencegivende uddannelse spiser for det meste aftensmad med deres far eller mor. Etniske minoritetsbørn oplever til gengæld i højere grad end de danske elever, at deres forældre snakker med dem om skolen, mens også substantielt flere elever, hvis forældre har en erhvervskompetencegivende uddannelse svarer, at deres forældre "for det meste", taler med dem om skolen, jf. Tabel 1.5.

Tabel 1.5 Forskelle i elevbesvarelser om **familieliv og forældrenes interesse for elevens skolegang** på elevers socioøkonomiske baggrundskarakteristika. Elever i indskoling, 2018.

Spørgsmål	Køn	Etnicitet	Bor med begge forældre	Forældres uddannelsesniveau
<i>Spiser du aftensmad sammen med din far eller mor?</i>	Piger +	Danske +	Bor med begge forældre +	Har erhv.kompetencegivende udd. +
<i>Snakker dine forældre med dig om skolen?</i>	Piger +	Etniske minoriteter +	Ingen forskel	Har erhv.kompetencegivende udd. mere tilbøjelige til at svare "ja, nogle gange"

Anm.: Forskelle er signifikante ved Pearson Chi² test, p<0,05. Felter markeret med **fed** illustrerer substantielle forskelle i fordelingerne (større end 5 procentpoints forskelle i en svarkategori).

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

Opsummerende er der tydelige forskelle i, hvordan elever i indskoling oplever skoledagen, når der skeles til køn, etnicitet og familiebaggrund. Piger er gladere for at gå i skole og for det faglige skolearbejde sammenlignet med drengene. Omvendt synes drengene oftere at kede sig i timerne, og de giver oftere udtryk for, at opgaverne er for lette. Elever med anden etnisk baggrund end dansk giver udtryk for større generel glæde ved at gå i skole, end de danske elever, og de er gladere for selve skolearbejdet. Det er et mønster, der genkendes hos de ældre elever på mellemtrinnet og i udskoling. Det at være familiemæssigt ressourcestærk i traditionel forstand, det vil sige at bo sammen med begge forældre og at have forældre med en erhvervskompetencegivende uddannelse hænger sammen med et mere aktivt socialt liv. Elever med en stærk familiebaggrund leger oftere sammen med klassekammeraterne i frikvartererne i skoletiden, og de går til flere fritidsaktiviteter efter skole.

2 Elever på mellemtrinnet og i udskoling

Eleverne på mellemtrinnet og i udskoling er per definition ældre, mere modne og har flere års erfaringer med, hvad det vil sige at gå i skole. De spørgsmål, de bliver bedt om at besvare som en del af følgeforskningspanelet, er derfor både flere og mere nuancerede end de spørgsmål, eleverne i indskoling er blevet stillet. De overordnede temaer om social og faglig trivsel i skolen, oplevelser af undervisningen samt livet uden for skolen går igen.

Derudover har elever på mellemtrinnet og i udskoling været en del af følgeforskningspanelet siden starten (foråret 2014), og vi har derfor mulighed for at sammenligne elevernes besvarelser over tid. For første gang har vi mulighed for at sammenligne elever fra de samme klassetrin i tre nedslag: 2014, 2016 og 2018. Besvarelser for mellemtrinnet defineres ud fra elever i 4. og 6. klassetrin, mens besvarelser for udskoling defineres ud fra elever i henholdsvis 8. og 9. klasse i alle tre år.

Som i de tidligere kortlægninger, der baserer sig på elevdata (fx Nielsen, Keilow & Westergaard, 2017) anvender vi "bruttometoden". Det vil sige, at vi inddrager alle elevers besvarelser fra henholdsvis 4. 6. 8. og 9. klassetrin i hvert af de tre år. (jf. panelstrukturen i dataindsamlingen, se Bilag 1).⁶ Vi sammenholder her gennemsnitlige besvarelser på klassetrinsniveau i hvert enkelt nedslag. Det svarer til at sammenligne tre øjeblikbilleder.

I 2018 har vi modtaget 22.520 besvarelser fra elever på 4., 6., 8. og 9. klassetrin, fordelt på 198 skoler. Data for 2014 består af 28.336 besvarelser fra elever på 224 skoler, og data for 2016 består af 21.145 besvarelser fra 206 skoler.

Mellemtrinnets og udskolingens spørgeskemabesvarelser beskrives i dette kapitel primært ved hjælp af såkaldte indeks, om end nogle emner, ligesom i det forrige kapitel om indskolingseleverne, afdækkes ved hjælp af enkeltspørgsmål. Det er den samme fremgangsmåde som i de tidligere kortlægningsrapporter. Indeksene er samlende beskrivelser af forskellige aspekter af elevernes oplevelse af at gå i skole. Indeksene er konstrueret ved hjælp af faktoranalyse.⁷ Faktoranalyse er en statistisk metode, der komprimerer flere spørgsmål om samme underliggende forhold til en enkelt faktor (indeks). Formålet med at lave en faktoranalyse er at afgøre, om en række spørgsmål inden for ét givent tema også dækker over ét eller flere underliggende forhold. En sådan metode er relevant, når man ønsker at se efter nogle generelle tendenser i et stort datamateriale frem for at analysere på enkelte udvalgte spørgsmål.

Resultatet af faktoranalysen, der er anvendt på elevdata er otte indeks, måler elevernes holdninger til og oplevelser af forskellige aspekter af deres skoleliv på en skala fra 0-1 (fra mest negative til mest positive holdning/oplevelse) i forhold til følgende temaer (jf. nedenstående boks):

- Generel skoletrivsel
- Faglig deltagelse og interesse
- Støtte fra familien
- Lærer-elev-relation
- Karakteristika ved undervisningen
- Tydelighed og klare mål i undervisningen
- Eksterne aktiviteter i skoletiden
- Fysisk aktivitet.

⁶ En alternativ metode vil være at følge elever over tid frem for at følge klasser over tid. Det vil fx sige, at man følger eleverne i 4. klasse i 2014 frem til 8. klasse i 2018.

⁷ For en nærmere gennemgang af indeks og den bagvedliggende faktoranalyse, se Keilow & Holm, 2014.

Spørgsmål, der indgår i de forskellige indeks

Indeks om generel skoletrivsel:

- Jeg kan godt lide at gå i skole
- Er du glad for din klasse?
- Jeg føler, at jeg hører til på min skole.

Indeks om faglig deltagelse og interesse for skolen:

- Jeg kan godt lide dansk/matematik
- Jeg hører efter, hvad min lærer siger i dansktimerne/matematiktimerne
- Jeg deltager, når vi arbejder i grupper i dansk/matematik
- Jeg keder mig i dansktimerne/matematiktimerne
- Hvor tit sker det, at du ikke får lavet dine lektier?

Indeks om støtte fra familien:

- Hvor ofte oplever du følgende:
 - Min mor eller far sidder og spiser aftensmad sammen med mig?
 - Min mor eller far spørger mig om, hvordan det går i skolen?

Indeks om lærer-elev-relation:

- Min dansklærer/matematiklærer gør noget for, at jeg har det godt i klassen
- Min dansklærer/matematiklærer lytter til mig i timerne
- Jeg respekterer min dansklærer/matematiklærer
- Min dansklærer/matematiklærer er en dygtig underviser.

Indeks om karakteristika ved undervisningen:

- Min dansklærer/matematiklærer sørger for, at der er ro i klassen
- Min dansklærer/matematiklærer giver mig spændende opgaver
- Når vi arbejder i grupper i dansk/matematik, er det tydeligt, hvad det er, læreren vil have os til at lave
- Min dansklærer/matematiklærer viser mig tit, hvad dansk/matematik kan bruges til i min hverdag.

Indeks om tydelighed og klare mål i undervisningen

- Jeg ved, hvad min lærer forventer, at jeg skal vide og kunne i dansk/matematik
- Min dansklærer/matematiklærer fortæller mig tit, hvordan jeg klarer mig i forhold til de mål, der er i dansk/matematik
- Min dansklærer/matematiklærer fortæller mig tit, hvordan jeg kan blive endnu bedre til dansk/matematik
- Min dansklærer/matematiklærer sørger tit for, at de opgaver, jeg får i dansk/matematik, passer til mit niveau
- Jeg ved, hvad jeg skal lære i dansk/matematiktimerne
- Jeg ved, hvordan jeg bliver bedre til dansk/matematik.

Indeks om eksterne aktiviteter i skoletiden (version 2018)

- Hvor tit har I besøg af en voksen uden for skolen til at undervise (fx politiet eller musikere)?
- Hvor tit er I på ture uden for skolen (fx museum, bondegård eller virksomhed)?
- Hvor tit har I undervisning uden for skolen (i sportsklubber, naturen, byen eller andet)?

Indeks om fysisk aktivitet (2014 og 2018):

- Tænk på en normal dag. Hvor meget tid bruger du på at være fysisk aktiv i skolen (både i timerne og i frikvartererne)?
- Jeg kan lide at være fysisk aktiv i skolen.

Anm.: Indekset om eksterne aktiviteter i skoletiden inddrages i denne rapport i en 2018-udgave. Mens indekset dækker over de samme spørgsmålsformuleringer som i tidligere indeks, er svarkategorierne i 2018 ændret og kan derfor ikke sammenlignes med tidligere år. Eleverne svarer nu "Mere end 1 gang om måneden", "1 gang om måneden", "Mindre end 1 gang om måneden" eller "Aldrig".

Kilde: Undervisningsministeriets 5. dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevspørgeskema, 2018.

2.1 Overblik over ændringer i indeksene fra 2014, 2016 til 2018

Et samlet overblik over udviklingen i indeksenes gennemsnit fra 2014 henover 2016 til 2018 er vist i Tabel 2.1 og 2.2. Kolonnerne angiver den gennemsnitlige indeksscore samlet for elever på mellemtrinnet (4. og 6. klassetrin) og elever i udskoling (8. og 9. klassetrin) for de tre år (Opdelingen på tværs af trin vises i Tabel 2.2). Kolonnen længst til højre angiver forskellen i indeksscore fra 2014 til 2018 samt en angivelse med signifikansstjerner, hvis ændringerne er statistisk signifikante (vha. t-test). Selvom der for flere af indeksene er tale om statistisk signifikante ændringer, så er de substantielle forskelle så små, at de skal betragtes som værende uden betydning i praksis. Vi bestræber os på at pointere, hvornår det er vores vurdering, at sådanne forskelle er substantielle eller ej undervejs i fortolkningen af resultaterne. En sådan vurdering beror ikke alene på størrelsen og signifikansen af de fundne forskelle, men også om det er en tendens, vi fx har set tidligere ved undersøgelse af samme målgruppe, og/eller om andre undersøgelser finder lignende resultater.

Tabel 2.1 Sammenligning af gennemsnitsscorer for elever, særskilt for hvert indeks. Samlet for elever på mellemtrin (4. og 6. klasse) og udskoling (8. og 9. klasse). 2014-2018.

	2014	2016	2018
Generel skoletrivsel	0,79 ***	0,77 ***	0,78
Faglig deltagelse og interesse	0,72 ***	0,73	0,74
Støtte fra familien	0,88 *	0,88 *	0,88
Lærer-elev-relationer	0,84 ***	0,84 ***	0,85
Karakteristika ved undervisningen	0,70	0,70	0,70
Tydelighed og klare mål	0,75 ***	0,72	0,72
Eksterne aktiviteter	-	-	0,33
Fysisk aktivitet	0,55	-	0,55

Anm.: Spørgsmålene, der indgår i indekset for fysisk aktivitet er anderledes i 2016. Derfor indgår indekset kun i 2014 og 2018. Indekset om eksterne aktiviteter i skoletiden inddrages i denne rapport i en 2018-udgave. Mens indekset dækker over de samme spørgsmålsformuleringer som i tidligere indeks, er svarkategorierne i 2018 ændret og kan derfor ikke sammenlignes med tidligere år. Eleverne svarer nu "Mere end 1 gang om måneden", "1 gang om måneden", "Mindre end 1 gang om måneden" eller "Aldrig". Derfor kan indekset ikke sammenlignes med 2014 og 2016. Sammenligninger af gennemsnitsscore er foretaget i forhold til 2018 vha. t-test. Dvs. at kolonnerne med signifikansstjerner ud for 2014 angiver forskelle mellem 2014 og 2018, mens signifikansstjerner ud for 2016 angiver forskelle mellem 2016 og 2018. * p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

Det generelle billede for elevernes trivsel, deltagelse og oplevelse af skolen, som opsummeret ved hjælp af de gennemsnitlige indeksscorer, er meget stabilt fra 2014 til 2018. For enkelte indeks har der været mindre udsving over årene. Gennemsnitsscoren for generel skoletrivsel dalede eksempelvis fra 0,79 i 2014 til 0,77 i 2016. Den er så steget lidt siden 2016, nemlig til 0,78 i 2018. Niveauet for faglig deltagelse og interesse er signifikant højere i 2018 end i 2014, om end forskellen er meget begrænset (0,74 i 2018 mod 0,72 i 2014). Indekset for tydelighed og klare mål er faldet fra 0,75 i 2014 til 0,72 i 2016. Det lidt lavere niveau er fastholdt i 2018.

En tværgående tendens er, at udskolingseleverne svarer mere negativt eller kritisk på en række spørgsmål end mellemtrinnet. Dette mønster viser sig i form af lavere indeksgennemsnit, jf. Tabel 2.2. Der ses også mindre forskelle i udviklingen over tid for henholdsvis mellemtrinnet og udskoling. Den gennemsnitlige generelle skoletrivsel faldt en anelse fra 2014 til 2016 for eleverne både på mellemtrinnet og i udskoling (i begge tilfælde 0,02 på en skala fra 0-1). For elever i udskoling er den generelle skoletrivsel steget en smule siden 2016, således at den i 2018 ligger på 0,76. Det er fortsat 0,01 lavere end i 2014, og selvom forskellen er statistisk signifikant, så er den så lille, at det samlede billede af udviklingen over perioden 2014-2018 bedst kan karakteriseres som stabilt.

Det lidt højere niveau af faglig deltagelse og interesse i 2018 i forhold til 2014 skyldes et lidt højere niveau blandt udskolingselever, mens niveauet er stabilt på mellemtrinnet. Igen skal det understreges, at ændringen er af begrænset størrelse (+0,02 på en skala fra 0-1 over fire år). Den største forskel mellem mellemtrinnet og udskolingselevernes gennemsnitlige indeksscorer findes for indekset for fysisk aktivitet. Udviklingen fra 2014-2018 tyder endvidere på, at denne forskel synes at være blevet endnu mere udtalt over tid, om end ændringerne også her er meget små (+/- 0,02 på en skala fra 0-1 over fire år).

Tablet 2.2 Sammenligning af gennemsnitsscorer for elever på henholdsvis mellemtrin og udskoling, særskilt for hvert indeks

		2014	2016	2018	Forskel 2014-2018
Generel skoletrivsel	Mellemtrin	0,82	0,80	0,80	-0,02 ***
	Udskoling	0,77	0,75	0,76	-0,01 ***
Faglig deltagelse og interesse	Mellemtrin	0,74	0,74	0,74	0,00
	Udskoling	0,70	0,72	0,72	0,02 ***
Støtte fra familien	Mellemtrin	0,90	0,90	0,91	0,01 ***
	Udskoling	0,87	0,85	0,86	-0,01 ***
Lærer-elev-relationer	Mellemtrin	0,88	0,87	0,88	0,00 **
	Udskoling	0,80	0,79	0,80	0,00
Karakteristika ved undervisningen	Mellemtrin	0,76	0,75	0,76	-0,01
	Udskoling	0,66	0,65	0,66	0,01
Tydelighed og klare mål	Mellemtrin	0,77	0,75	0,75	-0,02 ***
	Udskoling	0,71	0,68	0,68	-0,03 ***
Eksterne aktiviteter	Mellemtrin	-	-	0,37	
	Udskoling	-	-	0,28	
Fysisk aktivitet	Mellemtrin	0,62	-	0,64	0,02 ***
	Udskoling	0,49	-	0,47	-0,02 ***

Anm.: Spørgsmålene, der indgår i indekset for fysisk aktivitet er anderledes i 2016. Derfor indgår indekset kun i 2014 og 2018. Indekset om eksterne aktiviteter i skoletiden inddrages i denne rapport i en 2018-udgave. Mens indekset dækker over de samme spørgsmålsformuleringer som i tidligere indeks, er svarkategorierne i 2018 ændret og kan derfor ikke sammenlignes med tidligere år. Eleverne svarer nu "Mere end 1 gang om måneden", "1 gang om måneden", "Mindre end 1 gang om måneden" eller "Aldrig". Derfor kan indekset ikke sammenlignes med 2014 og 2016. Sammenligninger af gennemsnitsscore i hhv. 2014 og 2018 er for hvert indeks foretaget vha. t-test: * p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

Det samlede billede, der fås ved at se på udviklingen i de gennemsnitlige indeksscorer over tid, er, at der har været en høj grad af stabilitet i perioden 2014 til 2018 med mindre udsving over årene. Udviklingen kan opsummeres i følgende tre punkter:

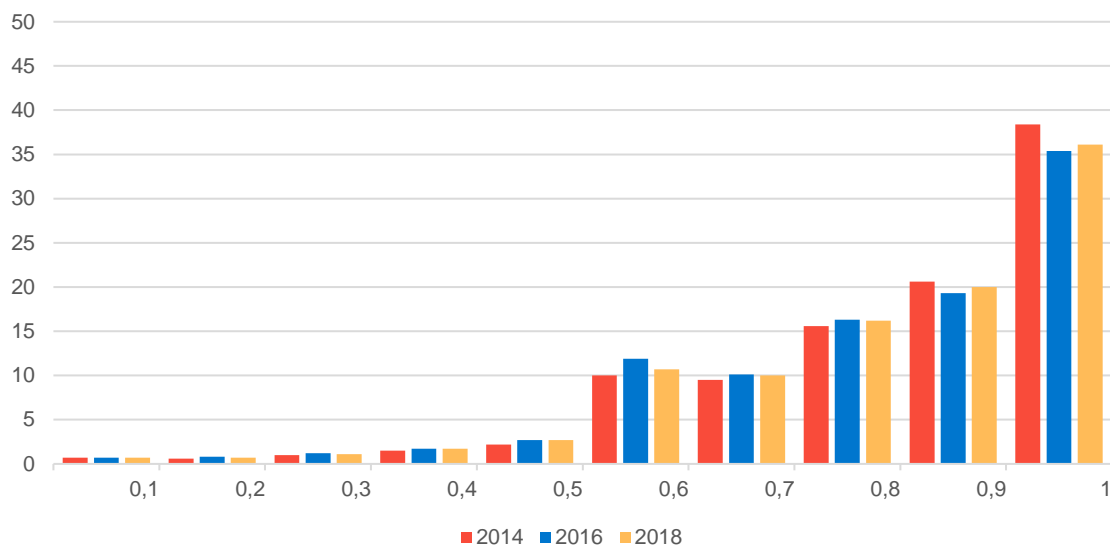
- På mellemtrinnet og i udskoling er elevernes generelle skoletrivsel høj, de har gode relationer til deres lærere, og de oplever sig støttet af deres familier.
- Elever i udskoling er generelt lidt mere kritiske i deres besvarelser end elever på mellemtrinnet. Den største forskel mellem mellemtrin og udskoling ses i forhold til omfang og glæde ved fysisk aktivitet i skoletiden.
- Ændringerne i elevernes oplevelser af folkeskolen over tid blandt forskellige elevgrupper er procentvist meget små.

Det er her væsentligt at pointere, at man fortsat bør følge udviklingen i elevernes generelle skoletrivsel samt deres oplevelse af tydelighed og klare mål. Det er nemlig på disse områder, at indekset viser mindre negative udviklinger over tid. Såfremt disse mindre ændringer er udtryk for vedvarende forandringer, kan de blive til større udfordringer med tiden. Hvad angår omfang og glæde ved fysisk aktivitet i skolen er det væsentligste opmærksomhedspunkt udviklingen i *forskellen* på mellemtrinnet og i udskolingen, idet der her er tale om en forholdsvis stor forskel mellem de to elevgrupper.

2.2 Generel skoletrivsel

Indekset for elevernes generelle skoletrivsel indeholder spørgsmål om, hvorvidt eleverne er glade for at gå i skole, om de er glade for deres klasse, og om de føler, de hører til på skolen.

Figur 2.1 Elevbesvarelser om generel skoletrivsel på mellemtrinnet (4. og 6. klassetrin) og udskolingen (8. og 9. klassetrin) fordelt efter indeksscore. 2014-2018.

Anm.: Baseret på 26.934 besvarelser i 2014, 20.125 besvarelser i 2016 og 21.264 besvarelser i 2018. En score på 0 indikerer et negativt svar, eller at de målte forhold opleves sjældent, mens en score på 1 indikerer et positivt svar, eller at de målte forhold opleves hyppigt på alle items i indekset.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

Fordelingen af elevernes svar, som udtrykt ved hjælp af indekset, er vist i Figur 2.1 og er afbildet på en skala fra 0 til 1 for årene 2014-2018. Størstedelen af eleverne i 2018 trives rigtig godt, idet 72,3 pct. af eleverne har en score, der ligger i den øverste tredjedel af indekset for generel skoletrivsel.⁸ Det er lidt flere end de 71,0 pct. der lå i indeksets øverste tredjedel i 2016, men færre end de 74,5 pct. af eleverne, der lå i den øverste tredjedel i 2014. Under 5 pct. af eleverne på mellemtrinnet og i udskolingen har angivet besvarelser, som placerer dem i den nederste tredjedel af indekset for generel skoletrivsel. Det gælder for alle tre år. Fordelingerne er således overordnet set ret stabile, når man ser på udviklingen over perioden 2014-2018.

⁸ Når der i dette kapitel refereres til den "øverste tredjedel" af indekset, menes et indeksscore på mellem 0,7 og 1,0. Når der refereres til "den nederste tredjedel" af indekset menes et indeksscore, der ligger mellem 0,0 og 0,39. Det er de samme opdelinger, som er anvendt i de tidligere kortlægninger, jf. Nielsen, Keilow & Westergaard (2017) og Nielsen, Keilow & Jensen (2016).

Overordnet ligger den genelle skoletrivsel således højt for alle elever, mens elever på mellemtrinnet har lidt højere niveau af trivsel end elever på udskoling (jf. Tabel 2.1, afbildet som figur i Bilag 2). Dette mønster genkendes fra de tidligere statusrapporteringer og kortlægninger af elevers oplevelse af folkeskolen i regi af følgeforskningen (fx Nielsen, Hansen & Jensen, 2015) hvor der har været en tydelig tendens til, at de ældre elever er en smule mere kritiske over for skolen. Gennemsnittene ligger stabilt omkring 0,80 for elever på mellemtrinnet og 0,76 for elever i udskoling hen over perioden 2014-2018. Selvom der er statistisk signifikante forskelle over tid, er de små i forhold til niveauet. Ud fra fordelingen vist i Figur 2.1 bemærkes det, at der er lidt færre elever, som ligger allerøverst i fordelingen, og det kunne være noget, man gerne vil følge fremover. Overordnet set er der imidlertid tale om en generel høj og stabil skoletrivsel blandt eleverne på mellemtrinnet og i udskoling.

Trivsel blandt forskellige elevgrupper

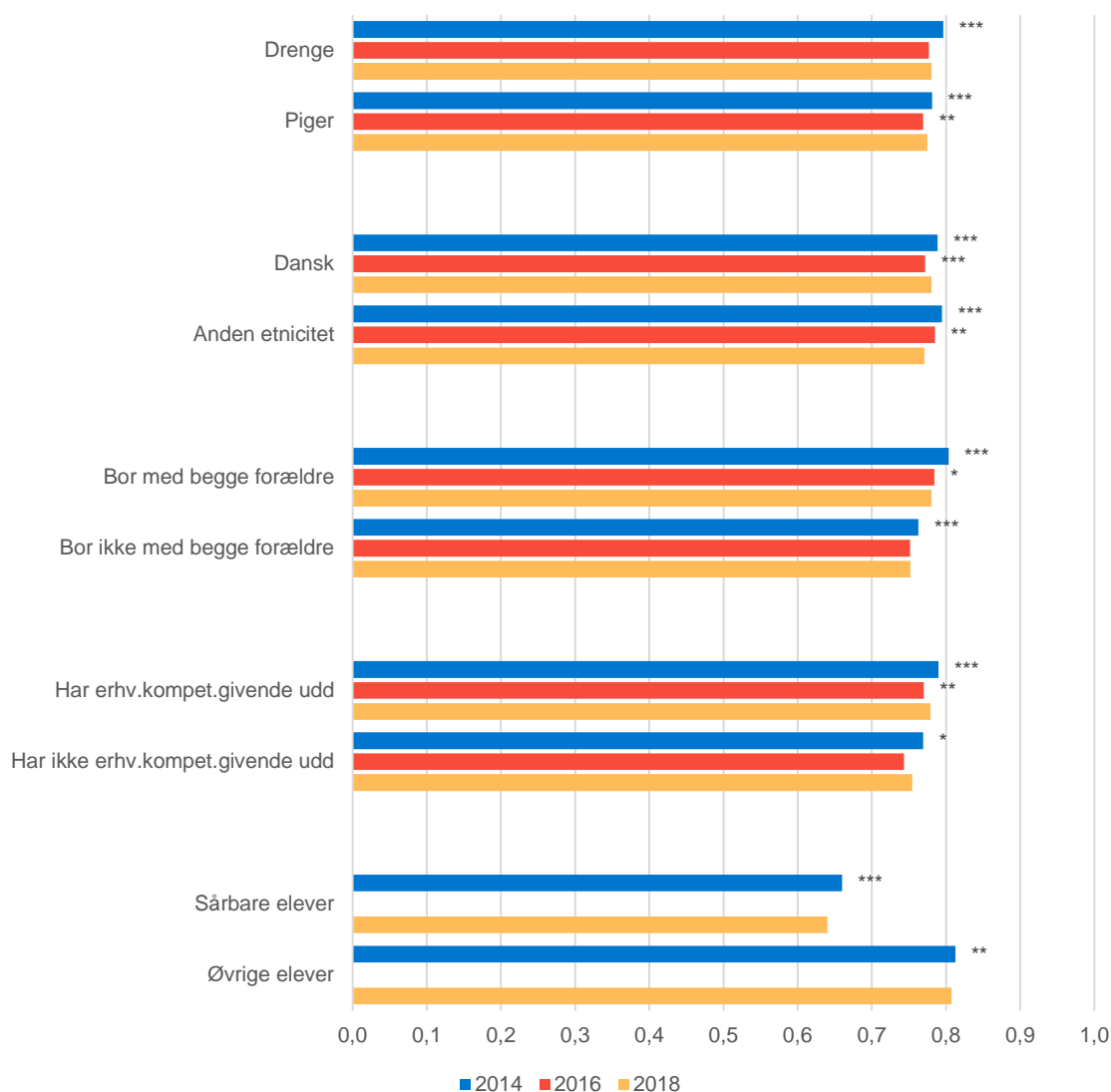
Ser man på den generelle skoletrivsel for forskellige typer af elever, viser Figur 2.2, at forskellene i gennemsnittene er mest markante mellem sårbare elever og øvrige elever: 0,64 for sårbare elever og 0,81 for øvrige elever, hvilket svarer til en forskel på 0,17 indekspoint. Størrelsen på denne forskel er sammenlignelig med, hvad vi fandt i temakapitlet om sårbare elever i Nielsen m.fl. (2017). Det at de sårbare elevers trivsel ligger lavere end de øvrige elever, er på sin vis ikke overraskende, idet vi så samme mønster i forbindelse med temakapitlet om sårbare elever i Nielsen m.fl. (2017) samt i Inklusionspanelets analyser af, hvordan elever med særlige behov trives i folkeskolens almene klasser (Nielsen m.fl., 2016).

Sårbare elever defineres her på helt samme måde som i Nielsen m.fl. 2017, det vil sige elever med socio-emotionelle udfordringer uden for normalområdet på et eller flere af de domæner, som målt ved hjælp af det internationalt anerkendte og validerede spørgeskema benævnt "Strengths and Difficulties Questionnaire" (SDQ) (Goodman, 1997). Domænerne er: emotionelle problemer, adfærdsproblemer, hyperaktivitet og kammeratskabsproblemer. Vurderingen af den enkelte elevs udfordringer sker ud fra deres besvarelser af 25 enkle udsagn, der besvares med "Passer ikke", "Passer delvist" eller "Passer godt". Domænerne kan samles i udadreagerende adfærd (adfærdsproblemer, hyperaktivitet) og indadreagerende adfærd (emotionelle problemer, kammeratskabsproblemer). I 2018 kan sammenlagt 22,9 pct. af eleverne i 6. 8. og 9. klasse betegnes som sårbare ud fra denne definition. Heraf har 12,6 pct. udadreagerende adfærd, 6,9 pct. har indadreagerende adfærd, og 3,4 pct. har begge problematikker.⁹

Når man ser på køn og etnicitet, er forskellene minimale. Forskellene er noget større, hvad angår familiebaggrund opgjort ved, om barnet bor med begge forældre og forældrenes uddannelsesniveau.

⁹ Den tilsvarende fordeling for 7. og 9. klasse i 2017 findes i Nielsen m.fl. (2017), jf. Figur 3.3.

Figur 2.2 Gennemsnit for generel skoletrivsel fordel på forskellige elevgrupper. Samlet for mellemtrin (4. og 6. klassetrin) og udskoling (8. og 9. klassetrin). 2014-2018.

Anm.: Figuren er baseret på mellem 14.839 og 27.024 antal elever. Stjerner angiver statistisk signifikante ændringer fra 2014 til 2018. * = $p < 0,10$, ** = $p < 0,05$. *** = $p < 0,01$. Signifikansstjerner ud for 2016 indikerer forskelle mellem 2016 og 2018, mens stjerner ud for søjlen for 2018 indikerer forskelle mellem 2014 og 2018. SDQ, der bruges til at identificere sårbare elever, er ikke målt i 2016. SDQ er kun målt for elever i 6. 8. og 9. klasse.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

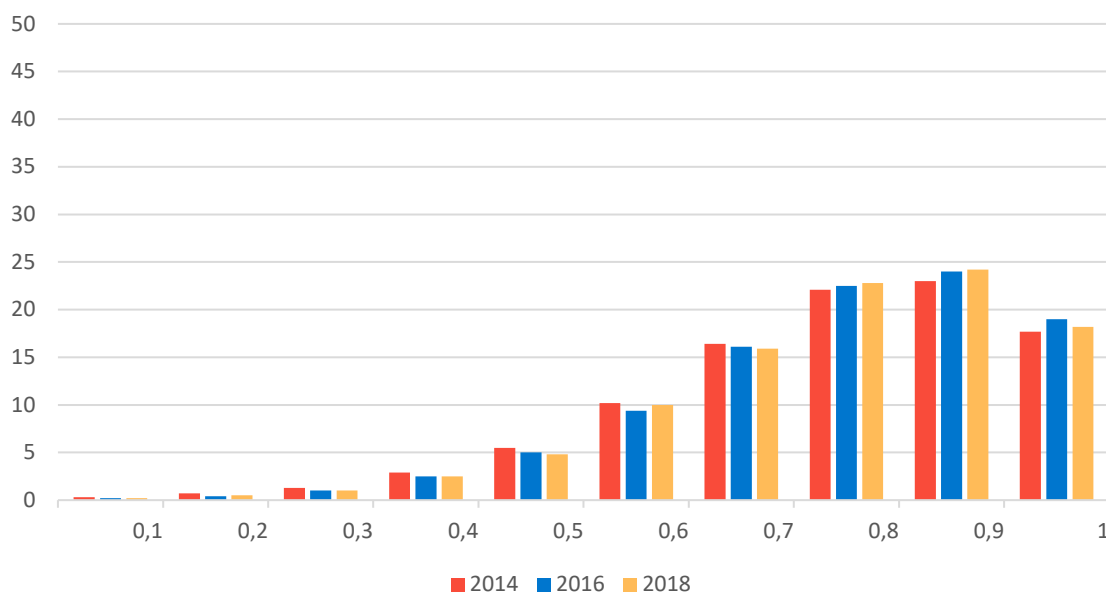
Ser man på udviklingen i perioden 2014-2018 konstateres det ud fra Figur 2.2, at indekset for generel skoletrivsel har ligget forholdsvis stabilt for de fleste elevgrupper med få og små udsving. Der synes at være en bevægelse i retning af, at gruppen af sårbare elever på mellemtrinnet og i udskoling i 2018 i gennemsnit trives en smule dårligere end i 2014. Af datamæssige grunde har vi dog kun data for to år og kan derfor ikke vide, om dette er udtryk for en mere vedholdende forandring eller blot et enkelt års udsving. Vigtigst at hæfte sig ved i denne sammenhæng er, at det er *forskellene* mellem de sårbare og de øvrige elevers generelle trivsel, der bør påkalde sig opmærksomhed og ikke så meget ændringen over tid. Forskellene mellem de andre elevgrupper er meget begrænsede, ligeledes også ændringerne over tid.

2.3 Faglig deltagelse og interesse for skolen

Indekset for faglig deltagelse og interesse for skolen indeholder spørgsmål, der vedrører elevernes deltagelse i den fagspecifikke undervisning¹⁰, om de keder sig, og om de får lavet lektier. Med reformen blev det obligatorisk for skolerne at tilbyde lektiehjælp. I reformens første år var det frivilligt for eleverne, om de ville deltage i lektiehjælpen, hvorefter det fra skoleåret 2015/2016 blev obligatorisk. I en analyse af betydningen af reformelementerne lektiehjælp og den faglige fordybelse, viser Jensen, Arendt & Nielsen (2018), at eleverne generelt får færre lektier for efter reformen, og at der fra 2014 til 2017 samtidig er en større andel af elever, der får lavet deres lektier. Dette fortolkes som en naturlig følge af, at lektiemængden efter skoletid er reduceret efter implementeringen af den obligatoriske lektiehjælp. Dette afspejler sig også i udviklingen i elevernes faglige deltagelse og interesse, som afrapporteres her, idet der i dette indeks indgår blandt andet spørgsmålet om, hvorvidt man får lavet lektier.

I 2018 giver eleverne på mellemtrinnet og i udskolingene udtryk for en forholdsvis høj grad af faglig deltagelse og interesse, idet 65,2 pct. af eleverne ligger i den øverste tredjedel i 2018, jf. Figur 2.3. Denne andel er på niveau med andelen i 2016 (65,5 pct.) og en anelse højere end i 2014, hvor 62,9 pct. af eleverne på de samme klassetrin lå i øverste tredjedel af indekset for faglig deltagelse og interesse.

Figur 2.3 Elevbesvarelser om faglig deltagelse og interesse for skolen på mellemtrinnet (4. og 6. klassetrin) og udskolingene (8. og 9. klassetrin) fordelt efter indeksscore. 2014-2018.

Anm.: Baseret på 27.054 besvarelser i 2014, 19.561 besvarelser i 2016 og 20.780 besvarelser i 2018. En score på 0 indikerer et negativt svar, eller at de målte forhold opleves sjældent, mens en score på 1 indikerer et positivt svar, eller at de målte forhold opleves hyppigt.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

Bilagsfigur 2.2 viser udviklingen over tid i de gennemsnitlige indeksscorer for elevernes faglige deltagelse og interesse for henholdsvis mellemtrinnet og udskolingene. Selvom den faglige deltagelse

¹⁰ Eleverne i udvælgelsen er blevet randomiseret således, at halvdelen er blevet spurgt om undervisningen i matematik og om deres matematiklærer, og den anden halvdel er blevet spurgt om undervisningen i dansk og om deres dansklærer.

og interesse blandt elever i udskoling i gennemsnit ligger på et lidt højere niveau, er de statistiske signifikante forskelle yderst små og derfor uden substantiel betydning.

Faglig deltagelse og interesse blandt forskellige elevgrupper

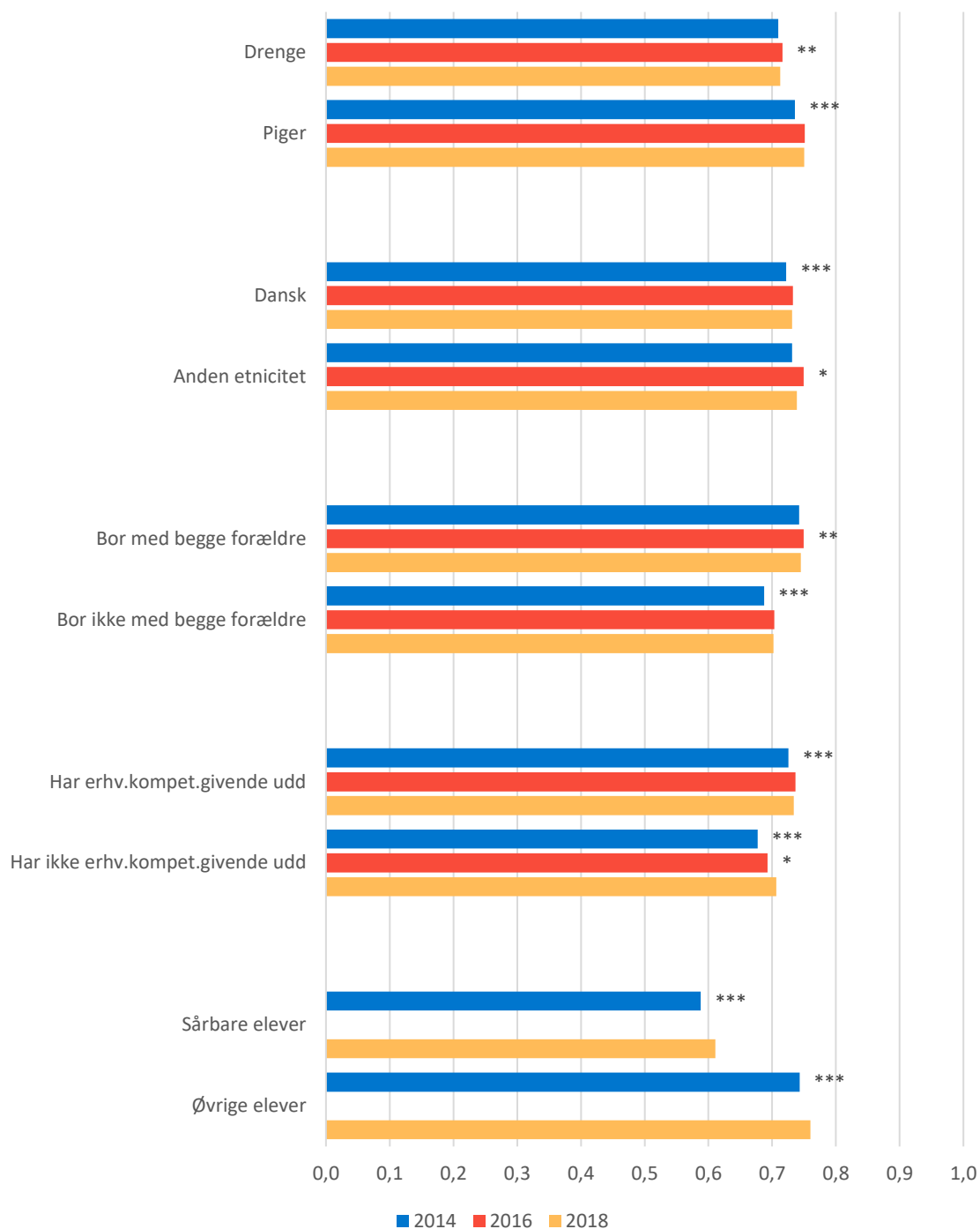
Piger udviser generelt et højere niveau af faglig deltagelse og interesse end drengene, jf. Figur 2.4. Det samme gør elever, der bor med begge forældre sammenlignet med elever, der ikke bor med begge forældre. Der er ikke store forskelle på den faglige deltagelse og interesse blandt danske og etniske minoritets elever på mellemtrinnet og i udskoling. De forsigtige tegn på den relativt set mere positive udvikling for etniske minoritets elever, man så fra 2014 til 2016 (jf. Hansen, Jensen & Nielsen 2017), synes umiddelbart i al væsentlighed at være blevet fastholdt. For selvom der er en lille nedgang fra 2016 til 2018 (som er signifikant på 10-pct. niveau), så er gennemsnitsscoren fortsat ret høj (0,74 i 2018) og ligger kun ca. 0,01 indekspoint over gennemsnittet i 2014 og 0,01 indekspoint under gennemsnittet i 2016. Derudover har elever, hvis forældre ikke har en erhvervskompetencegivende uddannelse, opnået et lidt højere niveau af deltagelse (0,71 i 2018) siden både 2014 og 2016 (henholdsvis 0,68 og 0,69). Hvorvidt denne elevgruppes højere niveau af faglig deltagelse og interesse kan være med til grad at udjævne fx sociale forskelle i faglige præstationer kræver imidlertid andre, mere dybdegående analyser.

Den største forskel i faglig deltagelse og interesse er at finde mellem gruppen af sårbare elever og de øvrige elever. Indeks gennemsnittene er henholdsvis 0,61 og 0,76 i 2018 (forskul på 0,15 indekspoint). Der er tale om et lidt højere niveau af faglig deltagelse og interesse blandt de sårbare elever i 2018 end i 2016, men forskellen er meget lille (0,02 indekspoint). Faglig deltagelse og interesse er samtidig kun målt i to år for de sårbare elever, så det er ikke til at sige, om der er tale om en decideret fremgang, eller det blot er udtryk for udsving i et enkelt år.

Ligesom med generel skoletrivsel, så er størrelsen på denne forskel mellem de sårbare og de øvrige elevers faglige deltagelse og interesse at sammenligne med det, vi fandt i Nielsen m.fl. (2017). Således er det også gruppen af sårbare elever, der bør rettes en opmærksomhed på i forhold til at sikre, at deres faglige deltagelse og interesse løftes. Det, at de sårbare elevers faglige deltagelse ligger lavere end de øvrige elever, svarer til det vi tidligere har set, både i forbindelse med temakapitlet om sårbare elever i Nielsen m.fl. (2017) og i Inklusionspanelets analyser af deltagelsen i læringsaktiviteter blandt elever med særlige behov i folkeskolens almene klasser (Nielsen & Rangvid, 2016). Som anført i Nielsen og Rangvid (2016) er betydningen af aktiv deltagelse i skolens faglige aktiviteter mindst lige så vigtigt for denne gruppes faglige resultater, motivation og arbejdsindsats, som den er for de øvrige elever.

Sammenlignet med deres kammerater har elever med socio-emotionelle vanskeligheder per definition flere og større udfordringer i hverdagen. Det er nærliggende, at disse udfordringer kommer til udtryk i løbet af skoletiden og dermed også afspejler sig i elevernes oplevelse af deres skolegang mere overordnet. Det, der er mere væsentligt, er, at forskellene er særligt markante, når det kommer til to meget vigtige områder af skoledagen: henholdsvis elevens generelle skoletrivsel, altså om eleven kan lide at være i skolen og har det godt blandt sine kammerater, og den faglige deltagelse og interesse, der blandt andet indikerer, i hvor høj grad eleven deltager i det skolefaglige arbejde. Da målet med folkeskolereformen blandt andet har været at styrke trivslen samt sikre, at alle elever bliver så dygtige, de kan, er det et vigtigt opmærksomhedspunkt, at sårbare elever i gennemsnit har en markant ringere trivsel samt ringere faglig deltagelse og interesse end deres kammerater.

Figur 2.4 Elevbesvarelser på indekset for faglig deltagelse og interesse. Fordelt på forskellige elevgrupper. Samlet for mellemtrin (4. og 6. klassetrin) og udskoling (8. og 9. klassetrin). 2014-2018.

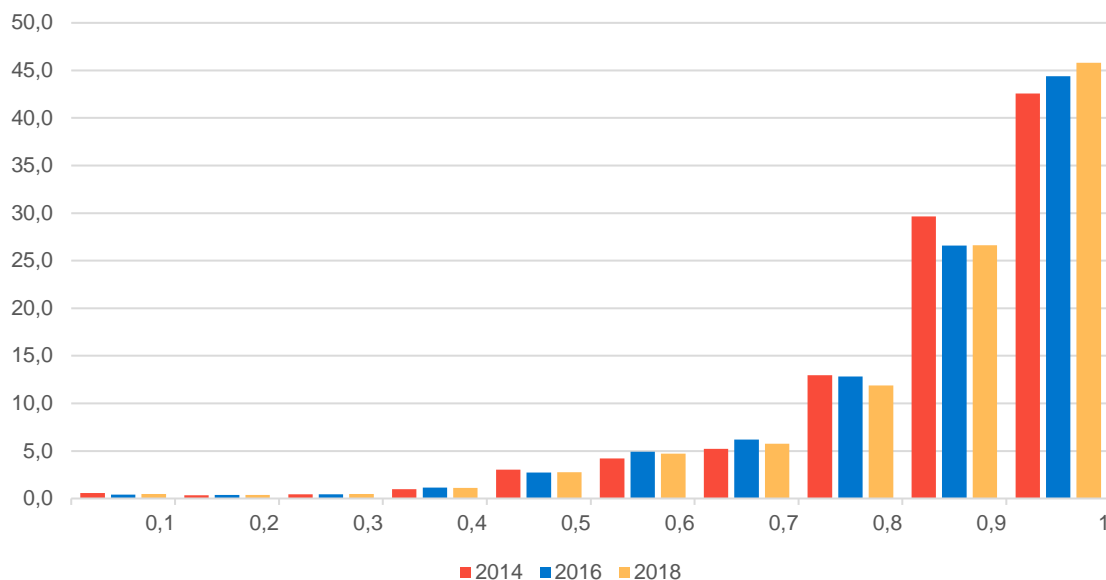
Anm.: Figuren er baseret på mellem 14.601 og 26.991 antal elever. Signifikante forskelle mellem gennemsnit er blevet undersøgt ved brug af t-test. * = $p < 0,10$, ** = $p < 0,05$, *** = $p < 0,01$. Signifikansstjerner ud for 2016 indikerer forskelle mellem 2016 og 2018, mens stjerner ud for 2014 indikerer forskelle mellem 2014 og 2018. SDQ, der bruges til at identificere sårbare elever, er ikke målt i 2016. SDQ er kun målt for elever i 6. 8. og 9. klasse.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

2.4 Støtte fra familien

Indekset om elevernes oplevelse af støtte fra familien består af to spørgsmål: Hvor ofte eleven spiser aftensmad med forældrene, og hvor ofte forældrene spørger om, hvordan det går i skolen.

Figur 2.5 Elevbesvarelser om støtte fra familien på mellemtrinnet (4. og 6. klasseset) og udskolingen (8. og 9. klasseset) fordelt efter indeksscore. 2014-2018.

Anm.: Baseret på 26.525 besvarelser i 2014, 18.121 besvarelser i 2016 og 19.641 besvarelser i 2018. En score på 0 indikerer et negativt svar, eller at de målte forhold opleves sjældent, mens en score på 1 indikerer et positivt svar, eller at de målte forhold opleves hyppigt.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

Eleverne på mellemtrinnet og i udskolingen angiver generelt i alle tre dataperioder en meget høj grad af støtte fra familien, da besvarelserne placerer 90 pct. af eleverne i den øverste tredjedel af indekset i både 2014, 2016 og 2018, jf. Figur 2.5. Under 3 pct. af elevernes besvarelser gør, at deres indeksscore placeres i den laveste tredjedel. Dette viser, at meget få af eleverne føler en lav grad af støtte fra familien, og at niveauet af den oplevede støtte fra familien er meget stabilt over tid.

Bilagsfigur 2.3 viser gennemsnittet på indekset for støtte fra familien for både mellemtrinnet og udskolingen over tid. Overordnet ligger elever i udskolingen lidt lavere end elever på mellemtrinnet, fx er gennemsnittet 0,91 for elever på mellemtrinnet i 2018, mens gennemsnittet for udskolingen er 0,86. På trods af disse forskelle ligger gennemsnittet højt for alle klassetrin og er stabilt over tid. De statistisk signifikante forskelle mellem årene er så små, at de vurderes at være uden substantiel betydning.

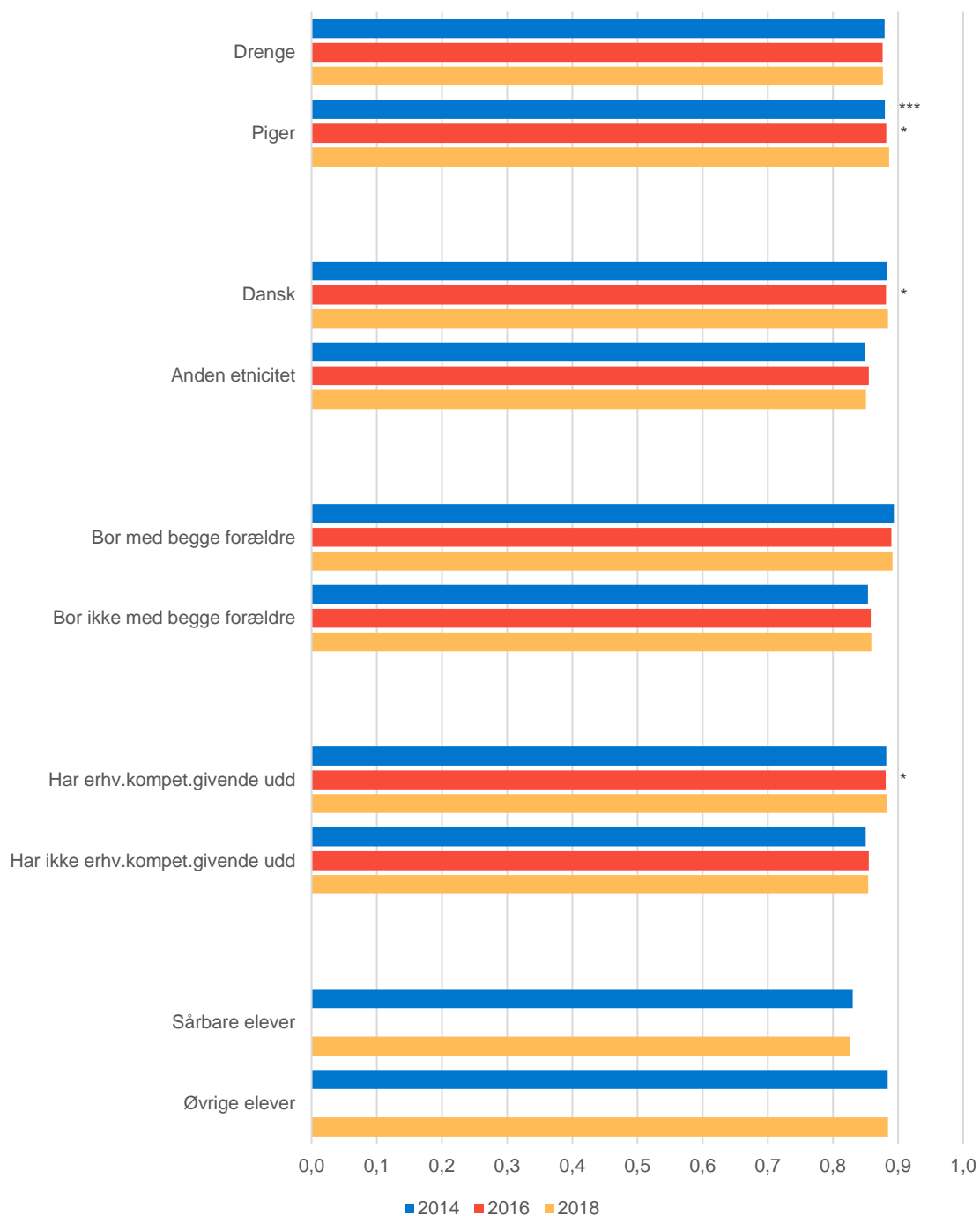
Støtte fra familien som oplevet af forskellige elevgrupper

Figur 2.6 viser, at der er en vis social slagside, hvad angår elevernes oplevelse af støtte fra familien, som ikke synes at ændres over tid. Niveauet for alle de undersøgte elevgrupper ligger meget stabilt i hele perioden 2014-2018 med stort set ingen signifikante ændringer over tid. Det betyder, at forskellene i oplevet familiestøtte på tværs af elevgrupper hverken synes at blive indsnævret eller udvidet.

De største absolutte forskelle mellem elevgrupperne ses for de sårbare elever, hvis gennemsnitlige oplevede støtte fra familien ligger lavere end andre elevers (0,83 ift. 0,88). Elever med anden etnisk baggrund end dansk ligger i alle tre år på et lidt lavere niveau end danske elever (0,85 ift. 0,88). Det samme gør sig gældende for elever, der ikke bor med begge forældre sammenlignet med elever, der bor med begge forældre (0,86 ift. 0,89). Elever, hvis forældre ikke har en erhvervskompetencegivende uddannelse, scorer også lidt lavere end deres kammerater, hvis forældre har en sådan uddannelse (0,85 ift. 0,88).

Forældres engagement og interesse for deres barns skolegang er selvsagt vigtigt. Doctoroff & Arnold (2017) understreger, at forældrene kan hjælpe deres børns faglige udvikling på vej ved at understøtte motivationen for læring. Jensen, Arendt & Nielsen (2018) viser, at elevers oplevelse af generel støtte fra forældrene har større betydning for oplevelsen af konkret at kunne få hjælp til lektierne derhjemme end de traditionelle socioøkonomiske baggrundskarakteristika som fx forældrenes uddannelsesniveau. Der er således mange gode grunde til at forældre i alle typer af familier opfordres til at udvise interesse og engagement i deres børns skolegang.

Figur 2.6 Elevbesvarelser på indekset for støtte fra familien. Fordelt på forskellige elevgrupper. Samlet for mellemtrin (4. og 6. klassesettrin) og udskoling (8. og 9. klassesettrin). 2014-2018.

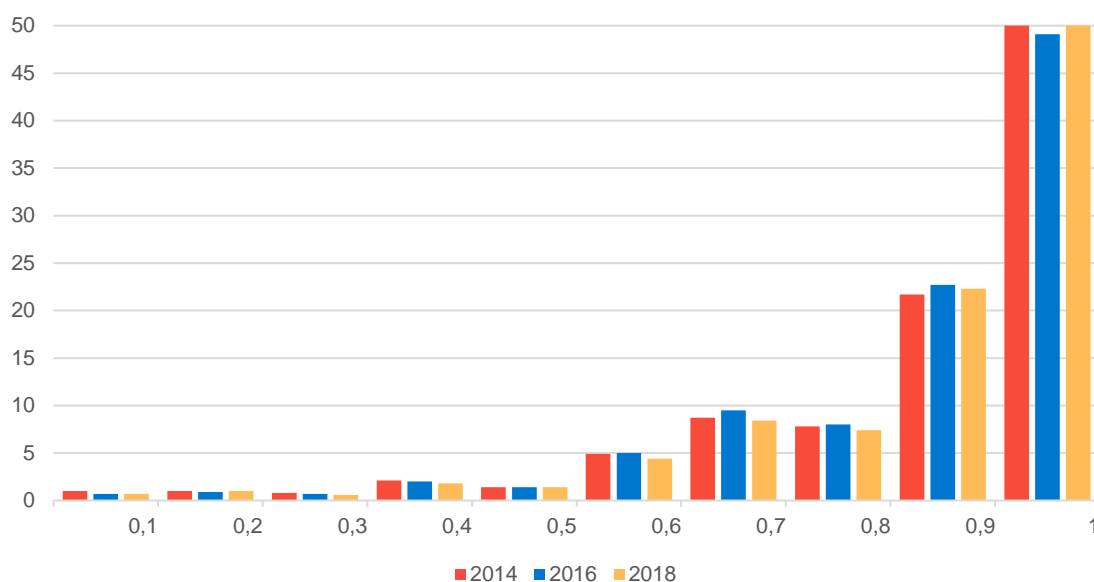
Anm.: Figuren er baseret på mellem 13.874 og 26.462 antal elever. Signifikante forskelle mellem gennemsnit er blevet undersøgt ved brug af t-test. * = $p < 0,10$, ** = $p < 0,05$, *** = $p < 0,01$ Signifikansstjerner ud for 2016 indikerer forskelle mellem 2016 og 2018, mens stjerner ud for 2014 indikerer forskelle mellem 2014 og 2018. SDQ, der bruges til at identificere sårbare elever, er ikke målt i 2016. SDQ er kun målt for elever i 6. 8. og 9. klasse.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

2.5 Lærer-elev-relation

Indekset om lærer-elev-relationerne er baseret på fire spørgsmål, der handler om, hvorvidt eleven føler, at hans eller hendes lærer lytter, om lærerne er dygtige undervisere, om læreren gør noget for, at eleven har det godt i klassen, og om eleven respekterer læreren.

Figur 2.7 Elevbesvarelser om lærer-elev-relationer på mellemtrinnet (4. og 6. klassetrin) og udskoling (8. og 9. klassetrin) fordelt efter indeksscore. 2014-2018.

Anm.: Baseret på 26.737 besvarelser i 2014, 19.718 besvarelser i 2016 og 20.825 besvarelser i 2018. En score på 0 indikerer et negativt svar, eller at de målte forhold opleves sjældent, mens en score på 1 indikerer et positivt svar, eller at de målte forhold opleves hyppigt.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

Eleverne på mellemtrinnet og i udskoling oplever som tidligere anført generelt at have gode relationer til deres lærere. Fordelingen af indeksscorer viser, at hele 81,6 pct. af elevernes besvarelser gør, at de ligger i den øverste tredjedel af skalaen i 2018, jf. Figur 2.7. Under 5 pct. af eleverne ligger i indeksets nederste tredjedel i 2018, og det er fuldstændig det samme som i 2014 og 2016. Således oplever langt størstedelen af eleverne på mellemtrinnet og i udskoling gode lærer-elev-relationer, og fordelingen viser sig ganske stabil hen over perioden 2014 til 2018.

Bilagsfigur 2.4 viser de forskellige gennemsnit for indekset for lærer-elev-relationer for forskellige klassetrin over tid. Lærer-elev-relationerne er overordnet set stabile over tid. Der er statistiske signifikante forskelle inden for klasserne, dog er forskellene så små, at de substantielt er uden betydning.

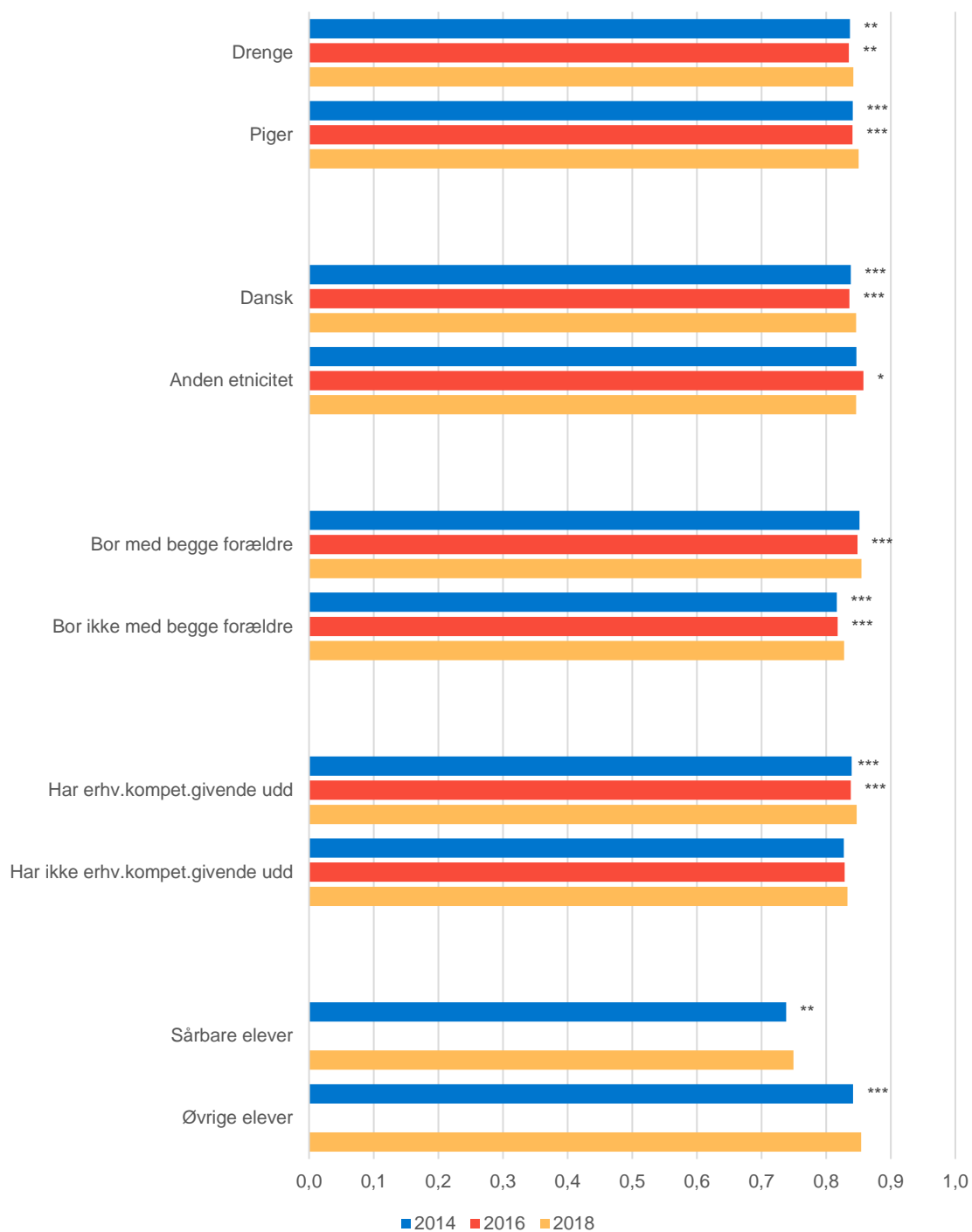
Lærer-elev-relationer oplevet af forskellige elevgrupper

Figur 2.8 viser, hvordan gennemsnit på indekset for lærer-elev-relationer fordeler sig for forskellige elevgrupper over tid. Der er forholdsvis små forskelle i oplevelsen af lærer-elev-relationerne, når man grupperer eleverne efter de forskellige karakteristika. Mest markant konstateres det, ligesom med de tidligere indeks, at lidt færre blandt de sårbare elever har rigtig gode relationer til deres lærere end de øvrige elever (0,75 ift. 0,85 i 2018). Der er ikke tegn på forandringer i denne niveau-forskel fra 2014 til 2018.

At sårbare elever vedvarende synes at ligge på et lavere niveau, kan på den ene side hænge sammen med, at disse elever netop har nogle særlige behov, som kan være sværere for lærerne at tilgodese, samtidig med at der også skal knyttes relationer til øvrige elever. På den anden side konstaterer vi imidlertid, at sårbare elever generelt har mindre gode oplevelser af at gå i skole jf. også kapitel 3 i Nielsen, Keilow & Westergaard (2017). Endnu engang er der således grund til at påpege, at der her er behov for en øget opmærksomhed, idet gode lærer-elev-relationer mindst er lige så betydningsfulde for gruppen af sårbare elever, som de er for de øvrige elever i forhold til elevernes faglige resultater, motivation og arbejdsindsats, jf. Nielsen m.fl. (2016).

Der ses imidlertid også andre forskelle på udvalgte elevgrupper om end disse er små. Eksempelvis oplever relativt set lidt færre elever, som ikke bor med begge forældre, at have gode relationer til lærerne sammenlignet med klassekammeraterne, der gør. Det ses samtidig, at kvaliteten af lærer-elev-relationer synes at være blevet støt bedre over tid for netop gruppen af elever, som ikke bor med begge forældre.

Figur 2.8 Elevbesvarelser på indekset for lærer-elev-relationer. Fordelt på forskellige elevgrupper. Samlet for mellemtrin (4. og 6. klassetrin) og udskoling (8. og 9. klassetrin). 2014-2018.

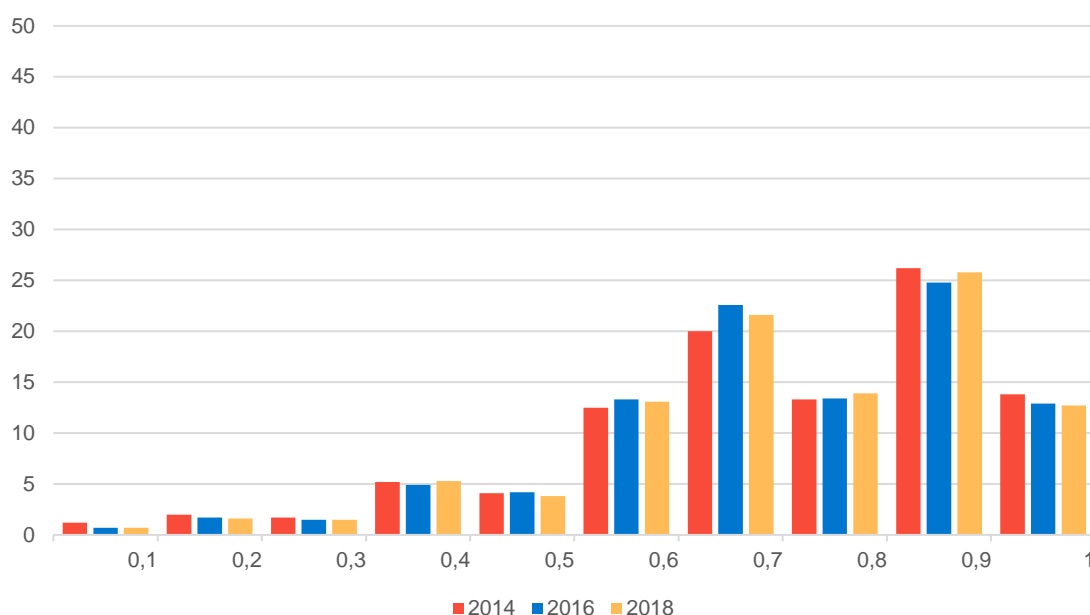
Anm.: Figuren er baseret på mellem 14.444 og 26.678 antal elever. Signifikante forskelle mellem gennemsnit er blevet undersøgt ved brug af t-test. * = $p < 0,10$, ** = $p < 0,05$, *** = $p < 0,01$. Signifikansstjerner ud for 2016 indikerer forskelle mellem 2016 og 2018, mens stjerner ud for søjlen for 2014 indikerer forskelle mellem 2014 og 2018. SDQ er ikke målt i 2016. SDQ, der bruges til at identificere sårbare elever, er ikke målt i 2016. SDQ er kun målt for elever i 6. 8. og 9. klasse.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

2.6 Karakteristika ved undervisningen

Indekset for karakteristika ved undervisningen består af fire spørgsmål, der samler elevernes oplevelser af, om dansklærer/matematiklærer sørger for ro, om eleven oplever at få spændende opgaver af læreren, om det er tydeligt, hvad der skal laves i gruppearbejde, og om dansklæreren/matematiklæreren ofte viser, hvad det givne fag kan bruges til i hverdagen. Indekset for karakteristika ved undervisningen handler kort fortalt om vigtige aspekter af klasseledelse, undervisningsmiljø, tydelighed og klare forventninger, som tidligere undersøgelser peger på, har betydning for både læring og trivsel (Winter & Nielsen, 2013; Hermansen, 2016; Oliver, Wehby & Reschly, 2011).

Figur 2.9 Elevbesvarelser om karakteristika ved undervisningen på mellemtrinnet (4. og 6. klassetrin) og udskolingen (8. og 9. klassetrin) fordelt efter indeksscore. 2014-2018.

Anm.: Baseret på 25.027 besvarelser i 2014, 18.450 besvarelser i 2016 og 19.319 besvarelser i 2018. En score på 0 indikerer et negativt svar, eller at de målte forhold opleves sjældent, mens en score på 1 indikerer et positivt svar, eller at de målte forhold opleves hyppigt.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

Godt halvdelen af eleverne på mellemtrinnet og i udskolingen (52,4 pct. i 2018) svarer således, at de placerer sig i den øverste tredjedel af indekset for karakteristika ved undervisningen, jf. Figur 2.9. Med nogle mindre udsving hen over årene (en lille stigning fra 2014-2016 efterfulgt af et mindre fald fra 2016-2018) er det overordnede billede stabilt over perioden 2014-2018. Under 9 pct. af elevernes besvarelser placerede dem i den nederste tredjedel af indeksskalaen i 2018 og i 2016, mens andelen var 11 pct. i 2014.

Elevernes oplevelse af ro i klassen

I indekset for karakteristika ved undervisningen indgår elevernes svar på, om de oplever, at deres lærer sørger for, at der er ro i klassen. En reduktion af forstyrrende uro i undervisningen har været et ekspliciteret fokuspunkt i reformteksten, og vi undersøger derfor også, om der specifikt er ændringer i elevernes oplevelse af ro, siden foråret inden reformen blev iværksat. Langt de fleste elever erklærer sig enige i, at deres lærer er dygtig til at sørge for ro, jf. Tabel 2.2. Der er i alle tre år en tendens til, at elever på mellemtrinnet i højere grad svarer "meget enig" sammenlignet med elever i

udskolingen. Ser vi over tid, er der for både eleverne på mellemtrinnet og i udskolingen en svag tendens til, at flere oplever, at deres lærer sørger for, at der er ro i klassen.

Tabel 2.3 Elevbesvarelser på spørgsmålet: "Min [dansk/matematiklærer] sørger for, at der er ro i klassen". Melletrin og udskoling. 2014-2018. Procent

	2014		2016		2018	
	Melletrin	Udskoling	Melletrin	Udskoling	Melletrin	Udskoling
Meget enig	49,8	33,7	51,9	38,9	55,8	39,4
Lidt enig	31,2	35,8	29,6	36,4	28,3	36,1
Hverken enig eller uenig	10,7	16,7	11,1	15,3	9,4	15,1
Lidt uenig	5,4	8,5	4,7	6,0	4,5	5,9
Meget uenig	3,0	5,3	2,7	3,5	2,0	3,6
Antal besvarelser	15.710	12.067	11.836	8.560	12.448	9.225

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE

Eleverne er også blevet spurgt, om de bliver forstyrret af larm i timerne (Tabel 2.3). Dette spørgsmål indgår, i modsætning til ovenstående spørgsmål om lærerens evne til at skabe ro, *ikke* i indekset for karakteristika ved undervisningen. Svarfordelingerne her peger også i retning af, at færre elever føler sig generet af larm i timerne. Der er fortsat kun en lille andel (i alle tilfælde under 10 pct.), der decideret svarer "nej, aldrig" til, at de bliver forstyrret af larm i timerne, og der er fortsat en stor andel af elever på *både* mellemtrin og i udskolingen, der bliver forstyrret af larm i timerne mere eller mindre hyppigt (mellem 75,7 og 68 pct.). Sammenligner vi besvarelser fra elever på mellemtrinnet med elever i udskolingen, er der en svag tendens til, at flere elever i udskolingen svarer "nej, ikke så tit", sammenlignet med elever på mellemtrinnet. Enten lader elever på udskolingen sig i lidt mindre grad forstyrre af støj, eller også er eleverne i udskolingen bedre til at undlade at forstyrre deres klassekammerater.

Tabel 2.4 Elevbesvarelser på spørgsmålet: "Jeg bliver forstyrret af larm i timerne". Melletrin og udskoling. 2014-2018. Procent

	2014		2016		2018	
	Melletrin	Udskoling	Melletrin	Udskoling	Melletrin	Udskoling
Ja, altid	6,0	4,5	6,9	4,7	6,4	5,3
Ja, for det meste	17,1	13,4	16,6	12,3	17,2	12,1
Nogle gange	44,9	43,6	44,3	43,6	44,1	40,3
Nej, ikke så tit	25,5	29,9	26,1	30,8	26,2	33,0
Nej, aldrig	6,6	8,7	6,1	8,6	6,2	9,4
Antal besvarelser	15.760	12.088	11.833	8.555	12.419	9.222

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

Bilagsfigur 2.5 viser, at elever i udskolingen generelt placerer sig lidt lavere end elever på mellemtrinnet, og at indeksscoren for begge trin generelt er på samme niveau fra 2014 til 2018.

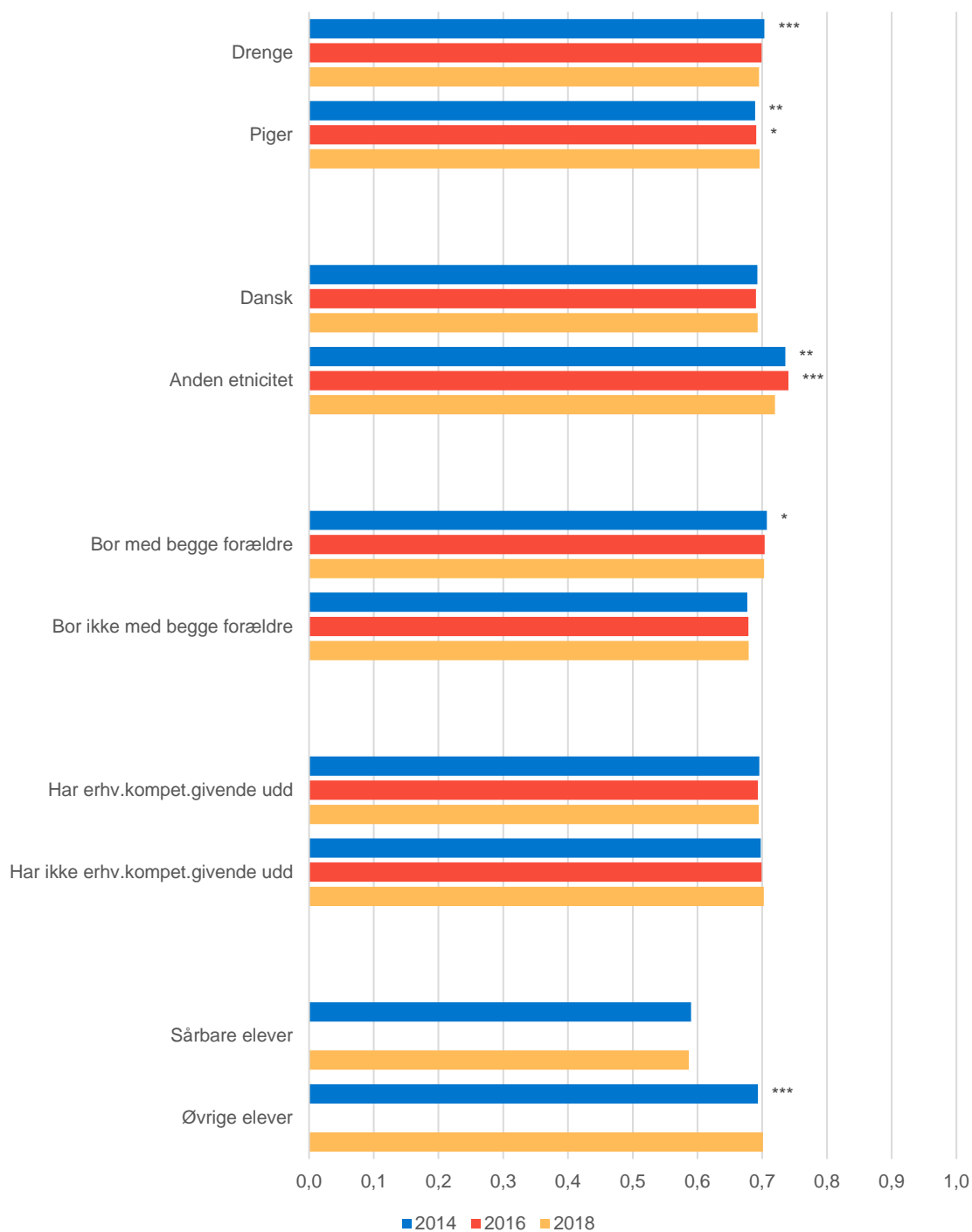
Karakteristika ved undervisningen oplevet af forskellige elevgrupper

Den mest markante forskel inden for de viste elevgrupper er, at de sårbare elevers gennemsnitscore på indekset for karakteristika ved undervisningen på 0,59 ligger et stykke under de øvrige

elevers, hvis gennemsnit er på 0,70, jf. Figur 2.10. Det er her særligt niveauforskellen til de øvrige elever, man bør hæfte sig ved.

For de andre elevgrupper er der ikke mange forskelle eller ændringer over tid. I gennemsnit har piger og drenge omtrent den samme overordnede oplevelse af undervisningens karakteristika. Danske elever er mindre positive i deres vurdering af undervisningens karakteristika end de etniske minoritets elever. Samtidig er der også tegn på, at minoritets eleverne er blevet mere kritiske siden 2016, og at de dermed i stigende grad ligner deres danske klassekammerater. Dog er det fortsat sådan i 2018, at de etniske minoritets elever er lidt mere positive (gennemsnit 0,72) end deres danske klassekammerater (gennemsnit 0,69), hvad angår deres opfattelse af disse karakteristika ved undervisningen.

Figur 2.10 Elevbesvarelser på indekset for karakteristika ved undervisningen. Fordelt på forskellige elevgrupper. Samlet for mellemtrin (4. og 6. klassesettrin) og udskoling (8. og 9. klassesettrin). 2014-2018.

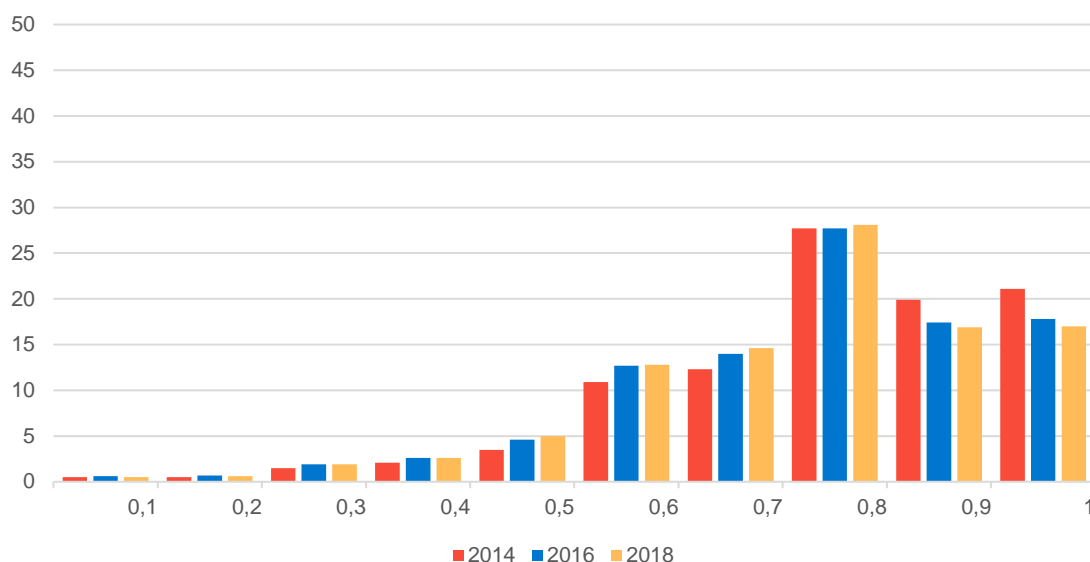
Anm.: Figuren er baseret på mellem 13.725 og 25.027 antal elever. Signifikante forskelle mellem gennemsnit er blevet undersøgt ved brug af t-test. * = $p < 0,10$, ** = $p < 0,05$. *** = $p < 0,01$. Signifikansstjerner ud for 2016 indikerer forskelle mellem 2016 og 2018, mens stjerner ud for søjlen for 2014 indikerer forskelle mellem 2014 og 2018. SDQ, der bruges til at identificere sårbare elever, er ikke målt i 2016. SDQ er kun målt for elever i 6. 8. og 9. klasse.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

2.7 Tydelighed og klare mål

Indekset for tydelighed og klare mål indeholder elevernes svar på spørgsmål, der handler om den fagspecifikke undervisning i enten dansk eller matematik, fx om eleven ved, hvad hans eller hendes lærer forventer, om læreren fortæller, hvordan eleven kan blive bedre, hvordan eleven klarer sig i forhold til målene i undervisningen, hvorvidt læreren sørger for, at opgaverne passer til elevens niveau, og at eleven også samtidig selv ved, hvordan han eller hun bliver bedre til dansk eller matematik. Disse spørgsmål relaterer sig direkte til undervisningen, og derfor har den ene halvdel af eleverne svaret i forhold til dansk og dansk lærere, mens den anden gruppe af elever har svaret i forhold til matematik og matematiklærere. Resultaterne opdeles dog ikke her efter fag, men behandles samlet, fordi målet er at give et generelt overblik over elevernes svar.

Figur 2.11 Elevbesvarelser om tydelighed og klare mål på mellemtrinnet (4. og 6. klassetrin) og udskolingen (8. og 9. klassetrin) fordelt efter indeksscore. 2014-2018.

Anm.: Baseret på 23.056 besvarelser i 2014, 16.628 besvarelser i 2016 og 17.227 besvarelser i 2018. En score på 0 indikerer et negativt svar, eller at de målte forhold opleves sjældent, mens en score på 1 indikerer et positivt svar, eller at de målte forhold opleves hyppigt.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE

6 ud af 10 elever (62,0 pct.) af eleverne på mellemtrinnet og i udskolingen havde besvaret spørgsmålene om tydelighed og klare mål på en måde, der placerede dem i den øverste tredjedel af skalaen i 2018, jf. Figur 2.11. Det er en lavere andel sammenlignet med tidligere (68,6 pct. af eleverne placerede sig i den øverste tredjedel i 2014, mens 62,9 pct. af eleverne placerede sig her i 2016) og det viser sig ved, at færre elever scorer mellem 0,8 og 1,0. Ændringen i elevernes svar går dog i retning af midten af indeksskalaen, idet det fortsat kun er omkring 5 pct., der ligger i den nederste tredjedel i 2018 (5,7 pct. i 2016 og 4,7 pct. i 2014).

Reformen har haft som intention, at undervisningen i højere grad og på mere systematisk vis skulle tage udgangspunkt i læringsmål ved tilrettelæggelsen, gennemførelsen og evalueringen af undervisningen. De såkaldte Fælles Mål blev med reformen præciseret og forenklet med det formål at sætte elevernes læringsudbytte tydeligere i centrum. I maj 2017 blev der imidlertid indgået en politisk aftale om lempelse af bindingerne i regelsættet om Fælles Mål med virkning fra 12. december 2017.

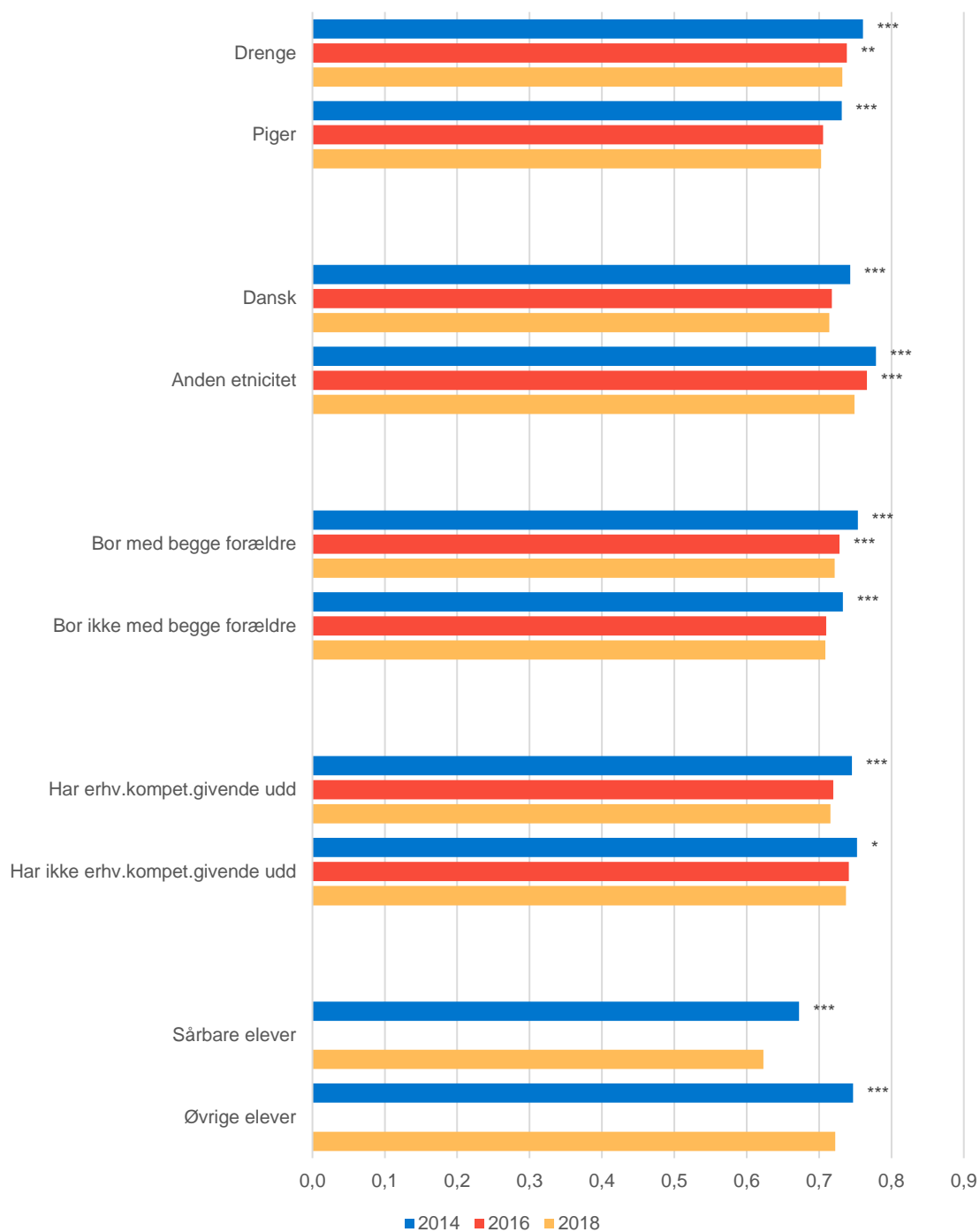
Denne lempelse kan formentligt ikke spores i elevernes svar forholdsvis få måneder efter lovændringen, men hører dog med til en forståelse af konteksten.

Bilagsfigur 2.6 viser de forskellige gennemsnit på indekset for tydelighed og klare mål for elever på mellemtrinnet og i udkolingen over tid. Gennemsnitsscoren er nogenlunde stabil over tid inden for de to trin med en lille tendens til, at scoren er lavere i 2018 sammenlignet med 2014. Elever i udkolingen forholder sig generelt noget mere kritisk til undervisningens tydelighed og klare mål end elever på mellemtrinnet. Hvad denne forskel på henholdsvis mellemtrinnet og i udkolingen skyldes, og om den har betydning for elevernes faglige udvikling, kan være interessante spørgsmål at undersøge nærmere.

Tydelighed og klare mål oplevet af forskellige elevgrupper

I stort set alle elevgrupper tegner besvarelsene i perioden 2014-2018 det billede, at eleverne på mellemtrinnet og i udkolingen oplever mindre tydelighed og klare mål i undervisningen i 2018, sammenlignet med hvad elever på samme klassetrin oplevede før reformen (foråret 2014), og for nogle grupper også siden 2016, jf. Figur 2.12. Reduktionen i den gennemsnitlige indeksscore er for de fleste elevgrupper på 0,03 fra 2014 til 2018. Det, som er værd at hæfte sig ved her, er, at der har været en støt nedadgående tendens for alle elevgrupper, når vi ser på udviklingen over tid fra 2014 gennem 2016 og til 2018. Også i dette indeks placerer de sårbare elever sig væsentligt lavere end de øvrige elever, og denne gruppe er også kendetegnet ved en lavere gennemsnitsscore i 2018 sammenlignet med 2014.

Figur 2.12 Elevbesvarelser på indekset for tydelighed og klare mål. Fordelt på forskellige elevgrupper. Samlet for mellemtrin (4. og 6. klassetrin) og udskoling (8. og 9. klassetrin). 2014-2018.

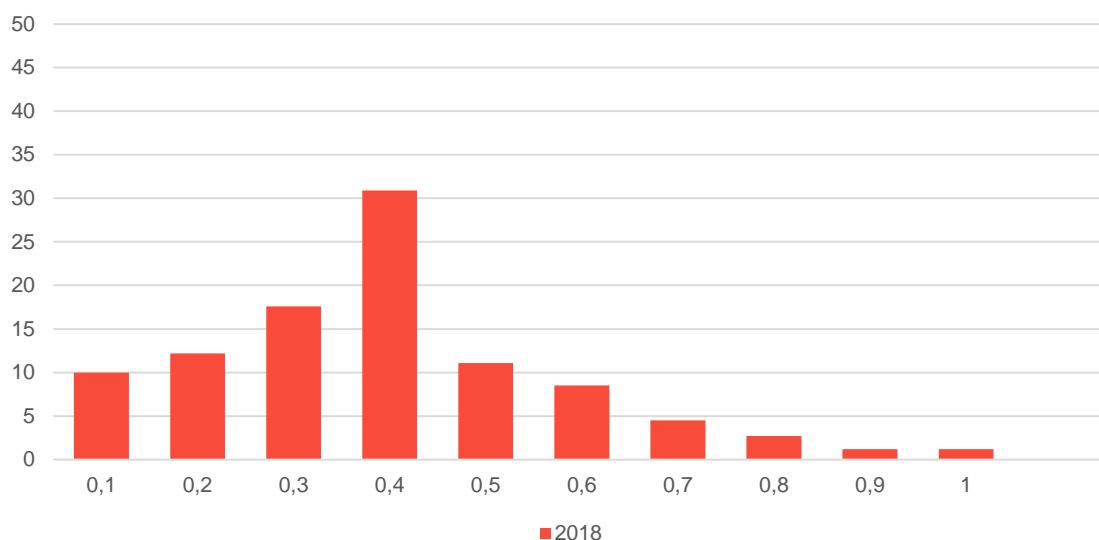
Anm.: Figuren er baseret på mellem 12.450 og 23.008 antal elever. Signifikante forskelle mellem gennemsnit er blevet undersøgt ved brug af t-test. * = $p < 0,10$, ** = $p < 0,05$, *** = $p < 0,01$. Signifikansstjerner ud for 2016 indikerer forskelle mellem 2016 og 2018, mens stjerner ud for søjlen for 2014 indikerer forskelle mellem 2014 og 2018. SDQ, der bruges til at identificere sårbare elever, er ikke målt i 2016. SDQ er kun målt for elever i 6. 8. og 9. klasse.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

2.8 Eksterne aktiviteter i skolen

Indekset for eksterne aktiviteter består af tre spørgsmål, som handler om: 1) hvor tit eleverne har en voksen uden for skolen til at undervise, eksempelvis en politibetjent eller en musiker; 2) hvor tit eleverne er på ture; og 3) hvor tit eleverne har undervisning uden for skolen, fx i en sportsklub, i naturen eller andet. De samme spørgsmålsformuleringer indgår i 2014 og 2016, dog er svarkategorierne blevet ændret i undersøgelsen for 2018, og derfor kan de ikke sammenlignes over tid. Fordelingen på indekset for eleverne på mellemtrinnet og udskolingene i 2018 er vist i Figur 2.13.

Figur 2.13 Elevbesvarelser om eksterne aktiviteter i skolen på mellemtrinnet (4. og 6. klassetrin) og udskolingene (8. og 9. klassetrin) fordelt efter indeksscore, 2018.

Anm.: Baseret på 15.191 besvarelser i 2018. En score på 0 indikerer et negativt svar, eller at de målte forhold opleves sjældent, mens en score på 1 indikerer et positivt svar, eller at de målte forhold opleves hyppigt. Indekset om eksterne aktiviteter i skoletiden inddrages i denne rapport i en 2018-udgave. Mens indekset dækker over de samme spørgsmålsformuleringer som i tidligere indeks, er svarkategorierne i 2018 ændret og kan derfor ikke sammenlignes med tidligere år. Eleverne svarer nu "Mere end 1 gang om måneden", "1 gang om måneden", "Mindre end 1 gang om måneden" eller "Aldrig".

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE

Indekset for eksterne aktiviteter i skolen har det laveste gennemsnit, når vi kigger på tværs af alle indeksene. Godt 7 ud af 10 elever placerer sig i den nederste tredjedel, mens 24,1 pct. har en indeksscore på mellem 0,4 og 0,7. Der er 5,1 pct. af eleverne, hvis svar placerer dem i den øverste tredjedel af indeksskalaen.

Det er interessant at supplere beskrivelsen af fordelingen af dette indeks med elevernes besvarelser af spørgsmålet om, hvad de synes om de eksterne aktiviteter.

Tabel 2.5 Elevbesvarelser på spørgsmål om eksterne aktiviteter. Mellemtrinnet og udskolingens sammen. 2018. Procent.

	Når vi har besøg af en voksen på skolen, som ikke er lærer, synes jeg, at...	Når vi er på ture uden for skolen, synes jeg, at...	Når vi har undervisning uden for skolen, synes jeg, at...
Det er spændende og sjovt	36,8	63,7	52,9
Jeg lærer noget nyt	42,1	23,9	33,2
Det er spild af tid	8,7	5,1	5,4
Jeg kan se, at det jeg lærer i skolen, kan bruges til noget i virkeligheden	5,7	4,3	4,5
Jeg vil hellere have undervisning, som vi plejer	6,7	2,8	3,7
Antal elevbesvarelser	13.143	17.015	14.426

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

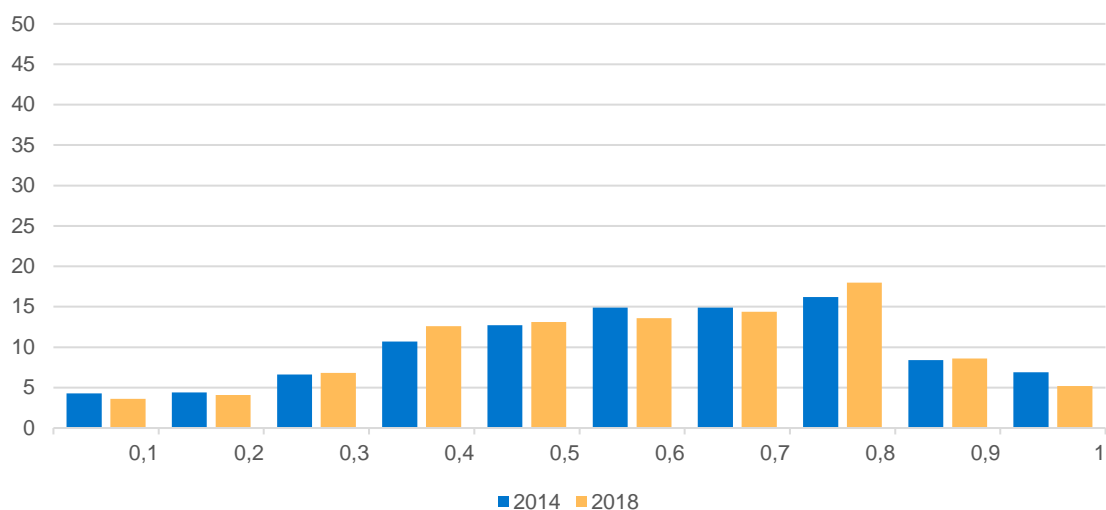
Eleverne på mellemtrinnet og i udskolingens er særligt begejstrede for ture uden for skolen og for undervisning, der foregår uden for skolen, jf. Tabel 2.4. Besøg af en voksen på skolen, som ikke er lærer, mener eleverne især bidrager med ny viden. Det er kun en lille andel af eleverne, der hellere vil have undervisning, som de plejer. Det kan bemærkes her, at temakapitel i Nielsen, Keilow & Westergaard (2017) viste, at selvom de generelt er positivt stemte over for de eksterne aktiviteter, er der dog lidt færre blandt gruppen af sårbare elever, som synes, at de eksterne aktiviteter er sjove og spændende sammenlignet med de øvrige elever. Og selvom det ikke er mange, så er der lidt flere sårbare elever, der synes, at ture uden for skole opleves som spild af tid, end blandt de øvrige elever.

Bilagsfigur 2.7 viser gennemsnitsscoren for mellemtrinnet og udskolingens på indekset for eksterne aktiviteter i skoletiden. Figuren vises kun for 2018, da spørgsmålene om eksterne aktiviteter i de foregående år ikke er præcis de samme som i 2018. Gennemsnittet for indekset er generelt lavt for begge trin om end lidt højere for mellemtrinnet (0,37) end for udskolingens (0,28).

2.9 Fysisk aktivitet

Indekset for fysisk aktivitet består af to spørgsmål: 1) Eleven bliver bedt om at tage stilling til, hvor meget tid han/hun bruger på at være fysisk aktiv på en normal skoledag; 2) eleven skal svare på, om han/hun kan lide at være fysisk aktiv i skolen. Der indgår kun tal for 2014 og 2018, da spørgsmålene vedrørende fysisk aktivitet i 2016 var inddelt i flere separate spørgsmål om, hvor meget tid eleven brugte på at være fysisk aktiv i henholdsvis frikvartererne og undervisningen. Figur 2.14 viser fordelingen på indekset for eleverne i 2014 og 2018.

Figur 2.14 Elevbesvarelser om fysisk aktivitet i på mellemtrinnet (4. og 6. klassetrin) og udskolingen (8. og 9. klassetrin) fordelt efter indeksscore. 2014 og 2018. Fysisk aktivitet.

Anm.: Baseret på 24.265 besvarelser i 2014 og 17.924 besvarelser i 2018. En score på 0 indikerer et negativt svar, eller at de målte forhold opleves sjældent, mens en score på 1 indikerer et positivt svar, eller at de målte forhold opleves hyppigt.

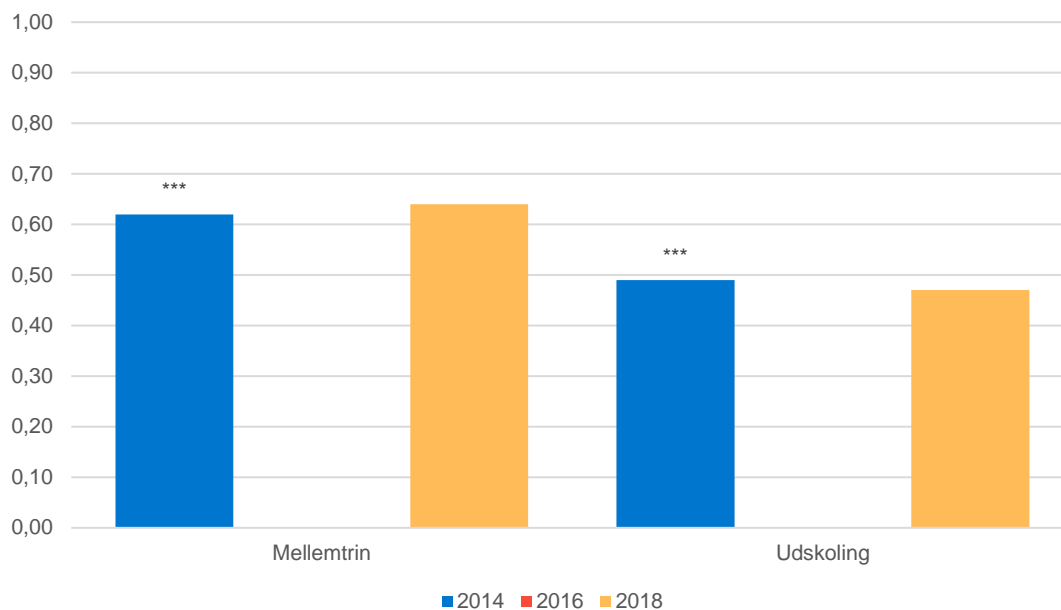
Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE

Figur 2.15 viser, hvordan elever på mellemtrinnet og i udskolingen placerer sig på indekset for fysisk aktivitet. I 2018 svarede eleverne således, at 31,7 pct. af dem lå i den øverste tredjedel af indekset for fysisk aktivitet, hvilket er stort set identisk med andelen i 2014 (31,5 pct.). I 2018 placerer 14,5 pct. af eleverne sig i den nederste tredjedel. Igen er det nærmest identisk med andelen i 2014 (15,3 pct.).

Som vi har set i de tidligere statusrapporter fra følgeforskningspanelet, scorer eleverne på mellemtrinnet højere på indekset for fysisk aktivitet end eleverne på udskolingen (for 2018: 0,64 ift. 0,47). De relativt små ændringer fra før til efter reformen peger imidlertid i retning af, at forskellene mellem mellemtrinnet og udskolingen synes at blive en anelse større, hvilket til dels skyldes, at eleverne på mellemtrinnet i gennemsnit scorer højere på indekset, men også at eleverne i udskolingen scorer lidt lavere på indekset. Det er kun to datapunkter, der kan sammenlignes, og ændringer er små. Ikke desto mindre bør det være et opmærksomhedspunkt fremover. Ser man på elevernes svar på spørgsmålet om, hvor meget de er fysisk aktive i løbet af en almindelig skoledag, viser det sig, at 25,3 pct. af udskolings eleverne var fysisk aktive i mindre end 15 minutter om dagen i 2018. Den andel er noget højere end i 2014, hvor den var 20,4 pct. For mellemtrinnet er relativ inaktivitet i løbet af skoledagen et noget mindre problem: Både i 2014 og i 2018 var det omkring 5 pct. af eleverne, der kun var fysisk aktive i under 15 minutter om dagen (hhv. 5,2 og 4,8 pct.).

At det er et område, der er værd at holde øje med, forstærkes ved, at vi fra tidligere analyser i regi af følgeforskningen har set, at inddragelse af bevægelse i undervisningen synes at have positiv virkning på oplevelsen af ro og orden (Jacobsen m.fl., 2017a) og på mellemtrinnets faglige resultater målt ved de nationale test (Jacobsen m.fl., 2017b). De seneste tal fra 2018 viser således, at det særligt er i udskolingen, at opmærksomheden bør rettes.

Figur 2.15 Gennemsnit på indekset for fysisk aktivitet for forskellige klassetrin i 2014 og 2018

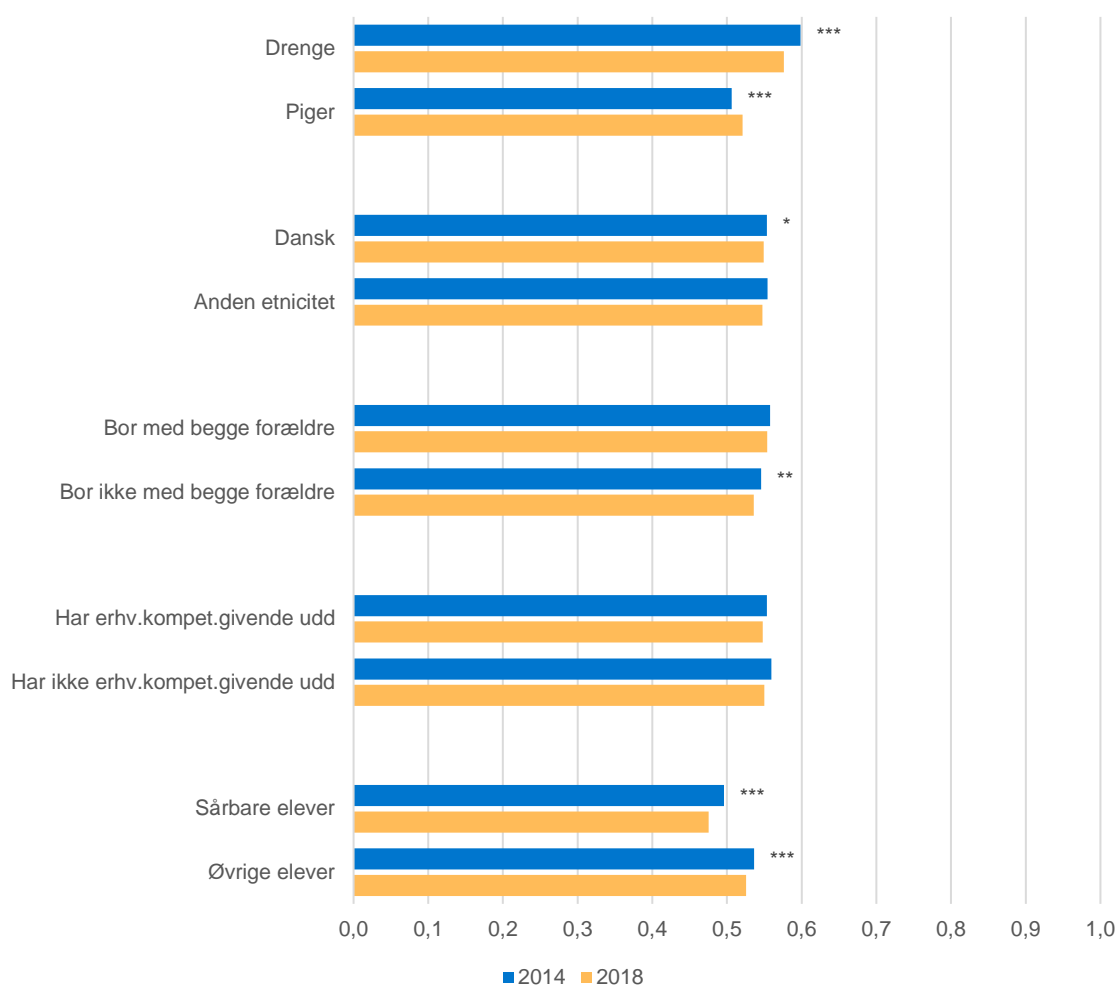
Anm.: Signifikante forskelle mellem gennemsnit er blevet undersøgt ved brug af t-test. Indeks for 2014 er her sammenlignet med 2018. * = $p < 0,10$, ** = $p < 0,05$. *** = $p < 0,01$

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

Fysisk aktivitet oplevet af forskellige elevgrupper

Drenge er mere fysisk aktive i skoletiden end pigerne og kan bedre lide at være det, men forskellene synes at udlignes en smule fra 2014 til 2018, jf. Figur 2.16. Det er positivt, at der er tegn på, at pigerne synes at bevæge sig noget mere og er blevet glattere for det, men drengene skulle gerne bibeholde det høje aktivitetsniveau og glæden ved at få rørt sig i skoletiden. Det må betragtes som et opmærksomhedspunkt at holde øje med udviklingen fremadrettet, fordi vi med to datapunkter ikke kan vide, om der er tale om en vedvarende forandring eller blot et enkeltstående udsving. Ud over kønsforskellen forholder det sig sådan, at de sårbare elever er statistisk signifikant mindre fysisk aktive i skoletiden og er mindre glade for at være det, sammenlignet med deres klassekammerater (for 2018: 0,48 ift. 0,53). Som det fremgik af kapitel 3 i Nielsen, Keilow & Westergaard (2017), er det især de indadreagerende blandt gruppen af sårbare elever, der skiller sig ud ved at være mindre aktive og mindre positivt stemte over for bevægelse i skoletiden.

Figur 2.16 Elevbesvarelser på indekset for fysisk aktivitet. Fordelt på forskellige elevgrupper. Samlet for mellemtrin (4. og 6. klassetrin) og udskoling (8. og 9. klassetrin). 2018.

Anm.: Figuren er baseret på mellem 13.013 og 24.208 antal elever. Signifikante forskelle mellem gennemsnit er blevet undersøgt ved brug af t-test. * = $p < 0,10$, ** = $p < 0,05$, *** = $p < 0,01$. Signifikansstjerner ud for søjlen for 2018 indikerer forskelle mellem 2014 og 2018. SDQ, der bruges til at identificere sårbare elever, er kun målt for elever i 6. 8. og 9. klasse.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE

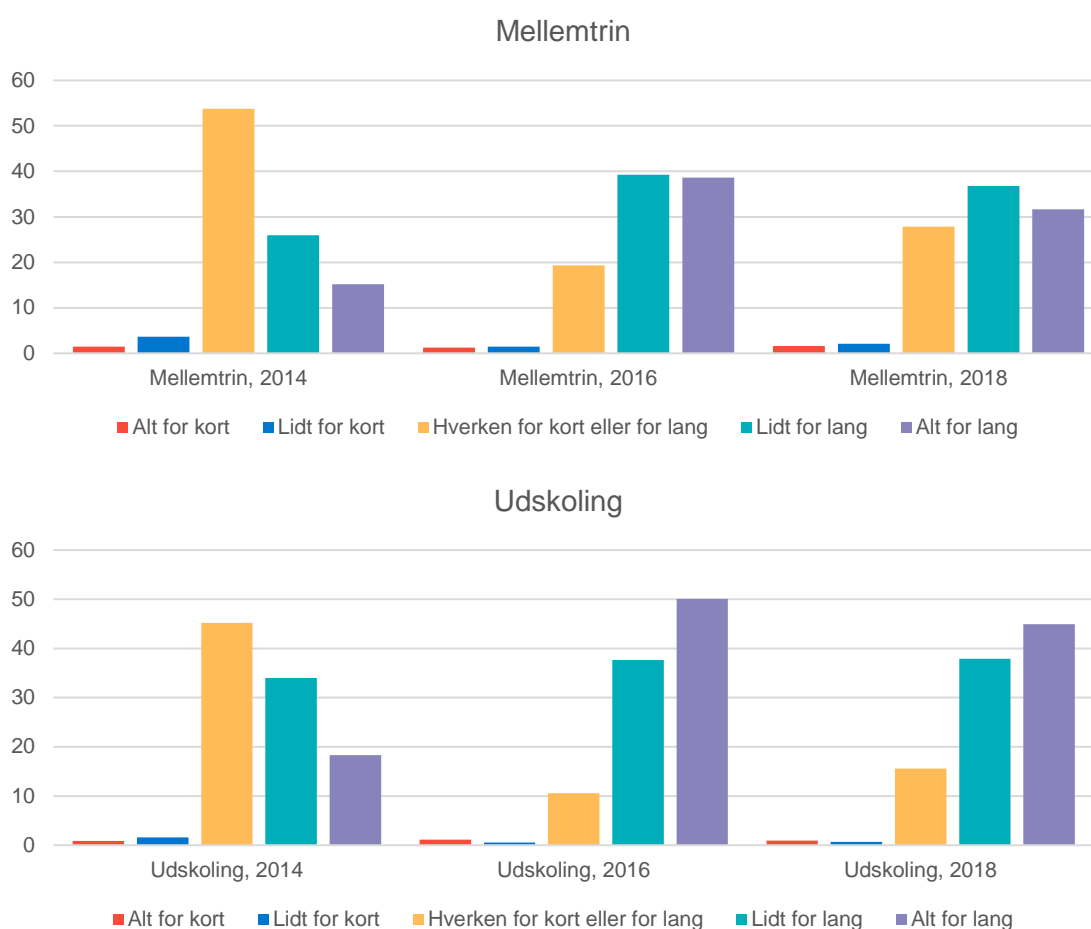
2.10 Holdning til længere skoledag

Flertallet af eleverne synes, at skoledagen er for enten "lidt for lang" eller "alt for lang", jf. Figur 2.17. I 2018 gjaldt det for 82,8 pct. af udskolingseleverne og 68,4 pct. af eleverne på mellemtrinnet. For begge elevgrupper er der tale om en markant stigning i forhold til første gang, de blev stillet dette spørgsmål før reformens ikrafttræden. I foråret 2014 syntes 52,3 pct. af udskolingseleverne og 41,2 pct. af eleverne på mellemtrinnet således, at deres skoledag var enten "lidt for lang" eller "alt for lang".

Om end langt størstedelen af eleverne synes, at skoledagen er for lang i 2018, så har udviklingen fra 2016 til 2018 været i retning af mere moderate svar på spørgsmålet. Færre elever oplever, at skoledagen er "alt for lang", og flere svarer, at den er "hverken for kort eller for lang". I denne periode

har der været en stigning i antal skoler, der gør brug af § 16b til at forkorte skoledagens længde (Epinion, 2018; Rigsrevisionen, 2018). Det sker ved at konvertere nogle af de understøttende undervisningstimer til to-voksen-timer i den fagspecifikke undervisning. En anden mulig forklaring er, at skoledagens længde i sig selv ville opfattes mindre problematisk blandt eleverne efterhånden som implementeringen af de elementer, der skulle skabe *variation* i hverdagen, skred frem, jf. Nielsen, Keilow & Jensen (2016). Hvor stor en rolle disse beslutninger og implementeringsudviklinger på skoleniveau spiller i forhold til elevernes svar på dette spørgsmål, ligger uden for rammerne af nærværende rapport. Vi vil imidlertid i de kommende analyser have mulighed for at opdele elevernes besvarelser, i forhold til om deres skole har forkortet skoledagens længde på denne måde på netop disse klassetrin.

Figur 2.17 Elevbesvarelser på spørgsmålet: "Hvad synes du om skoledagens længde?" fordelt på mellemtrinnet (4. og 6. klassetrin) og udskoling (8. og 9. klassetrin). 2014-2018.

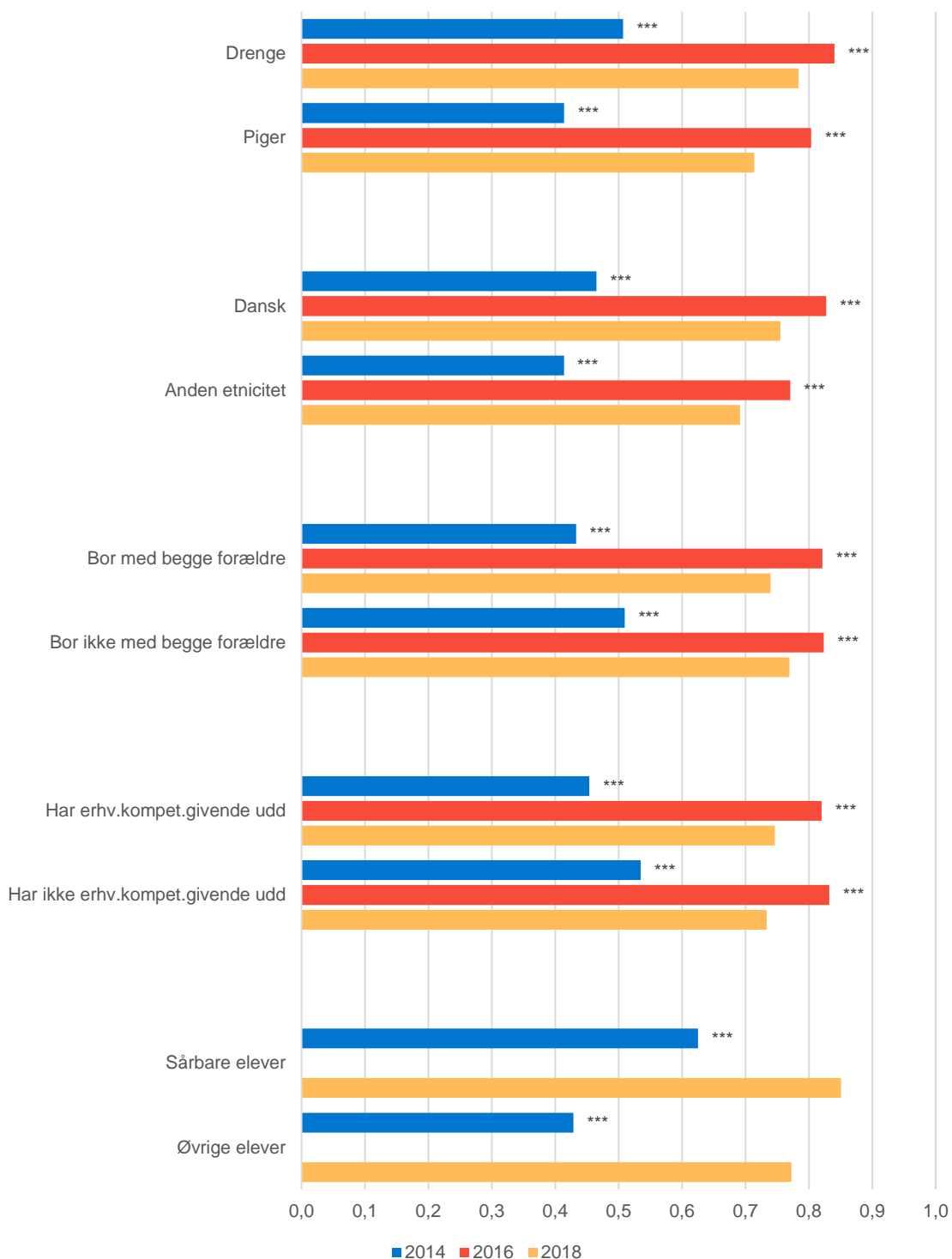
Anm.: Antal besvarelser: For mellemtrin 12.237 (2014), 11.734 (2016) og 11.885 (2018). For udskoling: 15.258 (2014), 8.537 (2016) og 9.166 (2018). Svarfordelingerne for både mellemtrin og udskoling er statistisk signifikant forskellige ved Pearsons chi 2-test – både hvad angår 2014 til 2018 og 2016 til 2018, $p < 0,000$.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE

Skoledagens længde oplevet af forskellige elevgrupper

Ser vi på, hvordan forskellige elevgrupper forholder sig til skoledagens længde er mønstrene de samme, som tidligere analyser har påvist (Nielsen, Keilow & Jensen 2016, Nielsen, Keilow & Westergaard, 2017). Der er en tendens til, at de ældre elever er lidt mere kritiske. Der er statistisk signifikante forskelle over tid for alle elevgrupper, uanset køn, etnicitet, forældrebaggrund og sårbarhed. Særligt drenge, etnisk danske elever og sårbare elever oplever, at skoledagen er for lang, set i forhold til andre elever. Nielsen, Keilow & Westergaard (2017) viste for elever på 7. og 9. klassetrin, at ikke alene var der flere blandt de sårbare elever, der fandt, at skoledagen var for lang, relativt flere af de sårbare elever svarede i den yderste kategori "alt for lang".

Figur 2.18 Andele af elever, der synes at skoledagen er lidt for lang og alt for lang. Fordelt på forskellige elevgrupper. Samlet for mellemtrin (4. og 6. klassetrin) og udskoling (8. og 9. klassetrin). 2018.

Anm.: Antal besvarelser: 27.301 (2014), 20.271 (2016) og 21.404 (2018) Signifikante forskelle mellem gennemsnit er blevet undersøgt ved brug af t-test. * = $p < 0,10$, ** = $p < 0,05$, *** = $p < 0,01$. Signifikansstjerner ud for søjlen for 2014 indikerer forskelle mellem 2014 og 2018. SDQ, der bruges til at identificere sårbare elever, er kun målt for elever i 6. 8. og 9. klasse.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

Sammenhæng mellem holdningen til skoledagens længde og generel skoletrivsel

Som en sidste analyse ser vi på sammenhængen mellem elevernes holdning til skoledagens længde og deres generelle skoletrivsel (jf. Tabel 2.6). Den første række i tabellen viser alle elevers generelle skoletrivsel, som den også fremgår i Tabel 2.2. Denne række er blot inddraget som en reference, mens de efterfølgende rækker viser generel skoletrivsel fordelt på elevernes oplevelse af skoledagens længde, først for elever på mellemtrinnet og dernæst for elever i udskoling. Tabellen viser tre pointer.

Den første pointe er, at jo mere kritiske eleverne er over for skoledagens længde, desto mindre trives de. Det gælder både før og efter reformen og uanset klassetrin. I 2018 er der dog fortsat tale om et *højt niveau* af generel skoletrivsel uanset holdningen til skoledagens længde, idet alle indeksscorer i 2018 er over 0,7, hvilket er vores grænseværdi for høj trivsel.

Den anden pointe er, at for de elever, der enten synes, at skoledagen er lidt eller alt for lang, er deres generelle skoletrivsel højere i 2018 end i 2014, mens vi ikke ser nogen ændring fra 2016 til 2018. Den tredje pointe er, at de udskolingselever som oplever, at skoledagen er lidt for lang i både 2016 og 2018, fortsat har et trivselsniveau, som ligger over gennemsnittet for alle elever (0,78-0,79 sammenlignet med 0,75-0,76). Samlet set viser tabellen, at før reformen var der en stærkere (negativ) sammenhæng mellem elevernes trivsel og oplevelse af skoledagens længde. En kritisk holdning til skoledagens længde blev til gengæld mere udbredt blandt eleverne efter reformen, uanset hvor godt de trives i skolen. I store træk viser Tabel 2.6 de samme mønstre, som i statusnotatet fra 2016 (Nielsen, Keilow & Jensen, 2016).

Tabel 2.6 Forskelle i generel trivsel fordelt på elevers oplevelse af skoledagens længde. Elever på mellemtrinnet (4. og 6. klassetrin) og i udskoling (8. og 9. klassetrin). 2014, 2016 og 2018.

	Mellemtrin			Udskoling		
	2014	2016	2018	2014	2016	2018
<i>Generel skoletrivsel</i>						
Alle elever (reference)	0,82 ***	0,80	0,80	0,77 ***	0,75 ***	0,76
Skoledagen er passende	0,84 ***	0,85	0,85	0,82	0,80	0,81
Skoledagen er lidt for lang	0,78 ***	0,81	0,81	0,76 ***	0,79	0,78
Skoledagen er alt for lang	0,69 ***	0,73	0,73	0,68 ***	0,71	0,71
Antal elevbesvarelser ¹	14.378	11.191	11.565	11.537	8.359	17.325

Anm.: Baseret på elevbesvarelser på spørgsmålet: "Hvad synes du om skoledagens længde?" Vi opdeler eleverne, sådan at elever, der svarer "Alt for kort", "lidt for kort" eller "hverken for kort eller for lang", falder i kategorien "skoledagen er passende". Signifikante forskelle mellem gennemsnit er blevet undersøgt ved brug af t-test med 2018 som reference. Signifikansstjerner ved 2014-kolonnerne viser derfor forskelle mellem 2014 og 2018, mens stjerner ved 2016-kolonnerne viser forskelle mellem 2016 og 2018. * = $p < 0,01$, ** = $p < 0,05$. *** = $p < 0,01$.

Note: 1: Antal besvarelser gælder de elever som både har svaret på spørgsmål om generel skoletrivsel og holdning til skoledagens længde. For antal besvarelser for alle elever, henviser vi til Figur 2.2 om elevernes generelle skoletrivsel fordelt på elevgrupper.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE.

3 Tema: Elevengagement, faglig deltagelse og trivsel

Formålet med dette års temakapitel er at gå i dybden med sammenhænge mellem elevernes oplevelse af undervisningen og deres lærere på den ene side og elevernes faglige deltagelse og interesse samt generelle skoletrivsel på den anden. I modsætning til kapitel 1 og kapitel 2 giver temakapitlet ikke overblik over ændringer i elevernes oplevelser over tid men dykker i stedet ned i mere specifikke forhold, som kan give en bedre forståelse af den nye folkeskoles betydning for forskellige elevgrupperes oplevelse af skolen.

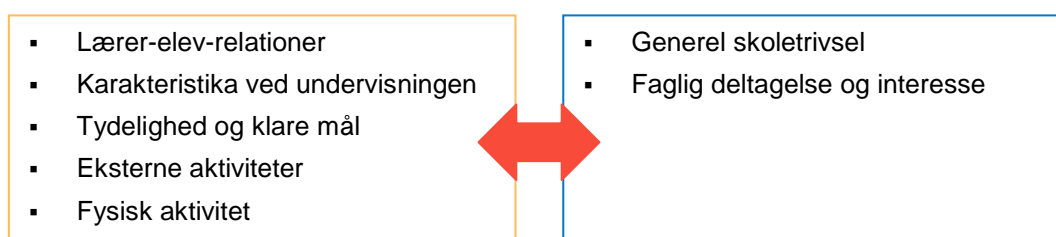
Temaet tager udgangspunkt i en generel forskningsmæssig og teoretisk konsensus om, at elevernes trivsel i skolen påvirker deres læring, ligeså vel som succesfulde læringsoplevelser kan fremme elevernes glæde ved at gå i skole (se fx Gutman & Vorhaus, 2012). Vi ved også, at elevernes læring og trivsel i høj grad hænger sammen med deres engagement i skolen forstået som, i hvilken grad eleverne deltager, investerer i samt gør en indsats for at lære, forstå og mestre den viden og de færdigheder, som skolen sigter mod at lære dem (Newmann i Finn & Zimmer, 2012).

3.1 En faglig og social dimension af elevengagement

I den internationale forskning om elevdeltagelse og engagement anvendes mange forskellige definitioner og operationaliseringer (se fx Rangvid, 2018). Vi skelner med udgangspunkt i Finn & Zimmer (2018) mellem to dimensioner af elevengagement: en faglig og en social. Den faglige dimension handler om, at elever opnår gode faglige præstationer og trives i skolen, når de samtidig oplever, at de klarer sig godt, interesserer sig for skolearbejdet samt finder glæde i at opnå gode resultater (Froiland & Oros, 2014; Froiland & Worrell, 2016; Shernoff & Schmidt, 2008; Willingham, Pollack & Lewis, 2002; Rangvid 2018). Den sociale dimension handler om den måde, eleverne forholder sig til skrevne såvel som uskrevne regler på skolen, fx opførsel, mødetider, relationer til lærere og klassekammerater samt deres generelle sociale adfærd. Her viser en række internationale studier, at elevengagement blandt andet handler om elevens egen umiddelbare indstilling og tilgang til undervisningen og deres evner til at indgå i og overskue sociale relationer (som fx mere sårbare elever kan have svært ved). De sociale dimensioner af elevengagement, som vi måler ved elevernes trivsel, opstår i samspillet mellem eleverne og deres omgivelser (Fredricks, Blumenfeld & Paris, 2004), ligesom særligt klassemiljøet og skolerelaterede karakteristika har betydning for, hvordan eleverne oplever deres skolegang, og hvad de får ud af den (Moreira m.fl., 2015, Moreira, Oliveira, Dias m.fl., NRCIM, 2014; Wang & Eccles, 2012, Wang & Eccles, 2013).

Dette afsnit beskriver, hvordan elevernes oplevelse af undervisningen, af lærerne og deres hverdag i skolen hænger sammen med deres generelle engagement i skolen, forstået som 1) deres faglige deltagelse og interesse og 2) deres generelle skoletrivsel. Figur 3.1 illustrerer, hvilke elementer af elevernes oplevelse af undervisningen, vi måler. De enkelte dele af elevernes oplevelse af undervisningen beskrives nærmere i næste afsnit.

Figur 3.1 Teoretisk sammenhæng mellem elevernes oplevelse af undervisningen på den ene side og deres engagement i form af faglig deltagelse og trivsel på den anden side

Engagement: Elevernes faglige deltagelse og interesse

Elevers engagement i skolen kan indfanges på mange forskellige måder. Her bruger vi de to indeks for generel skoletrivsel samt faglig deltagelse og interesse som indikatorer for engagement i skolen. For læsevenlighedens skyld benævner vi visse steder i kapitlet elevernes faglige deltagelse og interesse som "deltagelse," mens elevernes generelle skoletrivsel blot benævnes "trivsel". De indeks-spørgsmål, som knytter sig til henholdsvis deltagelse og trivsel er allerede beskrevet i kapitel 2. Da de er centrale for forståelsen af dette kapitel, fremgår de desuden af nedenstående boks.

Indeksspørgsmål om deltagelse og trivsel

Indeks om generel skoletrivsel:

- Jeg kan godt lide at gå i skole
- Er du glad for din klasse?
- Jeg føler, at jeg hører til på min skole.

Indeks om faglig deltagelse og interesse for skolen:

- Jeg kan godt lide dansk/matematik
- Jeg hører efter, hvad min lærer siger i dansktimerne/matematiktimerne
- Jeg deltager, når vi arbejder i grupper i dansk/matematik
- Jeg keder mig i dansktimerne/matematiktimerne
- Hvor tit sker det, at du ikke får lavet dine lektier?

Kilde: Undervisningsministeriets 5. dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevspørgeskema, 2018.

Elevernes oplevelse af undervisningen og deres hverdag i skolen

Vi operationaliserer elevernes oplevelse af undervisningen og deres hverdag i skolen ved hjælp af fem forskellige indeks, som primært indeholder elevernes oplevelse af den faglige dimension af undervisningen, men også enkelte elementer af de sociale dimensioner af undervisningen. Elevernes oplevelse af den faglige dimension af undervisningen dækkes af indeks for karakteristika ved undervisningen, tydelighed og klare mål, mens de sociale dimensioner af elevernes oplevelse af undervisningen dækkes af elevernes relationer til lærerne. I vores inddeling af elever i sårbare og ikke sårbare elever, indgår der dog også relationer til andre jævnaldrene (via elevernes egen vurdering af de udsagn, der indgår i SDQ-målet), og de sociale dimensioner er derfor mere fremtrædende i analysen af de særligt sårbare elever.

De fem indeks for elevernes oplevelse af undervisningen allerede beskrevet i kapitel 2 er:

- Lærer-elev-relationer (jf. afsnit 2.5)

- Karakteristika ved undervisningen (jf. afsnit 2.6)
- Tydelighed og klare mål (jf. afsnit 2.7)
- Eksterne aktiviteter (jf. afsnit 2.8)
- Fysisk aktivitet (jf. afsnit 2.9)

De to sidstnævnte indeks *eksterne aktiviteter* og *fysisk aktivitet* knytter sig til to centrale reformelementer, som bidrager til en mere varieret skoledag og hermed også indirekte har til hensigt at øge elevernes faglige deltagelse og interesse samt deres generelle trivsel i skolen. Nedenstående boks gengiver de spørgsmål, som indgår i de fem indeks med fokus på elevernes oplevelse af undervisningen og deres hverdag i skolen.

Indeksspørgsmål om elevernes oplevelse af undervisningen

Indeks om lærer-elev-relation:

- Min dansklærer/matematiklærer gør noget for, at jeg har det godt i klassen
- Min dansklærer/matematiklærer lytter til mig i timerne
- Jeg respekterer min dansklærer/matematiklærer
- Min dansklærer/matematiklærer er en dygtig underviser.

Indeks om karakteristika ved undervisningen:

- Min dansklærer/matematiklærer sørger for, at der er ro i klassen
- Min dansklærer/matematiklærer giver mig spændende opgaver
- Når vi arbejder i grupper i dansk/matematik, er det tydeligt, hvad det er, læreren vil have os til at lave
- Min dansklærer/matematiklærer viser mig tit, hvad dansk/matematik kan bruges til i min hverdag.

Indeks om tydelighed og klare mål i undervisningen

- Jeg ved, hvad min lærer forventer, at jeg skal vide og kunne i dansk/matematik
- Min dansklærer/matematiklærer fortæller mig tit, hvordan jeg klarer mig i forhold til de mål, der er i dansk/matematik
- Min dansklærer/matematiklærer fortæller mig tit, hvordan jeg kan blive endnu bedre til dansk/matematik
- Min dansklærer/matematiklærer sørger tit for, at de opgaver, jeg får i dansk/matematik, passer til mit niveau
- Jeg ved, hvad jeg skal lære i dansk/matematiktimerne
- Jeg ved, hvordan jeg bliver bedre til dansk/matematik.

Indeks om eksterne aktiviteter i skoletiden (vers. 2018)

- Hvor tit har I besøg af en voksen uden for skolen til at undervise (fx politiet eller musikere)?
- Hvor tit er I på ture uden for skolen (fx museum, bondegård eller virksomhed)?
- Hvor tit har I undervisning uden for skolen (i sportsklubber, naturen, byen eller andet)?

Indeks om fysisk aktivitet (2014 og 2018):

- Tænk på en normal dag. Hvor meget tid bruger du på at være fysisk aktiv i skolen (både i timerne og i frikvartererne)?
- Jeg kan lide at være fysisk aktiv i skolen.

Anm.: Indekset om eksterne aktiviteter i skoletiden inddrages i denne rapport i en 2018-udgave. Mens indekset dækker over de samme spørgsmålsformuleringer som i tidligere indeks, er svarkategorierne i 2018 ændret og kan derfor ikke sammenlignes med tidligere år. Eleverne svarer nu "Mere end 1 gang om måneden", "1 gang om måneden", "Mindre end 1 gang om måneden" eller "Aldrig".

Kilde: Undervisningsministeriets 5. dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevspørgeskema, 2018.

Vi beskriver dels, hvordan elevens placeringer på disse indeks hænger sammen med deres deltagelse og interesse i undervisningen samt deres generelle trivsel i skolen (jf. afsnit 2.2 og 2.3), og dels hvorvidt disse sammenhænge har større betydning for nogle frem for andre grupper af elever.

3.2 Indeksbesvarelser for elever på mellemtrin og i udskoling

Vi indleder analysen med en kort oversigt over elevernes besvarelser som udtrykt ved de udvalgte indeks for elever på mellemtrinnet og i udskoling. De to første rækker i Tabel 3.1 beskriver de to udfaldsmål: *faglig deltagelse og interesse* samt *generel skoletrivsel* for henholdsvis mellemtrinnet og udskoling, mens de fire næste rækker beskriver elevernes oplevelse af undervisningen. Tabellen viser antallet af besvarelser og andelen af elever, der scorer højt på de valgte indeks. Det vil sige, at de på en skala fra 0,0 til 1,0 har en indeksværdi over 0,7. Dog har vi for indekset for eksterne aktiviteter, *ingen* elever, som scorer højt. Derfor anvendes her andelen af elever, der scorer over middel på indekset (0,5). Det betyder samtidig, at analyserne af eksterne aktiviteter ikke er umiddelbart sammenlignelige med de øvrige forhold for oplevelse af undervisningen.

Tabel 3.1 Beskrivende statistik. Elever, der placerer sig over 0,7 på udvalgte indeks. Mellemtrin og udskoling. 2018.

	Mellemtrin		Udskoling	
	Pct. scorer højt	Antal besvarelser	Pct. scorer højt	Antal besvarelser
<i>Udfaldsmål</i>				
Generel skoletrivsel	75,3	11.988	68,4	9.268
Faglig interesse og deltagelse	67,6	9.475	62,5	7.955
<i>Elevernes oplevelse af undervisningen</i>				
Lærer-elev-relationer	86,3	11.819	75,4	8.998
Karakteristika ved undervisningen	59,3	10.754	43,7	8.557
Tydighed og klare mål	69,7	9.291	52,9	7.931
Eksterne aktiviteter ¹	24,2	7.587	11,9	7.603
Fysisk aktivitet	44,9	9.950	15,2	7.968

Anm.: Tallene angiver antal besvarelser (elever) fordelt på de enkelte indeks i 2018, samt hvor stor en procentdel af elever, der scorer, og som har scoret mindst 0,7 eller derover på det givne indeks, med undtagelse af eksterne aktiviteter.

Note:¹ En høj score på indekset for eksterne aktiviteter er defineret ved, at man scorer 0,7 eller derover

Kilde: VIVE.

Eleverne på mellemtrinnet scorer generelt højere på alle indeks sammenlignet med eleverne i udskoling, hvilket vi også har set som det gennemgående træk i kapitel 2. Eksempelvis trives 75 pct. af eleverne på mellemtrinnet i høj grad i skolen, mens dette gælder for 68 pct. af eleverne i udskoling. Tilsvarende har fx 86 pct. af eleverne på mellemtrinnet gode relationer til lærerne, og blot 75 pct. af eleverne i udskoling. De største forskelle finder vi for fysisk aktivitet, hvor 45 pct. af eleverne på mellemtrinnet i høj grad er fysisk aktive eller kan lide at være det i skoletiden, mens det gælder for 15 pct. af udskolingseleverne (jf. Tabel 3.1). Der er også en tendens til, at lærere i udskoling i gennemsnit scorer en smule lavere på indeks for de områder, vi måler på, samt har mindre fokus på såvel faglighed som trivsel, når man sammenligner dem med lærere på mellemtrinnet (Jensen, Skov & Thranholm, 2018).¹¹

¹¹ Vi henviser til boksen på side 22 for en gennemgang af, hvilke specifikke spørgsmål, der i disse indeks.

3.3 Resultater af elevernes oplevelse af undervisningen og sammenhængen med trivsel samt deltagelse i skolen

Dette afsnit viser, hvordan elevernes trivsel og deltagelse hænger sammen med deres oplevelse af undervisningen og hverdag i skolen. Vi sammenligner de elever, som i høj grad har en positiv oplevelse af deres undervisning, med elever fra samme skole og samme årgang, som i mindre grad har en positiv oplevelse af skolen. De statistiske analyser gennemføres som skole-klasse-trin-fixed-effects regressioner, hvor vi dels tager højde for socioøkonomiske forskelle mellem eleverne og dels tager højde for forskelle mellem skoler og klassetrin. Modellerne har de fordele, at de til en vis grad tager højde for alt det, der skaber forskellige rammer for undervisningen på forskellige skoler og mellem forskellige årgange. Vi afholder os fra at udtale os om kausale effekter, da modellerne ikke fuldstændig tager højde for, at der på en given skole kan være stor forskel på, hvor socialt velfungerende den enkelte klasse er, eller at forskellige lærere på årgangen kan have vidt forskellige erfaringer med fx klasserumsledelse.¹²

Rent praktisk ser vi på sammenhængen mellem at score højt på et indeks for oplevelse af undervisningen og højt på indeksene for generel skoletrivsel og faglig deltagelse og interesse. Når vi undersøger sammenhængene på denne måde, giver det en simplere fortolkning af resultaterne i Tabel 3.2. Den umiddelbare fortolkning af Tabel 3.2 bliver, at elever på mellemtrinnet med gode relationer til deres lærer har 37 procentpoint større sandsynlighed for også at trives rigtig godt i skolen, sammenlignet med deres klassekammerater med mindre gode lærer-elev-relationer.

De korrigerede sammenhænge er vist i Tabel 3.2, hvor første og anden resultatkolonne viser sammenhængene for eleverne på mellemtrinnet, mens tredje og fjerde kolonne viser resultaterne for elever i udskolingen.

¹² Vi finder resultater i samme størrelsesorden, når vi anvender en skole-klasse-fixed-effects frem for en skole-klasse-trin-fixed-effects model. Forskellen er, at vi med den nuværende model sammenligner elever på tværs af fx mellemtrinnet på skolen frem for at sammenligne elever med deres egne klassekammerater i klassen. Mens skole-klasse-fixed-effects modellen fastholder flere forhold på skolen og for klassen, kommer vi med denne model også til at se bort fra flere elevbesvarelser, idet vi skal have mindst to besvarelser fra eleverne i klassen på alle de anvendte indeks. Vi har i denne rapport derfor anvendt den model, hvor flest elevbesvarelser indgår, når resultaterne ikke ændrer sig væsentligt fra den ene model til den anden.

Tabel 3.2 Sammenhænge mellem oplevelse af undervisning og generel skoletrivsel og faglig interesse og deltagelse. Skole-klassetrin-fixed-effects. Mellemtrin og udskoling, 2018.

Indeks	Mellemtrin		Udskoling	
	Trivsel	Deltagelse	Trivsel	Deltagelse
Lærer-elev-relationer over 0,7	0,37 *** (0,02)	0,42 *** (0,02)	0,26 *** (0,01)	0,38 *** (0,02)
Antal elevbesvarelser	11.283	8.995	8.853	7.675
Karakteristika ved undervisningen over 0,7	0,25 *** (0,01)	0,32 *** (0,01)	0,22 *** (0,01)	0,32 *** (0,01)
Antal elevbesvarelser	10.313	8.462	8.427	7.455
Tydighed og klare mål over 0,7	0,24 *** (0,01)	0,27 *** (0,01)	0,21 *** (0,01)	0,27 *** (0,01)
Antal elevbesvarelser	8.992	7.391	7.829	6.944
Eksterne aktiviteter over 0,5	0,06 *** (0,01)	0,04 ** (0,02)	0,06 *** (0,02)	0,01 (0,02)
Antal besvarelser	7.204	6.224	7.398	6.754
Fysisk aktivitet over 0,7	0,08 *** (0,01)	0,09 *** (0,01)	0,08 *** (0,01)	0,06 *** (0,02)
Antal elevbesvarelser	9.514	8.106	7.852	7.245

Anm.: Analyserne er foretaget som separate beregninger. Korrigeret for elevbaggrund og klassetrin. (*) = $p < 0,10$, ** = $p < 0,05$, *** = $p < 0,01$. Test af forskelle mellem estimater for mellemtrin og udskoling viser, at kun modellerne for lærer-elev-relationer er statistisk signifikant forskellige for de to skoletrin.

Kilde: VIVE.

Analysen har overordnet set fire pointer, som vi gennemgår i det følgende. Resultaterne viser:

- For det første, at stort set alle indeks, der indrammer elevernes oplevelse af undervisningen og deres hverdag i skolen, har en signifikant og positiv sammenhæng med elevernes trivsel og deltagelse både på mellemtrinnet og i udskoling.
- For det andet, at sammenhængen mellem elevernes oplevelse af undervisningen og deres faglige deltagelse de fleste steder er stærkere end sammenhængen med deres trivsel. Dette gælder både for elever på mellemtrinnet og i udskoling.
- For det tredje, at sammenhængen mellem elevernes trivsel og deltagelse på den ene side og deres relationer til lærerne på den anden side er stærkest. Herudover er sammenhængen mellem elevernes faglige deltagelse og indekset for karakteristika ved undervisningen stærkere end sammenhængen med indekset for tydelighed og klare mål og indekset for fysisk aktivitet i skolen.
- For det fjerde, at sammenhængen mellem elevernes oplevelse af undervisningen og skoletrivslen er stærkere for elever på mellemtrinnet end i udskoling. Det gælder især for relationer til lærerne.

Elevernes oplevelse af undervisningen har en signifikant og positiv sammenhæng med både deres faglige deltagelse og deres trivsel

Alle fem indeks, der indrammer elevernes oplevelse af undervisningen og deres hverdag i skolen, har en signifikant og positiv sammenhæng med elevernes trivsel og deltagelse både på mellemtrinnet og i udskoling. Resultaterne viser fx, at elever, der scorer højt på indekset for karakteristika ved undervisningen, dvs. elever, der oplever ro i undervisningen, god klasseledelse, godt undervisningsmiljø samt tydelighed og klare forventninger til dem, har 32 procentpoint større sandsynlighed

for også i høj grad at deltage i (og være interesseret i) undervisningen *sammenlignet med* de elever, der ikke scorer højt på indekset. Det gælder både for elever på mellemtrinnet og i udskoling. Med andre ord udvises større deltagelse og interesse blandt de elever, der i højere grad oplever, at deres lærer sørger for ro i klassen, giver dem spændende opgaver, tydeliggør, hvad opgaver i gruppearbejde går ud på, og som også ofte viser, hvad dansk eller matematik kan bruges til i hverdagen (sammenlignet med de elever, der ikke oplever, at der fx er ro i klassen). Interessant er det at bemærke, at det særligt er spørgsmålet om, hvorvidt eleverne oplever, at lærerne sørger for ro i klassen, som er det enkeltspørgsmål i indekset for karakteristika ved undervisningen, der har den stærkeste sammenhæng med elevernes faglige deltagelse og interesse (jf. Bilagstabel 4.1).

Elevernes oplevelse af undervisningen har en stærkere sammenhæng med deres faglige deltagelse og interesse end med deres trivsel

Elevernes oplevelse af undervisningen og hverdag i skolen har en stærkere sammenhæng med deres faglige deltagelse og interesse end med deres skoletrivsel. Dette gælder både for elever på mellemtrinnet og i udskoling. Vi ser det ud fra, at sammenhængene mellem oplevelser af skolen og deltagelse og interesse generelt er tydeligere end sammenhængene med trivsel. Eksempelvis er der 27 procentpoint større sandsynlighed for, at eleverne i høj grad deltager og er interesseret i undervisningen, hvis eleverne samtidig i høj grad oplever, at der er tydelighed og klare mål med undervisningen, mens der er 21-24 procentpoint større sandsynlighed for, at eleverne har høj trivsel, hvis lærerne kan skabe tydelighed og klare mål med undervisningen (sammenlignet med de elever, der ikke oplever samme tydelighed). Det svarer til, at 39 pct. flere elever på mellemtrinnet og 51 pct. flere i udskoling har høj faglig deltagelse og interesse, hvis der er meget tydelighed og klarhed omkring målene i den fagspecifikke undervisning. I forhold til trivslen, så svarer det til, at 34 pct. på mellemtrinnet og 40 pct. i udskoling vil have meget høj skoletrivsel, hvis der samtidig er høj tydelighed og klare mål. Indekset for tydelighed og klare mål indeholder elevernes oplevelse af, at lærerne ofte fortæller dem, hvordan de klarer sig i forhold til de fagspecifikke mål, eller at lærerne sørger for opgaver af passende sværhedsgrad. Ser vi på de enkelte spørgsmål i indekset for tydelighed og klare mål, er sammenhængene med deltagelse og trivsel næsten lige stærke alle sammen.

Forskelle i sammenhængene mellem oplevelse af undervisningen og elevernes deltagelse og trivsel

Generelt finder vi forskelle i, hvor stærke sammenhængene er mellem de forskellige aspekter af oplevelse af undervisningen og elevernes deltagelse og trivsel. For både trivsel og deltagelse gælder, at sammenhængen mellem elevernes relationer til lærerne er stærkest, mens sammenhængen med elevernes oplevelse af fysisk aktivitet i skolen er væsentlig svagere. Herudover er sammenhængen mellem elevernes faglige deltagelse og indekset for karakteristika ved undervisningen stærkere end fx sammenhængen med indekset for tydelighed og klare mål.

Elever på mellemtrinnet, der har gode lærer-elev-relationer, har 42 procentpoint større sandsynlighed for at udvise faglig deltagelse og interesse sammenlignet med deres klassekammerater, der ikke scorer højt på indekset for lærer-elev-relationer. Med andre ord: De elever, der oplever, at deres lærer gør noget for, at de har det godt i klassen, lytter til dem i timerne, og respekterer læreren og synes, at han/hun er en dygtig underviser, udviser i højere grad faglig deltagelse og interesse.

Resultaterne af analyserne viser derudover, at sammenhængen mellem elevernes deltagelse og indekset for karakteristika ved undervisningen er stærkere end sammenhængen med indekset for tydelighed og klare mål. Mens elever på mellemtrinnet, der scorer højt på indekset for karakteristika ved undervisningen, har 32 procentpoint større sandsynlighed for også i høj grad at deltage i (og være interesseret i) undervisningen, har elever, der scorer højt på indekset for tydelighed og klare

mål, 27 procentpoint større sandsynlighed for i høj grad at deltage, *sammenlignet med* de elever på mellemtrinnet, der ikke scorer højt i indekset for tydelighed og klare mål (jf. tabel 3.2).

Generelt er sammenhængene svagest mellem elevernes deltagelse og trivsel på den ene side og fysisk aktivitet eller eksterne aktiviteter på den anden. Der er fortsat en positiv sammenhæng mellem disse elementer og elevernes deltagelse samt trivsel, til trods for at hverken motion og bevægelse eller eksterne aktiviteter er noget, som de fleste elever oplever særlig ofte. 44 pct. af lærere (der underviser på mellemtrinnet) svarer, at de anvender motion og bevægelse mindst 2 gange om ugen, mens det samme gør sig gældende for 27 pct. af lærerne i udskoling (Jensen, Skov & Thranholm, 2018). I det hele taget er det svært at sammenligne sammenhængene for fysisk aktivitet og eksterne aktiviteter med fx elevernes relationer til lærerne eller elevernes oplevelse af undervisningen, fordi spørgsmål om fysisk aktivitet og eksterne aktiviteter handler om hyppigheden af en aktivitet eller mængden af bevægelse, mens spørgsmålene om lærer-elev-relationer omhandler elevernes vurdering af relationen. Vi kan imidlertid heller ikke udelukke at fx øget motion og bevægelse i dansk-undervisningen i sig selv påvirker elevernes relationer til lærerne eller deres generelle oplevelse af undervisningen i dansk.

Sammenhængen mellem elevernes relationer til deres lærere og deres trivsel er stærkere for elever på mellemtrinnet end i udskoling

Sammenhængen mellem elevernes oplevelse af hverdagen i skolen på den ene side og deres trivsel og faglig deltagelse på den anden er grundlæggende ikke forskellig for elever i udskoling frem for elever på mellemtrinnet. Det gælder dog ikke, når man ser på betydningen af elevernes relationer til lærerne. Her er der en stærkere sammenhæng mellem elevernes relationer til lærerne og elevernes trivsel samt faglig deltagelse på mellemtrinnet end for eleverne i udskoling. For eleverne på mellemtrinnet viser tabel 3.2 eksempelvis, at der er 37 procentpoint større sandsynlighed for i høj grad at trives i skolen, hvis eleverne samtidig i høj grad har gode relationer til deres lærere, hvilket svarer til 43 pct. flere elever. Til sammenligning finder vi, at elever i udskoling har 26 procentpoint større sandsynlighed for i høj grad at trives, når de samtidig har gode relationer til lærerne, hvilket svarer til 34 pct. flere elever.¹³ Indekset for lærer-elev-relationer dækker blandt andet over, om læreren gør noget for, at man har det godt i klassen, om læreren lytter til eleven, om eleven respekterer læreren, eller om eleven vurderer læreren til at være en dygtig underviser. Ser vi særskilt på, hvordan de enkelte spørgsmål i indekset for lærer-elev-relationer hænger sammen med elevernes deltagelse og trivsel, er der en signifikant og positiv sammenhæng for alle fire enkeltspørgsmål. Det er interessant at bemærke, at det er ved spørgsmålet om, hvorvidt eleverne respekterer deres lærer, at vi finder den stærkeste sammenhæng mellem elevernes oplevelse af undervisningen og deres deltagelse og trivsel, jf. Bilagstabel 4.1.

3.4 Elevernes oplevelse af undervisningen og hverdag i skolen, fordelt på forskellige elevgrupper

I dette afsnit ser vi nærmere på, hvorvidt elevernes oplevelse af undervisningen og relationerne til deres lærere har større betydning for nogle grupper frem for andre grupper for deres trivsel samt faglige deltagelse og interesse. Analysen kan hermed indikere, hvilke typer af elever man skal være særligt opmærksom på, at lærerne fx får skabt gode relationer til. Analysen er også relevant i forhold til at komme et skridt nærmere en forståelse af, hvorvidt nogle forhold i klasserummet synes at have

¹³ Vi har testet, om forskellen mellem resultaterne på mellemtrinnet og udskoling er signifikant forskellige fra hinanden. Sammenhængen er lidt stærkere for mellemtrinnet ved karakteristika ved undervisningen, tydelighed og klare mål og elevernes relationer til lærerne.

en større betydning end andre, når man ser på forskellige typer af elever. I analysen ser vi på følgende elevgrupper:

- Drengene versus piger
- Elever, der ikke bor sammen med begge forældre versus elever fra kernefamilier
- Elever med anden etnicitet end dansk versus etnisk danske elever
- Forældre uden en erhvervskompetencegivende uddannelse versus forældre med¹⁴
- Sårbare elever versus ikke sårbare elever.¹⁵

Grupperne er valgt, fordi de i mange tidligere analyser har vist at være forskellige, når det dels gælder trivsel men også deres deltagelse og interesse samt ikke mindst faglige resultater (se fx Hansen, Jensen & Nielsen, 2017; Jensen, Arendt & Nielsen, 2018; Rangvid, 2018). I de næste afsnit gennemgår vi resultaterne for de enkelte grupper af elever detaljeret, men overordnet set finder vi to tendenser. For det første, er det hovedsageligt elevernes karakteristika af undervisningen og deres oplevelse af tydelighed og klare mål, hvor sammenhænge er stærkest for de udvalgte grupper. For det andet, at det i højere grad er for trivsel end elevernes deltagelse, hvor vi finder de stærkeste sammenhænge for de udvalgte grupper. Resultaterne fremgår af Bilagstabel 3.1.

Det er værd at bemærke, at alle resultater er relative i den forstand, at resultater for fx drengene altid ses i forhold til, hvordan sammenhænge er for pigerne. Når vi fx ser, at der ikke er nogen sammenhæng mellem drenges relationer til lærerne og deres trivsel, så betyder det blot, at relationer til lærerne hverken har *større eller mindre* betydning for drengene end pigerne. I Tabel 3.2 så vi, at piger og drenge samlet set i høj grad synes påvirket af deres relationer til lærerne, idet relationer til lærerne har en signifikant og positiv sammenhæng med både elevernes trivsel og faglige deltagelse og interesse.

Forskelle mellem drenge og piger

Når vi ser på drengenes generelle trivsel i skolen er den på samme niveau som pigerne, mens deres faglige deltagelse og interesse i skolen ligger lidt lavere (jf. Figur 2.2 og 2.4). Vi finder, at sammenhængen mellem indeks for karakteristika ved undervisningen på den ene side og faglig deltagelse på den anden side er stærkere for drenge end for pigerne (jf. Bilagstabel 3.1), hvor karakteristika ved undervisningen blandt andet indeholder oplevelsen af ro i klassen, klasseledelse og klare mål for undervisningen.

Fysisk aktivitet synes i højere grad at spille en rolle for drengene end for pigerne. Sammenhængen mellem drengenes deltagelse og interesse, og hvorvidt de kan lide at være fysisk aktive i skolen, og hvor lang tid de bruger på at være fysisk aktive i løbet af en almindelig skoledag, er stærkere end for pigerne. Det skal her understreges, at vi ikke på baggrund af dette kan konkludere, at hvis drenge er mere fysisk aktive end pigerne, vil det minimere skellet mellem drenge og pigers faglige deltagelse i undervisningen. Vi kan blot sige, at der i 2018 er en sammenhæng mellem indeksene for fysisk aktivitet og faglig deltagelse og interesse, som er stærkere for drengene end for pigerne.

Elever med anden etnisk baggrund end dansk

De beskrivende analyser viste, at elever med anden etnisk baggrund end dansk trives i skolen i lige så høj grad som deres etnisk danske klassekammerater, ligesom deres deltagelse i undervisningen

¹⁴ Nærmere betegnet er en erhvervskompetencegivende uddannelse en erhvervsfaglig uddannelse eller en videregående uddannelse. Ungdomsuddannelser som stx betegnes ikke som en erhvervskompetencegivende uddannelse.

¹⁵ Der er her tale om elever, som scorer hhv. inden for og uden for normalområdet på SDQ-skalaen, jf. kapitel 2.

er på niveau med etnisk danske elever. Elever med anden etnicitet scorer dog lidt højere på indeks for tydelighed og klare mål samt indeks for karakteristika ved undervisningen.

Blandt elever med anden etnisk baggrund end dansk er sammenhængen mellem trivslen og elevernes oplevelse af undervisningens karakteristika stærkere end for etnisk danske elever. Sammenhængen synes ikke at være stærkere med hensyn til deres faglige deltagelse (end blandt etnisk danske elever). Særligt synes tydelighed og klare mål i undervisningen at have en stærkere sammenhæng for trivslen hos elever med anden etnisk baggrund end dansk. Indekset for tydelighed og klare mål handler blandt andet om, hvorvidt eleverne oplever, at de fx ved, hvad læreren forventer af dem, eller at lærerne tydeliggør, hvordan eleverne bliver bedre. Ligeledes finder vi en positiv sammenhæng mellem elevernes trivsel og karakteristika ved undervisningen for elever med anden etnisk baggrund (jf. Bilagstabel 3.1). Det vil fx sige, at det, at dansklærer/matematiklærer sørger for ro, og at lærerne viser, hvad det givne fag kan bruges til i hverdagen osv., synes at spille en vigtigere rolle for trivslen blandt etniske minoritets elever end hos etnisk danske elever.

Elever, der ikke bor sammen med begge forældre

De beskrivende analyser viste, at elever, der ikke bor sammen med begge forældre, generelt trives lidt dårligere i skolen end de elever, der bor sammen med begge forældre. Samtidig har de heller ikke samme niveau af faglig deltagelse som deres klassekammerater (jf. afsnit 2.3). For denne gruppe finder vi en positiv oplevelse af de karakteristika ved undervisningen, der indgår i indekset herfor, i højere grad påvirker deres trivsel og deltagelse positivt set i forhold til de elever, der bor sammen med begge forældre.

Elever, hvis forældre ikke har en erhvervskompetencegivende uddannelse

Tidligere så vi, at elever fra hjem, som ikke har en erhvervskompetencegivende uddannelse, både trives dårligere og har lidt mindre grad af faglig deltagelse og interesse i skolen, end de elever, som kommer fra hjem, hvor forældrene har en erhvervskompetencegivende uddannelse (jf. afsnit 2.3). For denne gruppe af elever, ligesom fx elever med anden etnicitet end dansk, er det også karakteristika af undervisningen (dvs. oplevelse af struktur, ro og relevans af undervisningen), som har en positiv sammenhæng med deres trivsel (og marginalt også for deres faglig deltagelse). Med andre ord vil undervisning, hvor læreren tydeliggør, hvad opgaverne i gruppearbejdet går ud på og ofte giver eksempler på, hvorfor det er nyttigt at lære dansk og matematik, være relativt set vigtigere for trivslen blandt elever fra uddannelsesfremmede hjem end for elever fra uddannelsesvante hjem.

Sårbare elever

Sårbare elever deltager i og interesserer sig i gennemsnit i mindre grad for skolen og trives ikke i lige så høj grad som deres klassekammerater (jf. afsnit 2.2 og 2.3). De har heller ikke samme stærke relationer til lærerne eller samme oplevelse af, at de bliver hørt og set i klassen. I store træk scorer de sårbare elever generelt dårligere på alle de områder af elevernes oplevelse af skoledagen, som vi har beskrevet i kapitel 2.

For de sårbare elever finder vi en stærkere positiv sammenhæng end hos andre elever mellem karakteristika ved undervisningen og tydelighed og klare mål og deres trivsel (jf. Bilagstabel 3.1). Karakteristika ved undervisningen har endvidere en stærkere positiv sammenhæng med de sårbare elevers faglige deltagelse og interesse sammenlignet med andre elever. Selvom vi ikke kan sige noget om kausaliteten, så signalerer disse sammenhænge, at struktur og klare rammer i skolen formentligt er med til at hjælpe de elever, som har socio-emotionelle udfordringer. Resultatet er i høj grad samstemmende med tidligere analyser af betydningen af forskellige karakteristika ved undervisningen for både sårbare elever og elever med svagere social baggrund. Der er ikke et direkte overlap mellem grupperne af sårbare elever og elever med svagere social baggrund, men Nielsen,

Keilow & Westergaard (2017) viser, at sårbare elever oftere har en svagere social baggrund end øvrige elever. En af de væsentligste pointer i Winter og Nielsen (2013) er, at tydelige faglige rammer og god klasserumsledelse har en positiv indvirkning på elevernes faglige præstationer og i særlig grad hjælper elever med svagere social baggrund. Tidligere studier viser endvidere, at klasserumsledelse med tydelige rammer for læring i særlig grad har betydning for elever med svagere social baggrund, netop fordi disse elever i mindre grad er i stand til at afkode de mere uskrevne regler for, hvordan man begår sig i klasseværelset (Breen & Johnsson, 2005). Rangvid (2018) peger også på, at elevernes motivation og engagement har stor betydning for elevernes faglige resultater – også for de mere sårbare elever.

Vi finder, at hyppige eksterne aktiviteter i højere grad synes at fremme sårbare elevers trivsel end øvrige elevers. Dette selvom de sårbare elever generelt er lidt mindre begejstrede over eksterne aktiviteter, der bryder med skoledagens ellers mere faste rammer. Vi finder også, at fysisk aktivitet har en relativt set mindre positiv sammenhæng med deres deltagelse end for andre elever. Dette stemmer overens med, at de generelt set dyrker mindre fysisk aktivitet i skolen og ikke i lige så høj grad kan lide at bevæge sig i skolen. Det er vigtigt at pointere, at gruppen af sårbare elever består af elever med meget forskelligartede behov, eksempelvis både indad- og udadreagerende elever. Vi ved eksempelvis fra tidligere analyser, at udadreagerende elever bedre kan lide ture uden for skolen end de indadreagerende elever (Nielsen, Keilow & Westergaard, 2017). I vores stikprøve har vi lidt flere udadreagerende (12,6 pct.) elever end indadreagerende elever (6,9 pct.), hvilket kan være med til at forårsage ovenstående sammenhæng mellem eksterne aktiviteter og trivsel for de sårbare elever.

Vi finder, at de sårbare elevers relationer til lærerne har en relativt set mindre positiv sammenhæng med deres deltagelse. Det betyder ikke, at elevernes relationer til lærerne er uden betydning for de sårbare elever, men blot at sammenhængen er stærkere for de elever, der ikke er sårbare. Vi ved fra tidligere analyser, at sårbare elever i det hele taget har det sværere i deres relationer til lærere såvel som til klassekammeraterne end de øvrige elever (Nielsen, Keilow & Westergaard, 2017), men i gennemsnit har de i nogen grad gode relationer til lærerne.¹⁶ De sårbare elever ligger dog væsentligt lavere, når det gælder andelen med høj faglig deltagelse og interesse.¹⁷ Det er derfor vores *tolkning*, at for denne gruppe af elever skal der "mere til" for at hæve deres faglige deltagelse og interesse end "blot" at skabe gode relationer mellem lærer og elever.

3.5 Opsummering

I dette kapitel har vi set nærmere på sammenhængene mellem elevernes oplevelse af undervisningen og deres generelle skoletrivsel samt deres faglige deltagelse og interesse. Elevernes oplevelse af undervisningen er defineret ud fra tre indeks, der indrammer deres mere generelle oplevelse af undervisningen og af lærerne: lærer-elev-relationer, karakteristika ved undervisningen, tydelighed og klare mål, samt to indeks, der forholder sig til to af reformelementerne: fysisk aktivitet og eksterne aktiviteter.

Der er en positiv sammenhæng med både elevernes trivsel og deres faglige deltagelse inden for stort set alle fem indeks. Særligt de tre indeks om elevernes relationer til lærerne, tydelighed og klare mål samt elevernes karakteristika af undervisningen synes at have en stærkere sammenhæng med elevernes faglige deltagelse, end de har for elevernes trivsel.

¹⁶ 68 pct. af de sårbare elever har i høj grad gode relationer til lærerne, mod 83 pct. af de øvrige elever.

¹⁷ 50 pct. af de sårbare elever scorer højt på faglig deltagelse og interesse, mod 76 pct. af de øvrige elever.

De to indeks: relationer til lærerne og elevernes karakteristik af undervisningen har de stærkeste sammenhænge med elevernes deltagelse og trivsel under ét. Elevernes oplevelse af tydelighed og klare mål kommer dernæst, mens vi finder de svageste sammenhænge mellem elevernes oplevelse af fysisk aktivitet og eksterne aktiviteter i skolen og deres trivsel samt deltagelse.

Analyserne er foretaget særskilt for mellemtrinnet og udskolingen, og i det hele taget finder vi positive sammenhæng for elevernes oplevelse af undervisningen og deres deltagelse samt trivsel for både mellemtrinnet og udskolingen. Det interessante er her, at undervisningen i mindst lige så høj grad fx skal være struktureret, praksisnær og med et klart mål for øje for udskolingen som for mellemtrinnet.

Ser vi på de grupper af elever, som ofte har dårligere faglige resultater,¹⁸ finder vi en generel tendens til, at oplevelsen af karakteristika ved undervisningen og af tydelighed og klare mål med undervisningen hos disse elever i højere grad synes at spille en rolle for deres trivsel end hos de øvrige elever. Spørgsmålene i de to indeks dækker fx over, hvorvidt læreren er i stand til at skabe ro i klassen, hvorvidt eleven oplever, at der gives spændende opgaver, lærerne udtrykker klare forventninger til, hvad den enkelte elev skal lære eller elevens oplevelse af at vide, hvad han skal lære.

Vi finder en positiv sammenhæng mellem elevernes oplevelse af elementer af klasserumsledelse og faglig deltagelse og interesse for de elever, der typisk har dårligere faglige resultater. Med elementerne af klasserumsledelse tænkes der her på det, der indfanges ved indekset for karakteristika ved undervisningen. Denne sammenhæng er stærkere for alle svagere elevgrupper, på nær blandt minoritets elever. Resultatet er i nogen grad samstemmende med tidligere analyser af betydningen af forskellige karakteristika ved undervisningen og forskellige elevgrupper. Eksempelvis er en af de væsentligste pointer i Winter og Nielsen (2013), at tydelige faglige rammer og god klasserumsledelse har en positiv indvirkning på elevernes faglige præstationer, som i særlig grad kan hjælpe elever med svagere social baggrund. Nielsen, Keilow & Westergaard (2017) viser, at sårbare elever ofte også har en svagere social baggrund end andre elever. Derudover viser vores resultater, at elementer af god klasserumsledelse også hænger positivt sammen med sårbare elevers trivsel og deltagelse.

¹⁸ Det vil her sige elever med anden etnicitet end dansk, elever fra uddannelsesfremmede hjem, elever som ikke bor med begge forældre, og sårbare elever.

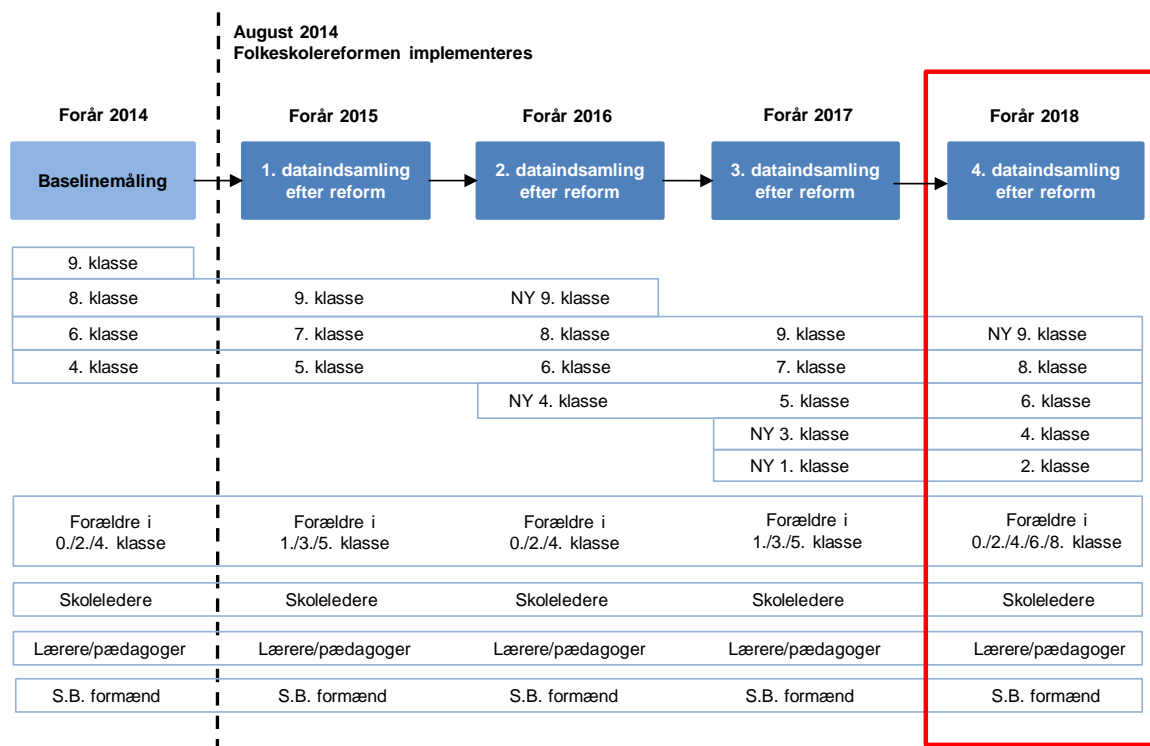
Bilag 1 Data og metode

Datagrundlag

I dette kapitel redegør vi for datagrundlaget for kortlægningen samt giver en kort introduktion til de statistiske metoder, vi anvender.

Overordnet set baserer datagrundlaget for denne rapport sig på elevbesvarelser fra foråret 2018 i forbindelse med den spørgeskemaundersøgelse, som Undervisningsministeriet igangsatte i forbindelse med evalueringen af folkeskolereformen. Dataindsamlingen løber fra foråret 2014, dvs. før reformen trådte i kraft, til og med 2018, dvs. fire år efter reformen. Bilagsfigur 1.1 illustrerer det overordnede design for dataindsamlingen – hvilke grupper der deltager samt hvornår. Den røde firkant viser, at vi nu er nået til 4. dataindsamling efter implementeringen af folkeskolereformen.

Bilagsfigur 1.1 Oversigt over dataindsamlingen i følgeforskningspanelet til folkeskolereformen 2014-2018

Anm.: Figuren viser de deltagende respondentgrupper i dataindsamlingen. Det drejer sig om elever på forskellige klassetrin, forældre, skoleledere, lærere og andet pædagogisk personale samt skolebestyrelsesformænd.

Kilde: VIVE – Det Nationale Analyse- og Forskningscenter for Velfærd.

Ved følgeforskningsprojektets opstart blev 400 folkeskoler fra hele landet tilfældig udvalgt til at deltage i panelet. Ud af de 400 skoler tog 213 skoler imod tilbuddet om at deltage. Her blev elever fra 4., 6., 8. og 9. klassetrin udvalgt til at deltage, mens forældre til elever på 0. og 2. klassetrin, lærere og pædagoger, skoleledere og skolebestyrelsesformænd blev spurgt, om de ville deltage. Det er som udgangspunkt de samme klasser, der følges i hvert nedslag – dog suppleres med nye klasser fra foråret 2016 og de efterfølgende år. For elever på 2. og 4. klassetrin er det i 2018 anden gang,

de deltager, for elever på 6. klassetrin er det tredje gang, mens elever på 8. klassetrin i 2018 deltager for femte gang. Der er suppleret med en ny 9. klasse.

Til denne rapport udgør datagrundlaget besvarelser fra 29.014 elever fordelt på 216 skoler i 2018, 21.145 elever fordelt på 206 skoler i 2016 og 28.450 elever på 225 skoler i 2014. Blandt elever i 2018 var svarprocenten 66,3 pct., mens den i 2016 var 57,6 pct. og 75,6 pct. i 2014.

Der er for alle år gennemført repræsentativitetsanalyser på skoleniveau for at undersøge, i hvilket omfang de skoler, der deltager med besvarelser, er repræsentative for alle folkeskoler i Danmark. Analyserne sammenligner skolernes elevgrundlag på en række socioøkonomiske baggrundskarakteristika, herunder køn, forældres uddannelsesniveau, forældres indkomst og arbejdsmarkedstilknudning, ligesom skolerne sammenlignes på en række skolekarakteristika såsom skolestørrelse, geografisk placering og elevernes karaktergennemsnit. Analyserne for 2014 og 2016 viser, at der samlet set kun er minimale forskelle mellem deltagende skoler og de resterende folkeskoler (for 2014 og 2016 henviser vi til Arendt m.fl., 2017 og for 2018 henviser vi til Friis-Hansen, Weber & Arendt, under udgivelse i 2018).

Sammenligning af elevbesvarelser over tid

Analyserne i denne rapport foretages som simple frekvens- og krydstabeller for elever i indskoling, mens analyserne for elever på mellemtrinnet og i udskoling baserer sig på sammenligninger af indeksberegninger over tid på samme måde som i tidligere statusrapporter. I denne rapport følger vi udviklingen på tværs af klassetrin for *alle* de elevdata, der er indsamlet i 2014, 2016 og 2018, når vi foretager sammenligninger mellem svarfordelinger på enkeltspørgsmål og indeksscorer. Denne femgangsmåde kan betegnes som "bruttometoden" og har den fordel, at så mange elever som muligt indgår i analyserne.¹⁹

Således bærer analyserne i særligt kapitel 1 og 2 præg af at være sammenligninger af to eller tre "øjebliksbilleder" af elevernes oplevelse af deres skolegang. Det er derfor ikke meningsfuldt at tale om "stigning" eller "fald" i elevers trivsel, da det ikke nødvendigvis er de samme elevers trivsel, der er undersøgt i de tre år. Vi taler derfor stedet om højere eller laverer *niveauer* af fx generel skoletrivsel.

Til at teste, om der er forskelle i niveauerne af fx trivsel, anvender vi t-test. T-testen kan vise, om gennemsnitsværdierne for et givent indeks er forskellige i to tidsperioder. Til at undersøge forskelle i svarfordelinger for elever i indskoling, anvender vi χ^2 -test. Da vi i tidligere rapporter har beskrevet ændringer fra 2014 til 2016, fokuserer vi i denne rapport på ændringer fra 2014 til 2018, dvs. fra før til efter reformen. T-testen angiver, om gennemsnitsværdierne er statistisk signifikant forskellige – dog ikke om de substantielt set er forskellige, mens χ^2 -testen siger, hvorvidt to fordelinger er statistisk uafhængige af hinanden.²⁰

Skole-klassetrin-fixed-effects

I temakapitlet undersøger vi sammenhænge mellem elevers indplaceringer på de indeks, der handler om oplevelsen af undervisningen på den ene side og de indeks, der handler om forskellige aspekter af engagement, deltagelse og trivsel på den anden. Vi anvender her et fixed-effect design,

¹⁹ En alternativ metode er at følge præcis de samme elever over tid.

²⁰ Et vigtigt forbehold ved χ^2 -testen er, at den ikke i sig selv siger noget om, hvordan to besvarelser hænger sammen, men snarere siger, at det ikke er tilfældigt, hvordan svarfordelingerne på de to spørgsmål relaterer sig til hinanden.

hvor vi analyserer forskelle inden for den enkelte skole og det enkelte klassetrin, (et såkaldt skole-klassetrin-fixed effect design). Med andre ord sammenligner vi fx elevernes oplevelse af undervisningen med deres (klasse)kammerater på mellemtrinnet. Lineære regressionsmodeller med fixed effect er en statistisk metode, der tager højde for en række af de forhold, der knytter sig til det, man vil undersøge, men som vi ikke kan observere i data (Firebaugh, Warner & Massoglia, 2013; Wooldridge, 2010). I disse analyser kan de være skolens organisering af årgangene, eventuelle udviklingsprojekter eller forhold, der relaterer sig til det fysiske eller psykiske undervisningsmiljø på den specifikke skole. Vi antager, at med en skole-klassetrin-fixed-effects model er disse forhold nogenlunde ens for alle elever på samme skole og på samme årgang. Derved giver denne metode os mulighed for at sammenligne elever med deres klassekammerater på årgangen. Metoden giver også mulighed for at tage højde for betydningen af en række skolerelaterede karakteristika, som kan have indflydelse på elevernes oplevelse af skolen – fx geografisk beliggenhed, ressourcer, arbejdsmiljø, ledelsesstil, forældreopbakning eller andre observerbare eller ikke-observerbare forhold.

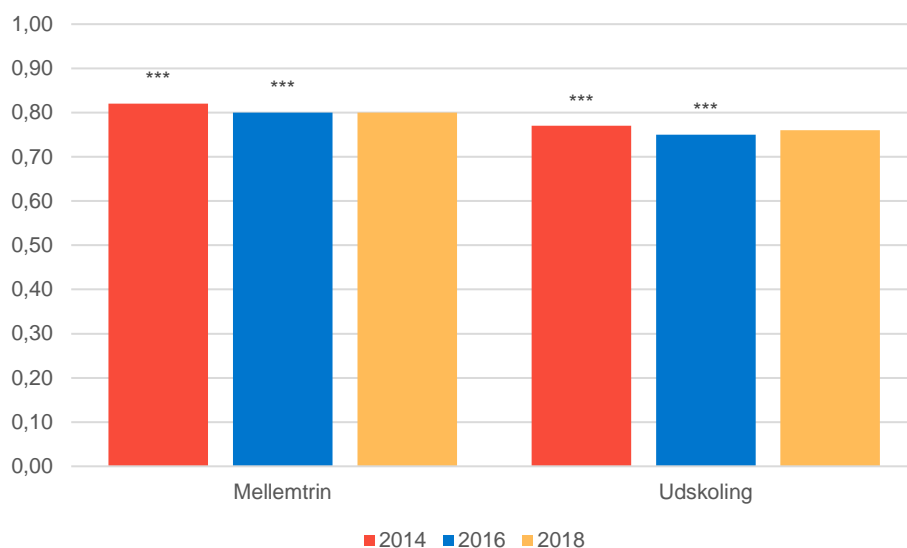
Samtidig kobler vi elevernes besvarelser med registerdata fra Danmarks Statistik, som gør det muligt at tage højde for så mange elevspecifikke, observerbare karakteristika som muligt, bl.a. forskelle i elevernes køn, alder, etnicitet, familieforhold samt en række socioøkonomiske baggrundskarakteristika som forældres indkomst- og uddannelsesniveau eller arbejdsmarkedstilknytning.

Bilag 2 Gennemsnit i indeks fordelt på mellemtrin og udskoling og ændringer over tid

I dette bilag viser vi de gennemsnitlige fordelinger på indeksene i kapitel 2. Vi opdeler indeksene særskilt på mellemtrin og udskoling, og viser udviklingen over tid inden for hvert skoletrin.

Når man sammenligner indeksscore på tværs af klassetrin, er der en tendens til, at ældre elever er en smule mere kritiske over for deres lærere. Dette kan skyldes mange forskellige faktorer, og det er svært at afgøre, om disse nuanceforskelle er udtryk for reelle forskelle i elevernes oplevelser. Det kan skyldes en form for *aldersbetinget modenhed*, hvor ældre elever har tendens til at placere sig mod spørgsmålets midterste svarmulighed, sammenlignet med yngre elever, hvilket gør det svært at sammenligne svar for forskellige klassetrin.

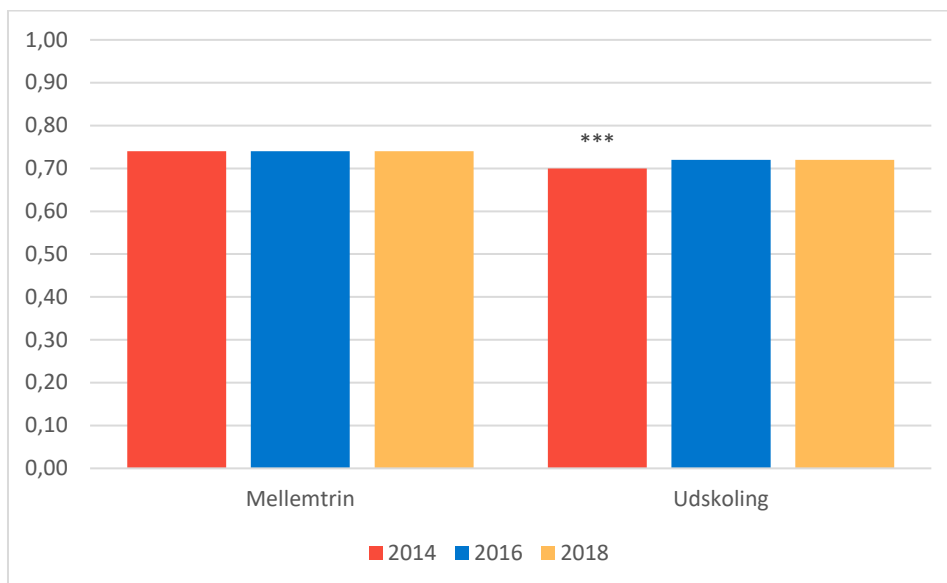
Bilagsfigur 2.1 Udvikling over tid i indeks for generel skoletrivsel, fordelt på forskellige klassetrin, 2014-2018

Anm.: Signifikante forskelle mellem gennemsnit er blevet undersøgt ved brug af t-test. ** = $p < 0,05$. *** = $p < 0,01$. Signifikansstjerner over 2016 indikerer forskelle mellem 2016 og 2018, mens stjerner over søjlen for 2014 indikerer forskelle mellem 2014 og 2018.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE

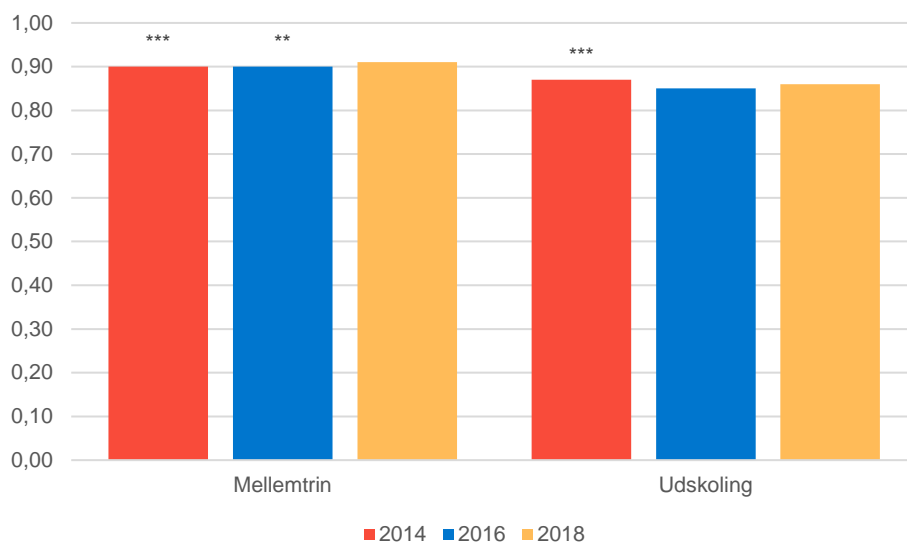
Bilagsfigur 2.2 Udvikling over tid i indeks for elevernes faglige deltagelse og interesse fordelt på forskellige klassetrin, 2014-2018

Anm.: Signifikante forskelle mellem gennemsnit er blevet undersøgt ved brug af t-test. ** = $p < 0,05$. *** = $p < 0,01$. Signifikansstjerner over 2016 indikerer forskelle mellem 2016 og 2018, mens stjerner over søjlen for 2014 indikerer forskelle mellem 2014 og 2018.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE

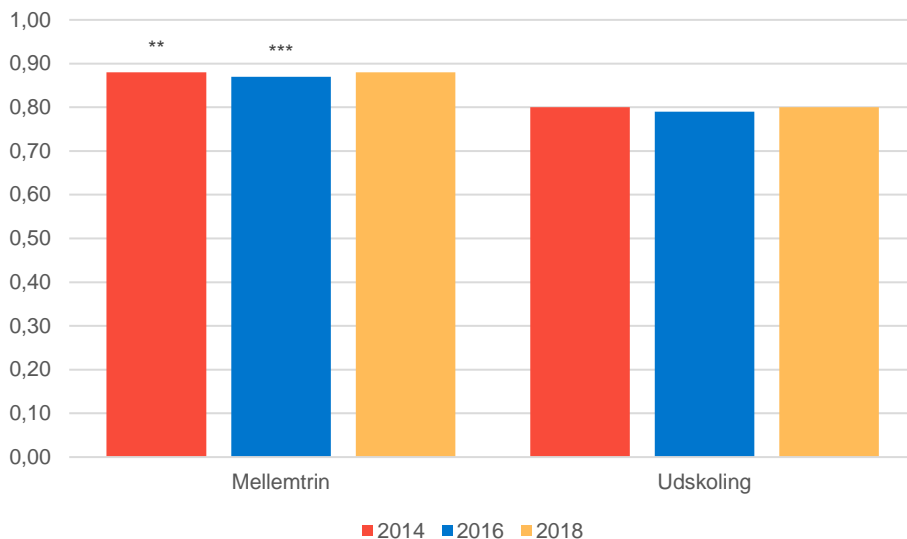
Bilagsfigur 2.3 Udvikling over tid i indeks for støtte fra familien, fordelt på forskellige klassetrin, 2014-2018

Anm.: Signifikante forskelle mellem gennemsnit er blevet undersøgt ved brug af t-test. ** = $p < 0,05$. *** = $p < 0,01$. Signifikansstjerner over 2016 indikerer forskelle mellem 2016 og 2018, mens stjerner over søjlen for 2014 indikerer forskelle mellem 2014 og 2018.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE

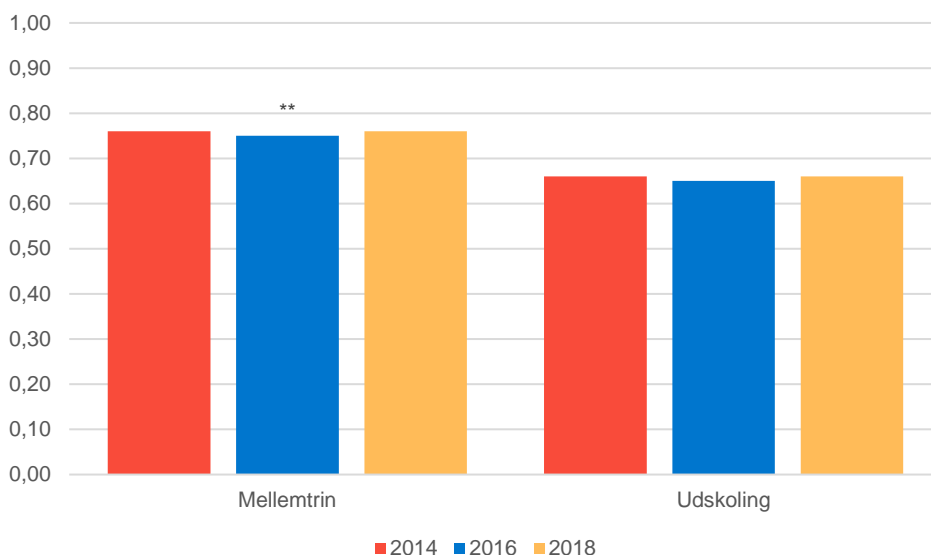
Bilagsfigur 2.4 Udvikling over tid i indeks for lærer-elev-relationer, fordelt på forskellige klassetrin, 2014-2018

Anm.: Signifikante forskelle mellem gennemsnit er blevet undersøgt ved brug af t-test. ** = $p < 0,05$. *** = $p < 0,01$. Signifikansstjerner over 2016 indikerer forskelle mellem 2016 og 2018, mens stjerner over søjlen for 2014 indikerer forskelle mellem 2014 og 2018.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE

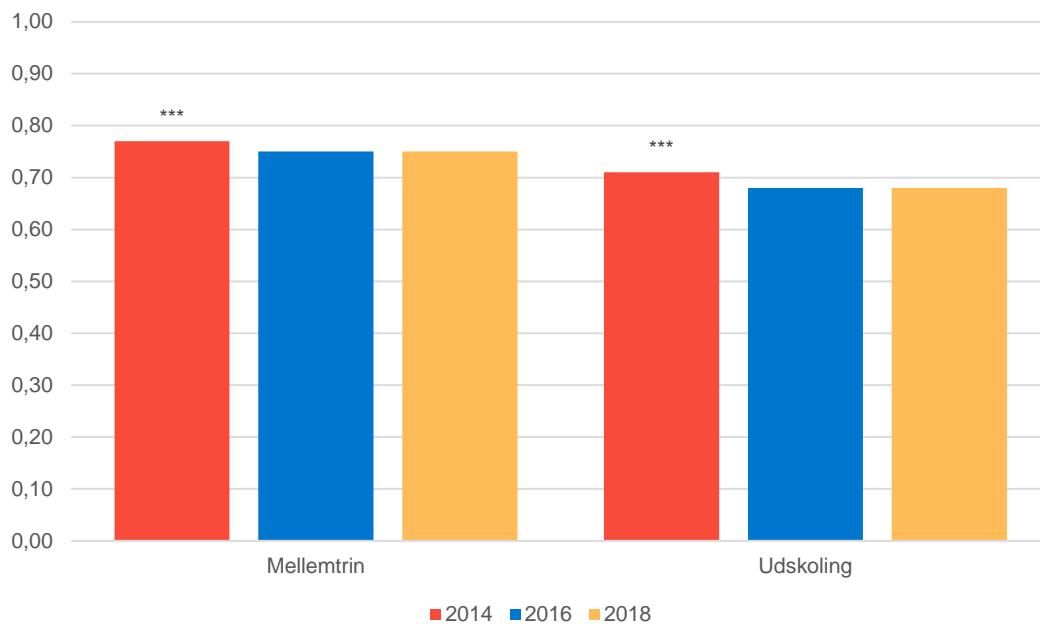
Bilagsfigur 2.5 Udvikling over tid i indeks for karakteristika ved undervisningen, fordelt på forskellige klassetrin, 2014-2018

Anm.: Signifikante forskelle mellem gennemsnit er blevet undersøgt ved brug af t-test. ** = $p < 0,05$. *** = $p < 0,01$. Signifikansstjerner over 2016 indikerer forskelle mellem 2016 og 2018, mens stjerner over søjlen for 2014 indikerer forskelle mellem 2014 og 2018.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE

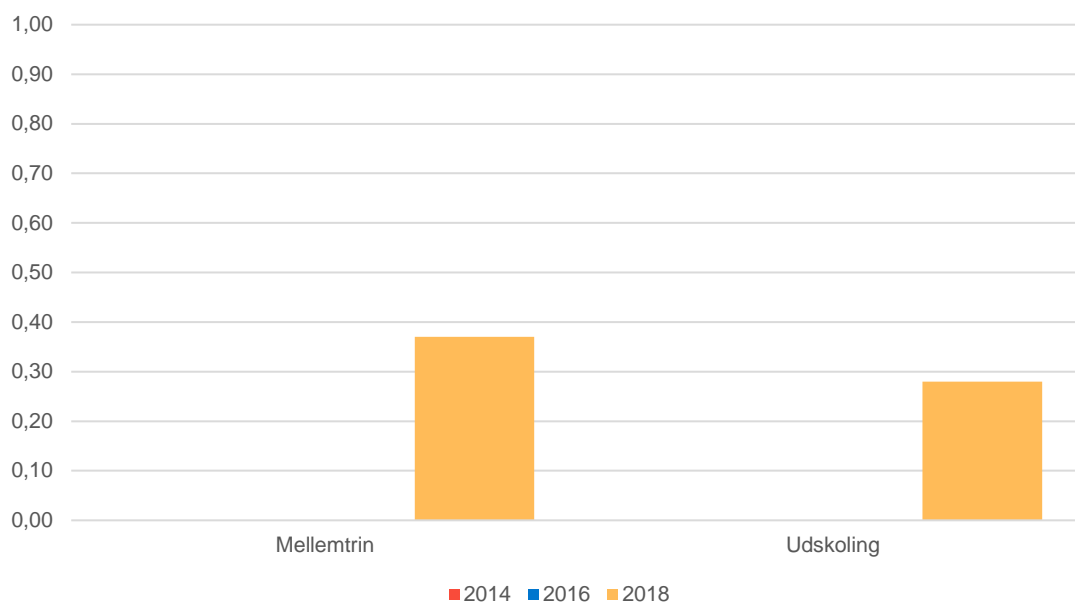
Bilagsfigur 2.6 Udvikling over tid i indeks for tydelighed og klare mål generel skoletrivsel, fordelt på forskellige klassetrin, 2014-2018

Anm.: Signifikante forskelle mellem gennemsnit er blevet undersøgt ved brug af t-test. ** = $p < 0,05$. *** = $p < 0,01$. Signifikansstjerner over 2016 indikerer forskelle mellem 2016 og 2018, mens stjerner over søjlen for 2014 indikerer forskelle mellem 2014 og 2018.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), 3. dataindsamling (2016) og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE

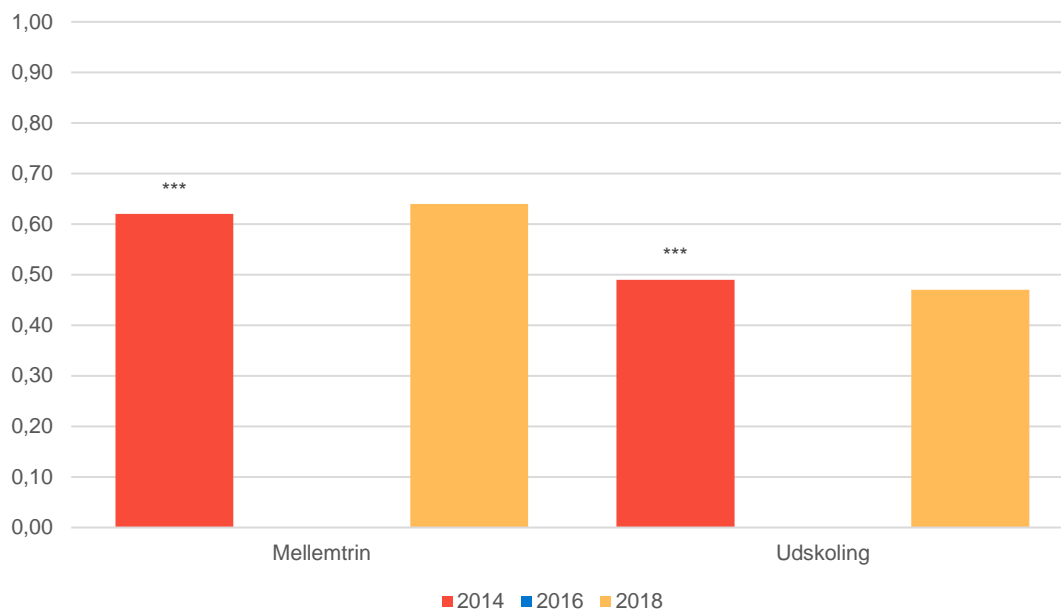
Bilagsfigur 2.7 Gennemsnit på indekset for eksterne aktiviteter i 2018, fordelt på forskellige klassetrin

Anm.: Signifikante forskelle mellem gennemsnit er blevet undersøgt ved brug af t-test. ** = $p < 0,05$. *** = $p < 0,01$.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE

Bilagsfigur 2.8 Udvikling over tid i indeks for fysisk aktivitet, fordelt på forskellige klassetrin, 2014 & 2018

Anm.: Signifikante forskelle mellem gennemsnit er blevet undersøgt ved brug af t-test. ** = $p < 0,05$. *** = $p < 0,01$. Signifikansstjerner over 2016 indikerer forskelle mellem 2016 og 2018, mens stjerner over søjlen for 2014 indikerer forskelle mellem 2014 og 2018.

Kilde: Undervisningsministeriets dataindsamling til evaluering af folkeskolereformen, elevskemaer fra 1. dataindsamling (2014), og 5. dataindsamling (2018). Beregninger foretaget af VIVE

Bilag 3 Sammenhænge mellem indeks for udvalgte elevgrupper

Bilagstabel 3.1 Sammenhænge mellem indeks for oplevelser af undervisningen og aspekter af trivsel og fagligt engagement. Pooled Skole-klassestrin-fixed-effects. 2018.

	Drenge		Etnisk danske		Bor med begge forældre		Forældre har erhv.kompetencegivende uddannelse		Sårbare elever	
	Trivsel	Deltagelse	Trivsel	Deltagelse	Trivsel	Deltagelse	Trivsel	Deltagelse	Trivsel	Deltagelse
Karakteristika ved undervisningen	0,02 (0,01)	0,06 *** (0,01)	-0,6 *** (0,02)	0,01 (0,02)	-0,03 ** (0,01)	-0,04 *** (0,02)	-0,07 ** (0,03)	-0,06 * (0,03)	0,09 *** (0,02)	0,06 *** (0,02)
Antal besvarelser	18.629	15.917	18.629	15.917	18.629	15.917	18.629	15.917	13.384	11.821
Tydelighed og klare mål	-0,00 (0,01)	0,02 (0,02)	-0,12 *** (0,02)	-0,04 (0,03)	-0,03 ** (0,02)	-0,03 * (0,02)	-0,07 ** (0,03)	-0,00 (0,04)	0,05 ** (0,02)	0,02 (0,02)
Antal besvarelser	16.718	14.335	16.718	14.335	16.718	14.335	16.718	14.335	12.185	10.767
Lærer-elev-relation	0,02 (0,02)	-0,01 (0,02)	-0,04 (0,03)	0,02 (0,03)	-0,02 (0,02)	0,01 (0,02)	-0,01 (0,04)	0,00 (0,04)	0,01 (0,02)	-0,11 *** (0,02)
Antal besvarelser	20.016	16.670	20.016	16.670	20.016	16.670	20.016	16.670	14.062	12.254
Eksterne aktiviteter	0,01 (0,02)	0,04 (0,02)	0,03 (0,03)	0,01 (0,04)	-0,02 (0,02)	0,03 (0,02)	0,03 (0,04)	0,01 (0,06)	0,09 *** (0,03)	0,02 (0,03)
Antal besvarelser	14.679	12.978	14.679	12.978	14.679	12.978	14.679	12.978	11.283	10.123
Fysisk aktivitet	-0,00 (0,01)	0,04 ** (0,02)	0,00 (0,02)	0,02 (0,03)	0,01 (0,02)	-0,00 (0,02)	-0,02 (0,03)	-0,03 (0,04)	0,03 (0,02)	-0,06 *** (0,03)
Antal besvarelser	17.272	15.351	17.272	15.351	17.272	15.351	17.272	15.351	12.673	11.460
Elevbaggrund	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Manglende oplysninger	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja

Anm.: Kontrolleret for elevbaggrund, klassestrin og manglende oplysninger. Standardafvigelse i parentes, * = $p < 0,10$, ** = $p < 0,05$, *** = $p < 0,01$ Tabellen viser interaktionsled fra en pooled skole-klassestrin-fixed-effects model.

Kilde: VIVE.

Bilag 4 Spørgsmål, der driver sammenhæng mellem indeks

Bilagstabel 4.1 Sammenhænge mellem enkeltspørgsmål i indeks og indeks for henholdsvis generel skoletrivsel og faglig deltagelse og interesse. 2018.

Spørgsmål i indeks	Trivsel	Deltagelse
<i>Lærer-elev-relationer</i>		
Min dansk-/matematiklærer gør noget for, at jeg har det godt i klassen	0,13 *** (0,00)	0,15 *** (0,00)
Min dansk-/matematiklærer lytter til mig i timerne	0,13 *** (0,00)	0,17 *** (0,00)
Jeg respekterer min dansk-/matematiklærer	0,14 *** (0,00)	0,21 *** (0,00)
Min dansk-/matematiklærer er en dygtig underviser	0,11 *** (0,00)	0,17 *** (0,00)
Antal elever	20.136	16.670
<i>Karakteristika ved undervisningen</i>		
Min dansk-/matematiklærer sørger for, at der er ro i klassen	0,12 *** (0,00)	0,18 *** (0,00)
Min dansk-/matematiklærer giver mig spændende opgaver	0,11 *** (0,00)	0,14 *** (0,00)
Når vi arbejder i grupper i dansk/matematik, er det tydeligt, hvad det er, læreren vil have os til at lave	0,07 *** (0,00)	0,09 *** (0,00)
Min dansk-/matematiklærer viser mig tit, hvad dansk/matematik kan bruges til i min hverdag	0,10 *** (0,00)	0,12 *** (0,00)
Antal elever	18.740	15.917
<i>Tydelighed og klare mål i undervisningen</i>		
Jeg ved, hvad min dansk-/matematiklærer forventer, at jeg skal vide og kunne i dansk/matematik	0,10 *** (0,00)	0,14 *** (0,00)
Min dansk-/matematiklærer fortæller mig tit, hvordan jeg klarer mig i forhold til de mål, der er i dansk/matematik	0,07 *** (0,00)	0,08 *** (0,00)
Min dansk-/matematiklærer fortæller mig tit, hvordan jeg kan blive endnu bedre til dansk/matematik	0,08 *** (0,00)	0,08 *** (0,00)
Min dansk-/matematiklærer sørger tit for, at de opgaver, jeg får i dansk/matematik, passer til mit niveau	0,09 *** (0,00)	0,12 *** (0,00)
Jeg ved, hvad jeg skal lære i dansk/matematik	0,09 *** (0,00)	0,14 *** (0,00)
Jeg ved, hvordan jeg bliver bedre til dansk/matematik	0,09 *** (0,00)	0,12 *** (0,00)
Antal elever	16.821	14.335

Spørgsmål i indeks	Trivsel	Deltagelse
<i>Eksterne aktiviteter</i>		
Hvor tit har I besøg af en voksen uden for skolen til at undervise (fx politiet eller musikere)?	0,03 *** (0,01)	0,02 *** (0,01)
Hvor tit er I på ture uden for skolen (fx museum, bondegård eller virksomhed)?	0,06 *** (0,01)	0,04 *** (0,01)
Hvor tit har I undervisning uden for skolen (i sportsklubber, naturen, byen eller andet)?	0,04 *** (0,01)	0,03 *** (0,01)
Antal elever	14.602	12.978
<i>Fysisk aktivitet</i>		
Hvor meget tid bruger du på at være fysisk aktiv i skolen (både i timerne og i frikvartererne)?	0,02 *** (0,00)	0,02 *** (0,00)
Jeg kan lide at være fysisk aktiv i skolen	0,07 *** (0,00)	0,06 *** (0,00)
Antal elever	17.366	15.351

Anm.: Kontrolleret for elevbaggrund, klassetrin og manglende oplysninger. ***= p<0,01

Kilde: VIVE.

Litteratur

- Andersen, S.C. & H.S. Nielsen (2016): "Reading Intervention with a Growth Mindset Approach Improves Children's Skills", *PNAS* 113(43): 12111-12113.
- Arendt, K.S., V.M. Jensen, M. Friis-Hansen & M.K. Sørensen (2017): *Folkeskolereformen – Dokumentation af dataindsamlingen 2014-2016*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Arendt, K.S., K. Baunkjær & B.S. Rangvid (2018): *Forældrenes oplevelser af folkeskolen i folkeskolereformens tredje år*. Rapport. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Arendt, K.S. & P.R. Skov (2017): *Den længere skoledags betydning for eleveres fritidsaktiviteter*, Notat. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Bjørnholt, B., M.F. Mikkelsen & E. Tranholm (2018): *Skoleledernes oplevelser af folkeskolen i folkeskolereformens fjerde år. En kortlægning*. Rapport. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Breen, R. & J.O. Jonsson (2005): "Inequality of opportunity in comparative perspective: recent research on educational attainment and social mobility", *Annual Review of Sociology*, 31: 223-243.
- Danmarks Evalueringsinstitut (2017): *Forældreperspektiver på folkeskolen*. Rapport. København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut (2018): *Arbejdet med den åbne skole. Erfaringer fra 12 udviklingsprojekter*. Rapport. København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- Deding, M. & M. Olsson (2009): *Hverdagsliv for 11-årige børn med anden etnisk baggrund end dansk. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995*. Rapport. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Doctoroff, G. & D. Arnold (2017): "Doing Homework Together: The Relation between Parenting Strategies, Child Engagement, and Achievement", *Journal of Applied Developmental Psychology*, 48: 103-113.
- Dyssegaard, C.B. & N. Egelund (2016): *Systematisk kortlægning om forældreinvolvering og forældresamarbejde, der kan fremme læring hos socialt udsatte børn og unge i dagtilbud og skole*. København: Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, DPU, Aarhus Universitet.
- Epinion (2017): *Kortlægning af skoledagens længde*. Rapport. Aarhus, København: Epinion.
- Finn, J.D. & K.S. Zimmer (2012): "Student Engagement: What is it? Why does it Matter?", in Christenson, S. L. et al. (eds.): *Handbook of Research on Student Engagement*. Boston: Springer: 97-131.
- Firebaugh, G., C. Warner & M. Massoglia (2013): "Fixed-Effects, Random Effects, and Hybrid Models for Causal Analysis" in Morgan, S.L. (red.): *Handbook of Causal Analysis for Social Research*. Dordrecht: Springer.

- Friis-Hansen M., A. Weber & K.S. Arendt (2018): *Dataindsamlinger i Følgeforskningspanelet til folkeskolereformen – Dokumentation af 4. dataindsamlingen efter reformen*. Notat. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Fredricks, J. A., P. C. Blumenfeld & A. H. Paris (2004): "School Engagement: Potential of the Concept, State of the Evidence". *Review of Educational Research*, 74, no. 1: 59-109.
- Froiland, J. M. & E. Oros (2014): "Intrinsic Motivation, Perceived Competence and Classroom Engagement as Longitudinal Predictors of Adolescent Reading Achievement". *Educational Psychology* 34, no. 2: 119-132.
- Froiland, J. M. & F. C. Worrell (2016): "Intrinsic Motivation, Learning Goals, Engagement, and Achievement in a Diverse High School". *Psychology in the Schools* 53, no. 3: 321-336.
- Goodman, R. (1997): "The Strengths and Difficulties Questionnaire: A Research Note", *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38(5): 581-586.
- Gutman, L. M. & J. Vorhaus (2012): *The Impact of Pupil Behaviour and Wellbeing on Educational Outcomes (Vol. DFE-RR253)*. Institute of Education, University of London: Childhood Wellbeing Research Centre.
- Hansen, A.T., C.P. Nielsen & V.M. Jensen (2017) *Elevernes deltagelse og faglige interesse for skolen*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Hermansen, M. (2006): *Skolens gode og onde cirkler. En empirisk forløbsundersøgelse i 4. og 5. klasse af elevstandpunkt og holdninger til uro, disciplin og læring*. København: Forlaget Samfundslitteratur og Rockwool Fonden.
- Jacobsen, R.H., B. Bjørnholt, M.M.Q. Andersen & A.L.T. Jordan (2017a): *Lærere og pædagogers oplevelse af den længere og mere varierede skoledag*. Rapport. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Jacobsen, R.H., B. Bjørnholt, K.F. Krassel, E. Nørgaard, S.T. Jakobsen, L.H. Flarup, L. Munch, T. Møller-Hastrup, M.H. Nielsen & H. Nygaard (2017b): *En længere og mere varieret skoledag. Implementerings- og effektundersøgelse*. Rapport. København: KORA – Det Nationale Institut for Kommuner og Regioners Analyse og Forskning.
- Jensen, H.N. & B.E. Holstein (2010): *Sundhed og trivsel blandt indvandrere, efterkommere og etniske danskere i 5., 7., og 9. klasse*. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Jensen, V.M., K.S. Arendt & C.P. Nielsen (2018): *Lektiehjælp og faglig fordybelse – en beskrivelse af reformelementet fra skoleledernes, lærernes, forældrenes og elevernes perspektiv*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Jensen, V.M., P.R. Skov & E. Thranholm (2018): *Lærere og pædagogers oplevelse af den længere og mere varierede skoledag. Fjerde dataindsamling efter reformen*. Rapport. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Keilow, M & A. Holm (2014): *Notat om etablering af måleinstrument for elevadfærd og –holdninger vha. baseline-data fra skolereformundersøgelsen*. Notat. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

- Keilow, M. & A.-K. Højen-Sørensen (2017): *Udvikling af spørgeskema til elever i indskolingen: Folkeskolereformen*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Kjer, M.G., C.P. Nielsen & M. Friis-Hansen (2018): *De yngste elevers hverdag i folkeskolen. En kvalitativ undersøgelse i folkeskolereformens tredje år*. Rapport. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Macklem, G.L. (2015): "Boredom and Its Relation to Non-cognitive Factors: Student Motivation, Self-Regulation, Engagement in Learning, and Related Concepts" in *Boredom in the Classroom*. Cham: Springer International Publishing: 35-43.
- Moreira, P.A.S., H. Bilimória, C. Pedrosa, M.D.F. Pires, M.D.J. Cepa, M.D.D. Mestre, M. Ferreira, & N. Serra (2015): "Engagement with School in Students with Special Educational Needs." *International Journal of Psychology and Psychological Therapy* 15 (3): 361-375.
- Moreira P.A.S., H. Bilimória, P. Alvez, M.A. Santos, A. Macedo, A. Maia, F. Figueiredo & M.J. Miranda (2015): Subjective Wellbeing in students With Special Educational Needs: Comparison between children with and without special educational needs and between children with different special education needs. *Cognitive, Creier & Comportament*, 19, 75.
- National Research Council and the Institute of Medicine (NRCIM) (2004). *Engaging schools: Fostering high school students' motivation to learn. Committee on Increasing High School Students' Engagement and Motivation to Learn. Board on Children, Youth, and Families, Division of Behavioral and Social Sciences and Education*. Washington, DC: The National Academies Press.
- Nielsen, C.P, M. Keilow & C. L. Westergaard (2017): *Elevernes oplevelser af skolen i folkeskolereformens tredje år – en kortlægning*. Rapport. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Nielsen, C.P., A.T. Hansen & V.M. Jensen (2015): *Folkeskolereformen. Beskrivelse af 2. dataindsamling blandt elever og forskelle over tid*. Rapport. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
- Nielsen, C.P., B.S. Rangvid, C.P. Christensen, C.B. Dyssegaard, N. Egelund & S. Henze-Pedersen (2016): *Inklusion I folkeskolen. Sammenfatning af resultaterne fra Inklusionspanelet*. Rapport. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Nielsen, C.P., M. Keilow & L. Jensen (2016): *Folkeskolereformen. Beskrivelse af 3. dataindsamling blandt elever og forskelle over tid*. Rapport. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Oliver, R.M., J.H. Wehby & D.J. Reschly (2011): Teacher Classroom Management Practices: Effects on Disruptive or Aggressive Student Behavior. Society for Research on Educational Effectiveness. *Campbell Systematic Reviews* 2011.4 DOI: 10.4073/csr.2011
- Rambøll Management Consulting (2018): *Undersøgelse af forældreperspektiver på folkeskolen I 2014-2018*. Rapport. Aarhus: Rambøll Management Consulting.
- Rangvid, B.S. (2018): "Student Engagement in Inclusive Classrooms", *Education Economics*, 26(3): 266-284.

- Rigsrevisionen (2018): *Rigsrevisionens beretning om folkeskolereformen afgivet til Folketinget med Statsrevisorernes bemærkninger*. Beretning. København: Rigsrevisionen.
- Seidel, T. R. Rimmelle & M. Prenzel (2005): "Clarity and Coherence of Lesson Goals as a Scaffold for Student Learning", *Learning and Instruction*, 15(6): 539-556.
- D.J. Shernoff, J.A. Schmidt Further evidence of an engagement-achievement paradox among U.S. high school students. *Journal of Youth and Adolescence*, 37 (2008): 564-580.
- Shouse, R. (2001): *The Impact of Traditional and Reform-Style Practices on Student Mathematics Achievement*. Washington DC: Brookings.
- Wang, M.-T. & J. S. Eccles (2012): "Social Support Matters: Longitudinal Effects of Social Support on Three Dimensions of School Engagement from Middle to High School." *Child Development* 83 (3): 877–895.
- Wang M. & J.S. Eccles (2013): School context, achievement motivation, and academic engagement: a longitudinal study of school engagement using a multidimensional perspective. *Learning and Instruction*, 28, 12-23.
- Wentzel, K. R. (2002) "Are Effective Teachers like Good Parents? Teaching Styles and Student Adjustment in Early Adolescence", *Child Development*, 73(1): 287-301.
- Willingham, W. W., Pollack, J. M., & Lewis, C. (2002): Grades and test scores: Accounting for observed differences. *Journal of Educational Measurement*, 39(1), 1-37.
- Winter S.C., & V.L. Nielsen (red) (2013): *Lærere, undervisning og elevpræstationer I folkeskolen*. Rapport. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Wooldridge, J.M. (2010): *Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data*, 2nd edition. Cambridge: The MIT Press.

**VIDEN I
VELFÆRD**

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD